



DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

St.prp. nr. 68

(2005–2006)

Om jordbruksoppgjøret 2006 – endringer
i statsbudsjettet for 2006

Innhold

1	Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2006	6	5.3	MUL-import	33
1.1	Innledning	6	5.4	Forholdet til EU/EUs landbruks-	34
1.2	St.meld. nr. 19 (1999–2000)	6	5.4.1	politikk	34
1.3	Soria Moria-erklæringen	7	5.4.2	Innledning	34
1.4	Den økonomiske politikken og utviklingen i norsk økonomi	7	5.4.3	Forhandlinger med EU	34
				Forhandlinger i regi av EFTA	34
2	Gjennomføringen av forhandlingene	9	6	Hovedtrekk i avtalen	35
2.1	Innledning	9	6.1	Innledning	35
2.2	Jordbrukets krav	9	6.2	Grunnlagsmaterialet	35
2.3	Statens tilbud	9	6.3	Jordbruksfradraget	36
2.4	Det videre forløp av forhandlingene	10	6.4	Rammen	37
3	Utviklingen i primærproduksjonen	11	6.4.1	Oppbygging av rammen	37
3.1	Innledning	11	6.4.2	Næringsmiddelindustrien	38
3.2	Utviklingen i produksjonen	11	6.5	Internasjonale forhold	38
3.3	Inntektsutviklingen	11	6.6	Miljø	38
3.4	Kostnadsutviklingen	13	6.7	Næringsutvikling og Landbrukets utviklingsfond	38
3.5	Arealutviklingen	14	6.8	Distrikts- og strukturprofil	38
3.6	Utviklingen i sysselsetting i jordbruket	14	6.9	Andre hovedpunkter	39
3.7	Strukturutvikling	14	6.10	Fordeling på priser og tiltak	41
3.8	Geografisk utvikling	15	7	Nærmere om viktige politikkområder	42
3.9	Produksjons- og markedsutvikling	15	7.1	Landbrukets utviklingsfond	42
3.10	Nærings- og bygdeutvikling	16	7.1.1	Landbrukets utviklingsfond, økonomisk oversikt	43
3.10.1	LUF-midler innenfor Jordbruksavtalen	16	7.2	Næringsutvikling	44
3.10.2	LUF-midler utenfor Jordbruksavtalen	19	7.2.1	Sammenslåing av KSL, Matmerk og KIL	44
3.11	Likestilling og rekruttering	20	7.2.2	Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midler)	45
3.12	Miljø	21	7.2.3	Utviklingsprogram for geiteholdet	45
3.12.1	Miljøstatus for jordbruket	21	7.2.4	Andre utviklingstiltak i landbruket	45
3.12.2	Regionale miljøprogram	23	7.2.5	Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	46
3.12.3	Kommunale midler – Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)	24	7.2.6	Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon	46
3.13	Økologisk landbruk	25	7.2.7	Sentrale bygdeutviklingsmidler	46
3.13.1	Utvikling i primærproduksjonen	25	7.2.8	Grønt reiseliv	46
3.13.2	Utviklingen i markedet for økologiske produkter	26	7.2.9	«Inn på tunet»	46
3.13.3	Prosjekter og utredninger	26	7.2.10	Skogbruk og bioenergi	47
3.14	Lønnsutviklingen for andre grupper	27	7.3	Miljø	47
4	Foredling og omsetning	28	7.3.1	Nasjonalt miljøprogram	47
4.1	Prisutviklingen på matvarer	28	7.3.2	Et åpent landskap – flere dyr på beite	47
4.2	Industri og konkurranseforhold	29	7.3.3	Regionale miljøprogram	48
4.3	Matmangfold	31	7.3.4	Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL)	48
4.4	Trygg mat	31	7.3.5	Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler	49
5	Importvernet og internasjonale forhold	32	7.3.6	Forurensing - målretting av innsatsen	49
5.1	WTO Landbruksavtalen	32			
5.2	WTO-forhandlingene	32			

7.3.7	Andre miljøvirkemidler	49	7.12.2	Sonegrensene for distriktstilskudd	
7.4	Økologisk landbruk	50		kjøtt og melk	57
7.4.1	Økologisk husdyrproduksjon	51	7.12.3	Tilskudd til forskning	58
7.4.2	Prisnedskrivningstilskudd til				
	økologisk korn	51	8	Oversikt over postene på kapittel	
7.4.3	Omleggings- og arealtilskudd	52		1150 og 4150	59
7.4.4	Utviklingstiltak innen økologisk		8.1	Budsjettmessige forhold kapittel 1150	59
	landbruk	52	8.1.1	Innledning	59
7.4.5	Forskning	52	8.1.2	Overførte beløp fra 2005 og	
7.5	Korn, kraftfôr og mel	52		omdisponering av bevilgninger i 2006	59
7.5.1	Markedssituasjonen	52	8.1.3	Budsjett 2007	61
7.5.2	Opplegget for kornsesongen		8.2	Nærmere om de enkelte poster på	
	2006/2007	52		kap. 1150 og 4150	62
7.6	Melk	53	8.2.1	Post 50 Fondsavsetninger	
7.6.1	Kvoteordningen for melk	53		(mill. kroner)	62
7.7	Kjøtt og egg	54	8.2.2	Post 70 Markedsregulering	
7.7.1	Avvikling av markedsregulering for			(mill. kroner)	62
	fjorfekjøtt	54	8.2.3	Post 73 Pristilskudd (mill. kroner) ...	62
7.7.2	Frakttilskudd for slakt	54	8.2.4	Post 74 Direkte tilskudd (mill. kroner)	63
7.8	Frukt, grønt og potet	54	8.2.5	Post 77 Utviklingstiltak (mill. kroner)	63
7.9	Produksjonstilskudd	55	8.2.6	Post 78 Velferdsordninger	
7.9.1	Ny tilskuddsordning til dyr på beite	55		(mill. kroner)	64
7.9.2	For sent innlevert søknad	55	8.2.7	Kapittel 4150 Markedsordningen for	
7.9.3	Tilskudd husdyr	56		korn (mill. kroner)	64
7.9.4	Areal- og kulturlandskapstilskudd ...	56			
7.10	Velferdsordninger	56		Forslag il vedtak om jordbruksoppgjøret	
7.10.1	Tilskudd til avløsning ved sykdom mv.	56		2006 – endringer i statsbudsjettet for	
7.10.2	Tilskudd til avløsning ved ferie			2006	65
	og fritid	57			
7.10.3	Tilskudd til landbruksvikar-		Vedlegg		
	virksomhet	57	1	Jordbruksforhandlingene 2006	
7.11	Likestilling	57		Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte	
7.12	Andre politikkområder	57		16. mai	66
7.12.1	Skadefondet for landbruks-		2	Referat fra forhandlingsmøte	
	produksjon	57		16. mai 2006	85



DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

St.prp. nr. 68

(2005–2006)

Om jordbruksoppgjøret 2006 – endringer i statsbudsjettet for 2006

*Tilråding fra Landbruks- og matdepartementet av 2. juni 2006,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Regjeringen legger med dette fram en proposisjon om jordbruksoppgjøret i 2006, med forslag om

endrede bevilgninger på statsbudsjettet for 2006 og andre vedtak i forbindelse med oppgjøret.

1 Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2006

1.1 Innledning

Jordbruksforhandlingene i 2006 omfatter bevilgninger over statsbudsjettet for kalenderåret 2007 og omdisponeringer innenfor rammen for 2006. Videre er det forhandlet om målpriser for perioden 01.07.06-30.06.07.

I kapittel 2-5 gjennomgås det politiske grunnlaget og en del utviklingstrekk som danner bakgrunn for forhandlingene. Kapittel 6 omtaler hovedtrekkene i avtalen. Kapittel 7 går nærmere inn på noen sentrale politikkområder. Sluttprotokoll fra forhandlingene, med beregnet utslag av avtalen på referansebruk og referat fra forhandlingsmøte 16. mai, følger proposisjonen som trykt vedlegg. Videre følger bl.a. utredningene fra Budsjettutnemnda for jordbruket, krav og tilbud, samt fullstendig jordbruksavtaletekst proposisjonen som uttrykt vedlegg.

1.2 St.meld. nr. 19 (1999–2000)

St.meld. nr. 19 (1999-2000) Om norsk landbruk og matproduksjon ble behandlet i Stortinget 09.05.00. I Innst. S. nr. 167 slutter flertallet i Næringskomiteen seg til hovedpunktene i meldingen. Det legges til grunn at jordbruksoppgjøret skal baseres på de mål og retningslinjer som er trukket opp for landbrukspolitikken gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19. Meldingen legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt på en helhetlig politikk som omfatter hele verdikjeden og betydningen av økt forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken. I komiteens merknader heter det bl.a.:

«Komiteen mener landbruket i tråd med samfunnets behov skal:

- produsere helsemessig trygg mat av høy kvalitet med bakgrunn i forbrukernes preferanser
- produsere andre varer og tjenester med utgangspunkt i næringens samlede ressurser
- produsere fellesgoder som livskraftige bygder, et bredt spekter av miljø- og kulturgoder, og sikre en langsiktig matforsyning.

Komiteen vil understreke at sumvirkningen av landbrukets ulike funksjoner representerer næringens totale samfunnsnytte, og legger til grunn at en attraktiv landbruksnæring og aktiv matproduksjon over hele landet er et viktig grunnlag for å få løst sentrale samfunnsoppgaver på en god måte.

Komiteen mener norsk jordbruk både på kort og lang sikt skal bidra til å sikre forbrukerne en stabil og god matforsyning. Jordbruket skal produsere for å dekke etterspørselen etter varer det er naturlig grunnlag for å produsere i Norge, innenfor de til enhver tid gjeldende handelspolitiske rammer. Produksjonsmengden må tilpasses slik at markedet balanseeres over tid. Maten skal produseres på en etisk akseptabel og økologisk og samfunnsmessig bærekraftig måte.»

«Komiteen understreker at landbruket er en langsiktig næring. Derfor er komiteen enig i at løpende produksjon er en forutsetning for forsyningssikkerheten på lang sikt, sammen med et vern om jordressursene som bidrar til å bevare produksjonsgrunnlaget. Komiteen peker på at internasjonale rammevilkår for handel med jordbruksvarer må ta høyde for nasjonal politikk for en langsiktig forsyningssikkerhet.»

«Komiteen vil peke på at en forbrukerorientering av matproduksjonen har flere sider. Virkemidler som bidrar til god matforsyning og trygge matvarer må fortsatt videreutvikles ... Komiteen vil samtidig understreke at økt utvalg, et velfungerende marked og lavere matvarepriser er viktige elementer i en orientering mot forbrukerinteressene. Komiteen viser i den forbindelse til behovet for differensierte matpriser ut fra betalingsvilligheten til ulike kundegrupper for et differensiert produktspekter ... Komiteen vil peke på betydningen av reell konkurranse både i næringsmiddelindustrien og i detaljhandelen.»

«Komiteen legger til grunn at norsk landbruks bidrag til bosetting og sysselsetting i distriktene forutsetter livskraftige driftsenheter og attraktive arbeidsplasser i næringen ... Komiteen ønsker å videreføre et desentralisert jordbruk med en variert bruksstruktur som alternativ til en mer industrialisert næring. Hensy-

net til dyrevern og dyrehelse må vektlegges når kravet om mer effektive driftsformer vurderes.»

1.3 Soria Moria-erklæringen

I Soria Moria-erklæringen heter det om landbruksområdet innenfor næringspolitikken:

«Landbruket spiller en viktig rolle for bosetting og sysselsetting i store deler av landet. Landbruket i Norge har flere funksjoner: produsere trygg mat og sikre matforsyningen og samtidig bidra til sysselsetting og bosetting over hele landet. Landbruket er mangfoldig og omfatter jordbruk, skogbruk, beitebruk og reindrift, og den er viktig også for næringer som reiseliv, kultur og næringsmiddelindustri. Norsk matjord er en begrenset ressurs som det er et nasjonalt ansvar å ta vare på for våre etterkommere. Målet er å opprettholde et levende landbruk over hele landet.

Regjeringen vil:

- Sikre utøvere i landbruket inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper.
- Videreføre markedsordningene. Samvirkets rolle som markedsregulator skal sikres.
- Sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet. Strukturprofilen må styrkes.
- Kanaliseringspolitikken skal opprettholdes og driftstilskuddsordningen gis en klarere distriktsprofil. Virkemiddelbruken må stimulere til økt beiting med husdyr for å kunne opprettholde et åpent kulturlandskap.
- Gi velferdsordningene en spesiell prioritet gjennom forslag til bedre avløserordninger og sikring av ferie og fritidsmuligheter.
- Prioritere bønder som henter en vesentlig del av sysselsetting og inntekt fra gården og fra annen primærnæringsvirksomhet
- Ha en totalgjennomgang av WTO-forhandlingenes konsekvenser for norsk landbrukspolitik. I en nær dialog med næringen vil vi legge grunnlaget for utforming av virkemidler i tråd med Stortingets mål for landbrukspolitikken og internasjonale forpliktelser.
- Ha et sterkt importvern for innenlandsk landbruksproduksjon.
- Det er ikke grunnlag for nye innrømmelser under artikkel 19 i EØS-avtalen så lenge de pågående forhandlingene i WTO foregår.
- Videreutvikle verdiskapingsprogrammene for mat, trevirke og reindrift, og stimulere til utvikling av nisjeprodukter, satse på byg-

deutviklingstiltak og bioenergi og utvikle en ny politikk for fjellområdene.

- Bidra til å øke videreforedlingen av norske trevarer, og videreutvikle en nasjonal skogpolitikk der staten tar et medansvar for planing og ungskogpleie. De økonomiske støtteordningene til skogbruket skal forbedres.
- Utrede en gunstig låneordning i forbindelse med etablering innen landbruket slik at generasjonsskifte og rekruttering kan sikres bedre.
- At det skal være et mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2015 skal være økologisk.
- Prioritere dyrevelferd og bedre kapitaltilgangen i næringen slik at nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet kan imøtekommes. Ordninger må utformes på en slik måte at man samtidig ivaretar målet om mangfold og variasjon i bruksstørrelse.
- At Mattilsynet i større grad skal finansieres av offentlige midler med bakgrunn i at det oppfyller en offentlig kontrollfunksjon.
- At bøndenes rett til å bruke formeringsmateriale fra egen avling ikke skal svekkes.»

Erklæringen omfatter spørsmål både innenfor og utenfor jordbruksavtalens ansvarsområde.

1.4 Den økonomiske politikken og utviklingen i norsk økonomi

Målene for Regjeringens økonomiske politikk er arbeid til alle, en bærekraftig utvikling, en mer rettferdig fordeling og styrking av velferdsordningene. De ulike delene av politikken må virke sammen for å oppnå dette. Regjeringen vil bygge videre på den nordiske modellen, med godt utbygde og universelle velferdsordninger, nært samarbeid med og mellom partene i arbeidslivet, og en konkurransedyktig privat sektor.

Den økonomiske politikken må bidra til fortsatt økonomisk vekst innenfor rammer som sikrer at kommende generasjoners muligheter for å dekke sine behov ikke undergraves. Dette krever en ansvarlig økonomisk politikk med en langsiktig forvaltning av petroleumsformuen, et bærekraftig pensjonssystem og en sterk offentlig sektor. Verdiskapingen og sysselsettingen må styrkes i alle deler av landet, bl.a. gjennom økt satsing på forskning og utvikling og ved å styrke samfunnets evne til å sikre alle tilgang til sentrale velferdsordninger som barnehage, likeverdig utdanning, omsorg og helse.

Regjeringen vil følge handlingsregelen for budsjettpolitikken. Handlingsregelen sikter mot en

gradvis og forsvarlig økning i bruken av oljeinntekter over statsbudsjettet, om lag i takt med utviklingen i forventet realavkastning av Statens pensjonsfond – Utland, anslått til 4 pst. En jevn og gradvis økning i bruken av oljeinntekter over statsbudsjettet legger til rette for en stabil utvikling i norsk økonomi.

Veksten i verdensøkonomien er sterk, særlig i Kina og India. Høy økonomisk vekst i disse landene har sammen med lite ledig produksjonskapasitet og usikkerhet rundt utviklingen i enkelte produsentland bidratt til svært høye priser på olje og enkelte andre råvarer. Utsiktene for den økonomiske utviklingen hos våre viktigste handelspartnere gjennom de neste to årene er likevel relativt gode.

Etter nesten tre år med sterk vekst er aktiviteten i norsk økonomi nå høy. Innenlandsk etterspørsel trekkes opp av lave renter og markert oppgang i oljeinvesteringene. Samtidig er ordresituasjonen gunstig både i industrien og i bygg- og anleggsnæringen, og inntjeningen i fastlandsbedriftene er god. Bedriftslederne ser lyst på den videre utviklingen og sterk vekst i foretakssektorens opplåning antyder at det kan ligge an til ytterligere stigning i

bedriftsinvesteringene framover. Sammenliknet med tilleggsnummeret til Statsbudsjettet 2006 er anslagene for den økonomiske aktiviteten justert opp både for 2005 og for 2006.

Arbeidsmarkedet er i ferd med å stramme seg til. Sysselsettingen er på rask vei oppover, og arbeidsledigheten har falt til et nivå som i tidligere konjunkturoppganger har gått sammen med klart økende lønnsvekst. Det ligger an til betydelig oppgang i sysselsettingen inneværende år, og videre nedgang i arbeidsledigheten.

Til tross for gradvis tilstramming av arbeidsmarkedet har lønnsveksten vært relativt moderat så langt i denne konjunkturoppgangen. Dette må bl.a. ses i sammenheng med at stigende arbeidsinnvandring fra våre naboland og fra nye EØS-land de siste par årene har bidratt til å redusere presset i arbeidsmarkedet. Det ligger nå an til økende vekst, avtakende ledighet og stigende behov for arbeidskraft i disse landene. Denne utviklingen kan trekke i retning av en ytterligere tilstramming i det norske arbeidsmarkedet framover. Med et høyt kostnadsnivå er næringslivet nå svært sårbart overfor tiltakende lønnsvekst, lavere eksportpriser eller en ny runde med styrking av kronen.

2 Gjennomføringen av forhandlingene

2.1 Innledning

Jordbrukets krav ble lagt fram 28. april. Statens tilbud ble lagt fram 6. mai. Den 16. mai ble Statens forhandlingsutvalg enige med representantene fra Norges Bondelag i Jordbrukets forhandlingsutvalg om en jordbruksavtale for 2006-2007. Hovedtrekkene i avtalen er beskrevet i kap. 6.

2.2 Jordbrukets krav

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag la 28. april fram et felles krav om økte inntektsmuligheter med en presentert ramme på 1 720 mill. kroner. Kravet var fordelt med 1 380 mill. kroner i økte bevilgninger på kap. 1150 og 40 mill. kroner i målprisøkninger. I tillegg var det lagt til grunn en økning i jordbruksfradraget ved skattelikningen tilsvarende 300 mill. kroner og disponering av ledige midler tilsvarende 166 mill. kroner. Til grunn for kravet lå:

- Kompensasjon for kostnadsveksten fra 2006 til 2007
- Kronemessig lik utvikling med andre grupper fra 2006 til 2007
- Ekstra lavinntektstillegg
- At 80 pst. av økt arbeidsproduktivitet skal beholdes i jordbruket

I tillegg til forslaget om økt jordbruksfradrag foreslo jordbruket også enkelte andre endringer i skattesystemet utenfor avtalen. Strukturprofilen i budsjettstøtten ble foreslått forsterket, blant annet gjennom å kreve at bunnfradraget i produksjonstilskuddene blir fjernet i løpet av 2 år. I tillegg foreslo jordbruket enkelte nye tilskuddsordninger bl.a. for å styrke beiting og driftsformer med svakest økonomi.

I fordelingen av kravet hadde jordbruket prioritert virkemidler som gir direkte inntektseffekt for den enkelte bonde. Samtidig krevde de en styrking av velferdsordningene. Storfekjøttproduksjonen

og saueholdet var prioritert, både økonomisk og i virkemiddelutformingen. Jordbruket krevde videre konkrete og målrettede tiltak for å legge forholdene til rette for økt verdiskaping i landbruket særlig gjennom å styrke investerings- og finansieringsstøtten. Det ble også krevd endringer i kvoteordningen for melk, blant annet gjennom at taket for nye samdrifter skulle reduseres fra 750.000 til 400.000 liter.

2.3 Statens tilbud

Statens tilbud ble lagt fram 6. mai. Tilbudet hadde en samlet ramme på 580 mill. kroner, fordelt med økte bevilgninger på kapittel 1150 tilsvarende 100 mill. kroner, en omdisponering av ledige midler på 135 mill. kroner, reduserte målpriser tilsvarende 80 mill. kroner, samt at det, utenfor avtalen, ble lagt til grunn en økning i jordbruksfradraget tilsvarende en inntektsverdi på 425 mill. kroner. Tilbudet ga grunnlag for en økning i jordbruksinntektene på 4 pst. Det ble også pekt på at forbedret markedsbalanse vil kunne gi ytterligere inntektsvekst.

En økning i jordbruksfradraget får inntektseffekt for de bruk som har næringsinntekt fra jordbruket over et visst nivå. I og med at en utvidelse av jordbruksfradraget utgjorde en vesentlig del av rammen for tilbudet innebar det at familiebruk som henter inntekt fra jordbruket ble prioritert i tråd med Regjeringens politiske plattform i Soria Moria-erklæringen. Videre var det lagt vekt på tiltak for økt beiting med husdyr gjennom et nytt beitetilskudd, å prioritere distriktsjordbruket, velferdsordningene samt å bedre finansieringsordninger og å styrke kapitalsituasjonen i Landbrukets utviklingsfond.

Tilbudet hadde videre forslag om at bevilgningene til LUF samles på jordbruksavtalen, kapittel 1150 post 50, og at bevilgningen over kapittel 1149 avvikles. Videre ble det for å følge opp intensjonene i Soria Moria-erklæringen foreslått betydelig økte satsinger på økologisk jordbruk.

2.4 Det videre forløp av forhandlingene

I møte mellom partene 9. mai meldte Jordbrukets forhandlingsutvalg at tilbudet ga grunnlag for forhandlinger. Jordbrukets forhandlingsleder Undheim sa at med bakgrunn i mottagelsen av tilbudet og vanskelighetsgraden i de forestående forhandlingene, så jordbruket det som nødvendig å melde tilbake skriftlig. Det ble derfor overlevert et dokument som punktet opp det jordbruket anså som vanskelig i forhold til statens tilbud og hva jordbruket dermed la til grunn som var viktig å kunne forhandle om i forhold til statens tilbud. Det gikk både på ramme og innretning.

Det ble startet formelle sonderinger fra samme dag.

Statens forhandlingsutvalg la fram en sonderingsskisse med utkast til sluttløsning mandag kveld den 15. mai. Etter videre sonderinger mellom partene ble det 16. mai kl. 16:00 holdt forhandlingsmøte. Her meddelte Norges Bondelag at de ønsket å gå videre i forhandlingene basert på sonderingsskissen, og avklaringer i sonderingene, med sikte på en forhandlingsløsning.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag meddelte at den framlagte skissen, og avklaringer i sonderingene, ikke ga grunnlag for forhandlingsløsning med denne organisasjonen. En nærmere begrunnelse ble lest opp og ført inn i dagsreferatet, jf. vedlegg 2.

Med utgangspunkt i Hovedavtalens bestemmelser som regulerer hvordan en avtale skal følges opp når den inngås med bare en organisasjon, fortsatte staten forhandlingene med Norges Bondelag.

I plenumsmøtet på kvelden den 16. mai inngikk Statens forhandlingsutvalg og Norges Bondelag ny jordbruksavtale og avsluttet arbeidet med sluttprotokoll. Sluttprotokoll fra forhandlingene følger som vedlegg nr 1. Norges Bondelag har meddelt at organisasjonens styre har godkjent avtalen.

Den inngåtte avtalen vil bli gjort gjeldende for alle produsenter i jordbruket, med de krav og presiseringer som er knyttet til de enkelte ordninger, jf. Hovedavtalen §4-2, andre ledd:

«Blir det inngått jordbruksavtale med en organisasjon, jf. §1-4, har også den andre organisasjonen ansvar for gjennomføringen av avtalen, i tilfelle på grunnlag av Stortingets behandling av saken.»

3 Utviklingen i primærproduksjonen

3.1 Innledning

Dette kapitlet skal belyse utviklingen i jordbruket i forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Det vil ikke være mulig å avlese virkningene av den løpende politikken i utviklingen fra år til år, og virkningene av betydelige endringer i virkemiddelbruken vil først vise seg over tid. Videre vil det i de fleste sammenhenger ikke være mulig å vurdere utviklingen i relasjon til enkeltvirkemidler, men i forhold til den helhetlige virkemiddelbruken. For mer utfyllende statistikk vises det til tallmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket.

3.2 Utviklingen i produksjonen

Siden 1980 har produksjonen av de fleste jordbruksvarer i Norge holdt seg forholdsvis stabil eller vært noe økende. Kornproduksjonen er følsom for værforholdene og vil derfor variere noe fra år til år. Utviklingen over tid viser likevel en svak årlig prosentvis økning fra 1999-2005 på 1,3 pst. I 2005 ble det produsert ca. 1 300 mill. kg. korn i Norge. For storfekjøtt, svin, sau og lam har produksjonen vært jevnt økende siden 1980. Produksjonen av fjørfekjøtt har hatt en sterk økning siden 1980, og femdoblet seg fra 10,5 mill. kg i 1979 til 56,5 mill. kg i 2005. For melk har produksjonen vært synkende frem til 2000, men deretter har produsert mengde stabilisert seg på ca. 1 500 mill. liter.

3.3 Inntektsutviklingen

For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende er det flere forhold som påvirker inntektene det enkelte år. Utøverne har selv ansvaret for å utnytte de muligheter jordbruksoppgjøret og markedet gir.

Inntektsutviklingen for jordbruket vurderes med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen, avgitt fra Budsjettnemnda for jordbruket. Totalkalkylen omfatter inntekter fra tradi-

sjonelt jord- og hagebruk, og inkluderer strukturendringer. Inntekter, kostnader og arbeidsforbruk knyttet til skogbruk og en del tilleggsnæringer er ikke med, bortsett fra kjøreinntekter for utstyr som er kostnadsført i totalregnskapet. Totalkalkylens normaliserte regnskaper vil derfor ikke gi et fullstendig bilde av utviklingen i landbruksbefolkningens samlede inntektsforhold.

Revisjon av dataserier og beregningsprinsipper gjør at både beregnet inntektsnivå og inntektsutvikling kan variere mellom beregningsår. Totalkalkylen har ikke samme presisjonsnivå som lønnsstatistikk og inntektsutviklingen bør vurderes over noe tid. Til årets beregninger er tidsseriene endret for jordbrukets kjøreinntekter utenfor sektoren (ny undersøkelse fra SSB) og kostnadene for leasing på grunn av endringer i beregningsprinsipene.

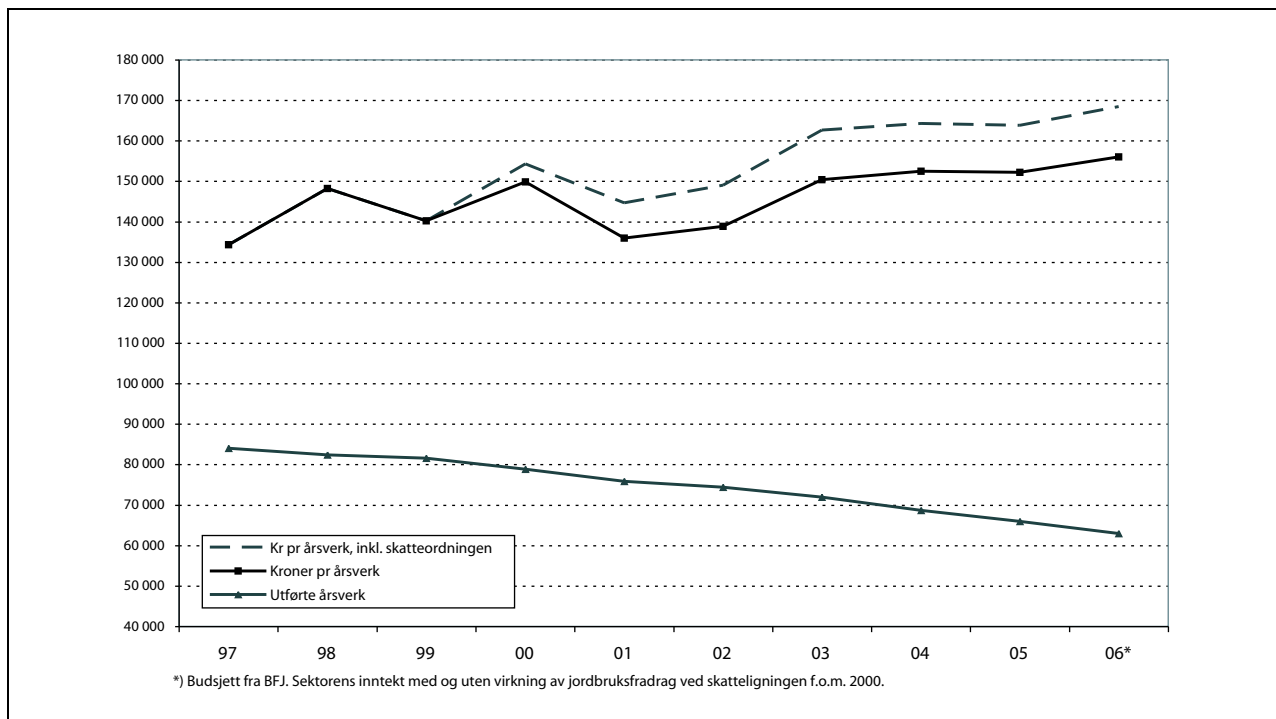
Figur 3.1 viser vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk etter normaliserte regnskaper i Totalkalkylen. Totalkalkylen gjøres opp før skatt. Fra og med inntektsåret 2000 ble det innført et skattefradrag for jordbruket, som senere er utvidet. Dette kommer ikke inn i Totalkalkylen. Inntektsvirkningen av jordbruksfradraget er lagt til i figur 3.1 og tabell 3.1.

På grunn av variasjonen i inntektene i jordbruket mellom årene, vil beregning av den underliggende inntektsutviklingen være avhengig av hvilke år en tar utgangspunkt i. For perioden 2002-2006 gir årets kalkyle en inntektsvekst i jordbruket på vel 13 pst. Dette er noe mer enn det som ble lagt til grunn for fjorårets avtale. Andre grupper vil ende på noe over 15,5 pst. (avhengig av resultatet i 2006).

Spesielt for svin er det fortsatt et markedsoverskuddsproblem og derfor muligheter for inntektsøkning innenfor gjeldende rammebetingelser.

Tabell 3.1 viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital de siste 2 årene og budsjettet utvikling for 2006 i følge Budsjettnemnda for jordbruket. Årsaken til svingningene er blant annet betydelig variasjon i realrenta og markedsbalansen.

Fra 2004 til 2005 er det beregnet en marginal reduksjon i inntekt pr. årsverk. Denne er allikevel litt mindre enn det var budsjettet med i fjor. En



Figur 3.1 Antall bruk i drift, årsverk og inntekt i jordbruket i perioden 1996-2006.

viktig årsak til det er at inntektene fra kjøtt- og andre husdyrproduksjoner utviklet seg bedre enn forventet. I tillegg ble kjøreinntektene høyere enn budsjettet.

Fra 2005 til 2006 forventes en samlet vekst i brutto inntekter på 1,1 pst. Først og fremst skyldes dette vekst i kjøttinntektene og i direkte tilskudd. Kostnadene er budsjettet å øke med 2,8 pst. Samlet gir dette en reduksjon i resultatet for sektoren på ca. 220 mill. kroner. Budsjettet reduksjon i arbeidsforbruket på 4,5 pst. gir likevel en vekst i inntekt pr. årsverk på knapt 3 pst. Fjorårets avtale la til rette for en inntektsvekst på knapt 6 pst. Svakere vekst skyldes særlig økte energikostnader.

Budsjettnemndas referansebruksberegninger viser at det er stor variasjon i utvikling mellom pro-

duksjonene fra 2004 til 2006. Dette er først og fremst en følge av endring i markedsbalansen. Grovt sett viser referansebruksberegningene en noe svakere utvikling enn totalalkylen fra 2004 til 2006. En viktig årsak til dette er at ulike prinsipper for beregning av kapitalgodtgjøringen er lagt til grunn i de to beregningssystemene. Inntektsutviklingen varierer fra en reduksjon på 15,3 pst. til en økning på 6,8 pst. fra 2004-2006. Det er særlig brukene med svin, som har de største tapene, mens for sau og egg blir resultatene bedre i 2006.

Overføringene til jordbruket

Netto overføringer i faste kroner var høyest i første halvdel av 1980-årene og er redusert fram til 1997. Siden 2000 er overføringene redusert noe hvert år.

Tabell 3.1 Utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital i flg. Budsjettnemndas normaliserte regnskaper

	2004	2005	2006	05/04 Prosent	06/05 Prosent
Sum inntekter, mill. kr	29 554	29 160	29 470	-1,3 %	1,1 %
Sum kostnader, mill. kr	19 078	19 116	19 645	0,2 %	2,8 %
Vederlag arbeid og egenkapital, mill. kr	10 476	10 044	9 825	-4,1 %	-2,2 %
Antall årsverk	68 700	66 000	63 000	-3,9 %	-4,5 %
Kroner pr årsverk	152 500	152 200	156 000	-0,2 %	2,5 %
Verdi skatteordning, kr pr årsverk	11 800	11 600	12 500		
Totalt, kroner pr årsverk	164 300	163 800	168 500	-0,3 %	2,9 %

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket.

Tall fra OECD viser at Norge sammen med Sveits, Korea, Japan og Island har den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene.

OECDs PSE-analyser (Producer Support Estimate) viser næringsstøttens andel av jordbrukets samlede brutto inntekt. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importbeskyttelsen (skjermingsstøtte), dvs. forskjellen mellom verdensmarkedspris og norsk pris. Beregningene skal i prinsippet gi et totalmål for støtten til produsentene. For Norges del er jordbruksfradraget i skatteligningen og avgiftsfritak på diesel eksempler på avgiftslettelser som også inkluderes i beregningene. PSE-prosenten gir med andre ord en indikasjon på støttenivået. Den bør ikke brukes til nøyaktig sammenligning mellom land, fordi det varierer hvor stor andel av jordbruksproduksjon og virkemidler som er inkludert. Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosenten har endret seg lite de siste ti årene og var for 2004 på 68 pst. PSE-prosenten i gjennomsnitt for OECD var 30 pst. i 2004. Endringer i PSE-prosenten kan skyldes både endringer i det interne støttenivået og også valutakurser, men særlig vil endringer i verdensmarkedspriser ha stor betydning.

Det siste tiåret har det skjedd en betydelig dreining i virkemiddelbruken fra pristilskudd til mer produksjonsnøytrale virkemidler både i Norge og andre land. Dette har vært gjort bl.a. for å redusere tilskuddenes produksjonsdrivende effekt og for å redusere intensiteten i produksjonen. OECDs system for støtte målt i PSE kan ikke sammenliknes direkte med WTOs inndeling av internstøtte, bl.a. fordi WTO-beregningene benytter administrerte priser og verdensmarkedspriser fra 1986-88 til å beregne «skjermingsstøtten». «Skjermingsstøtten»

i WTO-beregningene angir derfor ikke et lands reelle skjermingsstøtte. Når det gjelder Norges forpliktelser på internstøtte vises det til kapittel 5.

CSE (Consumer Support Estimate) er et uttrykk for den implisitte skatt som pålegges forbrukerne som følge av landbrukspolitikken (negativ verdi fordi det er en overføring fra forbrukerne). Norges prosentvise CSE var i 2004 på –53 pst. I gjennomsnitt for OECD var CSE på –20 i 2004.

3.4 Kostnadsutviklingen

På kostnadssiden er det i hovedsak kraftfôrkostnadene og i noen grad kapitalkostnadene som er direkte påvirket av jordbruksoppgjøret. Tabell 3.2 viser kostnadsutviklingen i jordbrukssektoren, i følge Budsjettmemnda for jordbruket. Kostnadsendringene inkluderer både volum- og prisendringer.

Fra 2004 til 2005 økte de totale kostnadene med 0,2 pst. Driftskostnadene økte med 2,2 pst., mens kapitalkostnadene ble redusert med 3,8 pst. grunnet vesentlig reduksjon i realrenta. Kapitalslit- og leasingkostnadene er klart økende.

Budsjettmemnda har budsjettert med en økning i totale kostnader på 2,8 pst. i 2006. Driftskostnadene er budsjettert å stige med 2,7 pst. Det skyldes i hovedsak energikostnadene, som er budsjettert å øke med om lag 240 mill. kroner, tilsvarende 14 pst. Kapitalkostnadene er forventet å øke med 3 pst. som følge av klart økende investeringer. Spesielt er det økning i omfanget av leasing av maskiner og redskaper. Fra 2001 til 2005 regner Budsjettmemnda med en vekst i summen av bruttoin-

Tabell 3.2 Kostnadsutviklingen i jordbruket i flg. normaliserte regnskaper 2004. Mill. kroner og prosentvis endring.

Mill. kroner	1990	2003	2004	2005	2006
Driftskostnader	13 073	12 602	12736	13014	13363
- herav kraftfôr	5 627	4 490	4525	4465	4504
Kapitalkostnader ²	6 651	6 209	6 341	6102	6283
Totale kostnader	19 724	18 811	19 078	19116	19645
<i>Endring i prosent:</i>				<i>2005/2004</i>	<i>2006/2005</i>
Driftskostnader				2,2 %	2,7 %
- herav kraftfôr				-1,3 %	0,9 %
Kapitalkostnader				-3,8 %	3,0 %
Totale kostnader				0,2 %	2,8 %

¹ Budsjett

² Kapitalslit, leasing og realrentekostnad.

Kilde: Budsjettmemnda for jordbruket

Tabell 3.3 Utviklingen i jordbruksareal fordelt på ulike vekster (1000 dekar)

År	1989	1995	2000	2003	2004	2005 ¹	Endring 2000-2005
Korn og oljevekster	3530	3449	3370	3267	3283	3249	-3,6 %
Eng og beite	5480	5926	6444	6550	6552	6561	1,8 %
herav overflatedyrket	1095	1294	1583	1644	1660	1688	6,6 %
Andre vekster	946	809	622	587	562	549	-11,7 %
Jordbruksareal i drift i alt	9956	10184	10436	10404	10397	10359	-0,7 %

¹ Foreløpige tall for 2005.

Kilde: Budsjettmemnda for jordbruket

vesteringer og tegnede leasingkontrakter på om lag 60 pst.

Budsjettmemnda for jordbruket nå med en årlig reduksjon i arbeidsforbruket på vel 4 pst.

3.5 Arealutviklingen

I perioden 1989-2000 var det en økning i totalt jordbruksareal i drift på 4,8 pst. Denne utviklingen har nå flatet ut. For perioden 2000-2005 er totalt jordbruksareal i drift estimert til å bli redusert med 0,7 pst., jf. tabell 3.3. Nedgangen i jordbruksarealet skyldes reduksjon i arealet med korn og oljevekster og andre åpen åker-vekster. Arealet med eng og beite har økt i samme periode, men likevel noe mindre enn tidligere år.

3.6 Utviklingen i sysselsetting i jordbruket

Jordbruket sto for 3,4 pst. av samlet sysselsetting i 2005. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer.

Tabell 3.4 viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i drift og antall årsverk siden 1979. Nedgangen i sysselsettingen de siste årene har vist en økende tendens. På 90-tallet var den gjennomsnittlige nedgangen i sysselsettingen i jordbruket på 2,4 pst. pr. år, mens den fra 2000-2005 var på 3,5 pst. pr. år. Statistisk sentralbyrå gjennomførte en ny undersøkelse av arbeidsforbruket i jordbruket i 2005. På grunnlag av resultatene fra denne, regner

3.7 Strukturutvikling

Totalt antall jordbruksbedrifter¹ har gått ned fra 99 400 til 53 200 (-46 pst.) i perioden 1989 til 2005. Fra 1999 til 2005 ble antall jordbruksbedrifter redusert med 24 pst. og en stadig større andel har over 200 dekar jord. Fra og med 1999 har det også vært en reduksjon i antallet jordbruksbedrifter mellom 200 og 300 dekar. Gjennomsnittlig antall dekar pr. jordbruksbedrift på landsbasis har økt fra 100 dekar i 1989 til 195 dekar i 2004. Arealet på jordbruksbedriftene som går ut av drift overtas i hovedsak av andre jordbruksbedrifter ved salg eller utleie. Leid areal har økt med 50 pst. i perioden 1979-2005 og utgjorde ca. 4 mill. dekar, tilsvarende 38 pst. av arealet, i 2005.

Antall jordbruksbedrifter med melkeproduksjon er redusert med 30 pst. i perioden 1999 til 2005, og utgjorde i 2005 15 800 bedrifter. I samme periode er antallet samdrifter i melkeproduksjonen mer enn tredoblet. Antall etablerte samdrifter var ved utgangen av 2005 1 481 mot 432 i 1999. Andel bedrifter som har annen organisasjonsform enn enkeltpersonsforetak er økende, og var i 2005 på 4,3 pst. I 2005 var det i gjennomsnitt 2,3 deltagere i samdrifter med melkeproduksjon.

¹ Begrepet «driftsenhet» ble fra 2004 byttet ut med «jordbruksbedrift». Når begrepet «bruk» benyttes i tabeller, betyr det mer presist «jordbruksbedrift» for årene etter 1999.

Tabell 3.4 Antall jordbruksbedrifter og årsverk i 1000 stk. for landet 1979-2006

År	1979	1989	1999	2001	2004	2005	2006 ¹
Antall jordbruksbedrifter	125,3	99,4	70,7	65,6	55,5	53,2	51,1
Antall årsverk	134,6	101,2	81,6	75,9	68,7	66,0	63,0

¹ Budsjett

Kilde: Budsjettmemnda for jordbruket.

Det har gjennomgående vært en sterk strukturendring i alle produksjoner de senere årene. For korn har f.eks. gjennomsnittsarealet pr. jordbruksbedrift økt fra 153 dekar i 1999 til 192 dekar i 2005. Gjennomsnittlig antall verpehøner pr. bruk har økt fra omtrent 780 til 1 300 i samme periode. I 2005 var gjennomsnittlig besetningsstørrelse 46 for jordbruksbedrifter med purker, og den har dermed økt med 40 pst. siden 1999. Gjennomsnittlig antall melkekyr pr. bruk økte fra 14 i 1999 til 17 i 2005. Dette tilsvarer en årlig prosentvis økning på 3,2 pst. Gjennomsnittlig kvote på kumelk har økt med 32,7 pst. fra 1998-2005, og utgjorde nesten 100 000 liter i 2005. I tillegg har melkeytelsen pr. ku økt i 2005, og forventes også å øke i 2006.

3.8 Geografisk utvikling

Den relative fordelingen av antall jordbruksbedrifter med ulike produksjoner har holdt seg forholdsvis stabil mellom regioner siden 1989. Innen sau- og svineproduksjon har Østlandet hatt en sterkere reduksjon i antall driftsenheter enn landet for øvrig, mens Østlandet har fått en betydelig økt andel av grønnsaksproduksjonen. Ifølge Budsjett-nemnda for jordbruket har Vestlandet hatt svakest produksjonsutvikling for de fleste produksjoner de siste årene. Vestlandet har også størst reduksjon i arbeidsforbruk og er den eneste landsdelen med en viss reduksjon i både totalareal og areal av eng/beite.

I perioden 1989-1999 var reduksjonen i antall jordbruksbedrifter relativt sett størst på Østlandet

og i Nord-Norge. Fra 1999 til 2005 har den årlige prosentvise reduksjonen relativt sett vært størst i Nord-Norge og på Vestlandet. I 2005 var 42 pst. av jordbruksbedriftene lokalisert på Østlandet, 9 pst. i Nord-Norge, 14 pst. i Agder/Rogaland, 14 pst. i Trøndelag, og 21 pst. på Vestlandet. Den marginale reduksjonen i jordbruksareal i drift har fra 1999 til 2005 først og fremst foregått på Vestlandet og på Østlandet. I samme periode har arealet økt marginalt i de andre landsdelene. Det er først og fremst fulldyrket areal og åpen åker arealene, som viser en tendens til reduksjon, mens eng- og beitearealene har hatt en svak økning i perioden 1999-2005.

Reduksjonen i arbeidsforbruk viser ikke markante forskjeller om kommunene deles inn etter sentralitet eller etter virkeområde for distriktpolitiske virkemidler.

3.9 Produksjons- og markedsutvikling

På slutten av 90-tallet påførte overproduksjon produsentene store inntektstap og bidro til uønskede samfunnsøkonomiske kostnader. Mellom 2001 og 2004 var markedet i langt større grad i balanse. Også for kjøtt ble markedsbalansen vesentlig bedret, og det har delvis oppstått situasjoner med markedsunderskudd, spesielt for storfe.

Brutto pristap som følge av markedsoverskudd er beregnet å øke for 2005 og 2006. Totalt brutto pristap for jordbruket inkluderer pristap i forhold til avtalepris og økt omsetningsavgift utover avgift ved markedsbalanse. Dette utgjorde til sammen omtrent 250 mill. kroner i 2004 og er beregnet til

Tabell 3.5 Brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i millioner kroner og prisavvik i kroner pr. kilo i 2005 og 2006.

2005	Storfe	Sau/lam	Gris	Egg	Fjørfe	Korn/oljefrø	Totalt
Økt omsetningsavgift ¹	-0,06	1,58	1,43	0,38	-0,10	0,04	
Svikt i engrospris ¹	0,26	0,57	1,35	0,58	0,20		
Sum tap	0,20	2,15	2,78	0,96	0,10	0,04	
Salgsproduksjon, mill. kg	85,0	25,4	112,3	50,4	47,5	1297,2	
Brutto pristap pga. markedsoverskudd, mill. kr	17,0	54,6	312,3	48,4	4,8	51,9	489
2006	Storfe	Sau/lam	Gris	Egg	Fjørfe	Korn/oljefrø	Totalt
Økt omsetningsavgift ¹	0,24	1,02	1,20	0,20	-0,30	0,035	
Svikt i engrospris ¹	0,60	0,00	1,80	0,12	0,00		
Sum tap	0,84	1,02	3,00	0,32	-0,30	0,035	
Salgsproduksjon, mill. kg	83,4	24,9	115,7	51,1	52,3	1353,8	
Brutto pristap pga. markedsoverskudd, mill. kr	70,1	25,4	347,0	16,4	-15,7	47,4	491

¹ Negativt fortegn betyr høyere tattatt pris enn målpris/lavere omsetningsavgift enn avgift ved markedsbalanse

omtrent 490 mill. kroner i 2005 og 2006. Pristapet er beregnet til å være størst for svin i 2005 og 2006. For 2006 er det prognosert et overskudd i markedet på om lag 8 300 tonn svinekjøtt. For storfe er pristapet beregnet å øke fra 2005 til 2006 etter at det er lagt til grunn en import på ca. 4 500 tonn. Pristapet er beregnet å gå noe ned for sau/lam og egg som følge av bedre markedsbalanse.

Tabellen nedenfor viser BFJs anslag for brutto pristap på grunn av markedsoverskudd i mill. kroner, samt prisavviket i forhold til målpris og økt omsetningsavgift i forhold til anslått avgift ved markedsbalanse.

3.10 Nærings- og bygdeutvikling

Landbruks- og matdepartementet har en rekke virkemidler som skal bidra til næringsutvikling i landbruket. Noen forvaltes på sentralt nivå, andre fylkesvis eller lokalt i kommunene. Ordningene vedtas både i forbindelse med jordbruksforhandlingene og gjennom behandlingen av statsbudsjettet. I januar 2005 la Landbruks- og matdepartementet fram strategien «Landbruk – mer enn landbruk», med tillegg datert februar 2006. Strategien er et rammeverk for alle typer lønnsom næringsvirksomhet med utgangspunkt i gårdens menneskelige og materielle ressurser, og skal bygge opp under hovedmålene i landbrukspolitikken. I tillegg til den nasjonale strategien fra Landbruks- og matdepartementet, har alle fylker utarbeidet en regional strategi for næringsutvikling som skreddersyr virkemiddelbruken til de mest aktuelle utfordringene i regionen. De regionale strategiene er utarbeidet av det regionale partnerskapet bestående av Fylkesmannen (FM), Innovasjon Norge (IN), Fylkeskommunen (FK), kommunene, landbrukets organisasjoner med flere.

Satsingen på nærings- og bygdeutvikling, som har pågått i mange år, viser nå gode resultater. Konkrete satsinger som Verdiskapingsprogrammet for mat har bidratt til å øke tilbud og mangfold av norskproduserte matvarer. Produkter som Odelia matrapsolje, Rakfisk fra Valdres, oster fra Eiker gårdsysteri og Thulefjord-produkter omsettes nå i store deler av landet. Utviklingsarbeidet innen frukt- og grøntsektoren har blant annet medført at et økt og mangfoldig tilbud av salater, friske urter og øvrige grønnsaker tilbys til norske forbrukere. Ferske tall viser videre at totalomsetningen på Bondens marked økte med 32 pst. fra 2004 til 2005. På 195 markedsdager ved 16 markedssteder var totalomsetningen i 2005 på 13 mill. kroner.

Landbruket har videre utviklet et variert tilbud av opplevelser beregnet på reiselivsmarkedet, aktiviteter knyttet til kulturformidling, og «Inn på tunet-tjenester». I følge Norsk senter for bygdeforskning finnes det i dag rundt 1500 bønder som leverer «Inn på tunet-tjenester» i Norge. Erfaringen viser at markedet etterspør dette varierte tilbudet av produkter og tjenester, og markedstrendene tilsier at interessen vil fortsette å stige.

Når det gjelder økonomiske investeringsvirkemidler, så er det langt større etterspørsel enn det som er tilgjengelig. Mange av søknadene er om midler til oppgradering av eksisterende driftsapparat for å imøtekomme nye krav til driftsbygninger og dyrevelferd, men det er også stor interesse for midler til utvidelser av driftsomfang, nye næringer og nye selskapsformer.

Omfanget av økologisk produksjon har økt jevnt de siste årene, og 4,2 pst. av jordbruksarealet blir per i dag drevet økologisk. Etterspørselen etter økologiske produkter har vært økende, og særlig det siste året har det vært en betydelig vekst i markedet for slike varer. Likevel er markedsandelene fremdeles lave, og det er et betydelig potensial for å øke forbruket av økologiske varer vesentlig.

Tabell 3.6 gir en oversikt over ordninger som skal bidra til næringsutvikling i jord- og skogbruk. I tillegg kommer bevilgning til rentestøtte i 2005 med en låneramme på 700 mill. kroner. Avsnitt 3.10.1 og 3.10.2 omtaler noen av ordningene, fordelt på det som er innenfor og utenfor jordbruksavtalen.

3.10.1 LUF-midler innenfor Jordbruksavtalen

Kompetansetiltak (KIL)

Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL) har som målsetting å bidra til nyskaping og videreutvikling i landbruket gjennom etter- og videreutdanning. I 2005 ble det mottatt søknader for et samlet beløp på over 10 mill. kroner. To tredjedeler av søknadene ble innvilget. Mange av søknadene ble samfinansiert med andre.

Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)

Formålet med KSL er å dokumentere for forbrukerne, varekjedene og myndighetene, hvordan produksjonen på norske gårdsbruk foregår, og å utvikle et styringssystem for den enkelte bonde. Kvalitetssystemet tilrettelegger for en systematisk og god dokumentasjon på at målene nås. Budsjett for KSL i 2005 var 20 mill. kroner, av dette ble 11,2 mill. kroner brukt til revisjonsvirksomhet, 3,8 mill.

kroner til å drifte sekretariatet og 5,6 mill. kroner til ulike aktiviteter og prosjekter.

Etablering av et helhetlig kvalitetssystem i norsk matproduksjon

Som oppfølging av jordbruksoppgjøret 2005 ble det nedsatt en arbeidsgruppe for å vurdere mulighetene for etablering av et helhetlig kvalitetssystem for norsk mat basert på KSL og Godt Norsk. Arbeidsgruppen var satt sammen av representanter fra LMD, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Mattilsynet, Matmerk og KSL. Rapporten fra arbeidsgruppen er nærmere omtalt i kap. 7.

Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midlene)

BU-midlene skal legge til rette for næringsutvikling som danner grunnlag for langsiktig, lønnsom verdiskaping og desentralisert bosetting med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt. Det ble med virkning fra 2005 gjort en endring i oppdelingen av de fylkesvise BU-midlene. Midlene deles mellom melke- og storfeprogram og andre tiltak. Forvaltningsansvar fordeles mellom Innovasjon Norge (IN) og Fylkesmannen (FM) på regionalt nivå. Det

er IN som forvalter de bedriftsrettede midlene, og FM som forvalter de øvrige midlene. For 2005 fikk fylkene til sammen tildelt 326 mill. kroner i BU-midler ekskl. rentestøtte. Dette fordelte seg med 85 mill. kroner til melke- og storfeprogram og 241 mill. kroner til andre tiltak. Tabell 3.7 viser oversikt over de fylkesvise BU-midlene i 2005. I tabellen er forsøket i Valdres og Nord-Gudbrandsdal satt opp på egen linje slik at det framgår at midlene i forsøket er trukket ut av de ordinære rammene.

I følge INs oversikt over fylkenes bruk av BU-midler for 2005 kom det inn 2 117 søknader om bedriftsrettede midler til IN. 18 pst. av disse søknadene fikk avslag, men en del søknader blir stoppet før de blir registrert som avslag slik at avslagsprosenten i realiteten er noe høyere. Det var i 2005 en betydelig økning i etterspørselen etter midler i forhold til 2004. Dette gjaldt generelt, men også spesielt til utviklingstiltak innenfor melke- og storfesektoren. Den økte etterspørselen medførte at mange fylker hadde disponert alle sine utviklingsmidler allerede i juli. FM har i 2005 innvilget BU-midler til 882 utrednings- og til retteleggingstiltak (inkl. 37 onnebarnehager). Tabell 3.8 viser fordelingen av midler og tiltak på ulike formål, og hvor stor andel av tiltakene som er kvinnetiltak. Det er betydelig

Tabell 3.6 Innvilgingsrammer for næringsutvikling i 2005 (mill.kroner)

Ordninger for næringsutvikling i landbruket	2005
Kompetansetiltak (KIL)	6,0
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20,0
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (inkl. melke- og storfeprogram)	326,0
Spesielle miljøtiltak (informasjons- og utviklingsarbeid fom 2005)	13,5
SMIL	115,0
Organisert beitebruk	8,6
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk	38,0
Nedskriving økologisk korn	3,0
Utviklingsprogram for geiteholdet	10,0
Kadaverhåndtering	5,0
Diverse prosjekter	3,0
<i>SUM innenfor jordbruksavtalen</i>	<i>548,1</i>
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2,0
Verdiskapingsprogram for matproduksjon	114,6
Sentrale bygdeutviklingsmidler	38,0
Bioenergi	23,0
Skogbruk	133,0
Mat, skole og helse	5,0
Støtte til utkantbutikker forvaltet av MERKUR	2,5
<i>SUM utenfor jordbruksavtalen</i>	<i>318,1</i>
<i>SUM totalt til næringsutvikling</i>	<i>866,2</i>

Tabell 3.7 Fylkesvise BU-midler (ekskl. rentestøtte.)¹ Mill. kroner

	Innvilgingsramme 2005 ²	Innvilget 2005 ³	Ansvar 01.01.06	Budsjett 2006 ¹
IN: Melke- og storfeprogram	80,6	105,0	56,0	
IN: Tradisjonelt landbruk	172,8	132,0	189,4	
IN: Utviklingstiltak		98,0	150,5	
Region Valdres/N.Gudbr.dal	10,6	12,0	9,8	
FMLA: Utredning/tilrettelegging	62,0	71,5	98,5	
SUM	326,0	418,5	504,2	326,0

¹ Fra og med 2005 deles de fylkesvise BU-midlene inn i melke- og storfeprogram og andre tiltak. IN rapporterer fremdeles virke-middelbruken etter formålene tradisjonelt jord- og hagebruk og utviklingstiltak, slik at det er mulig å sammenligne virkemid-delbruken over tid.

² Fra St.prp.nr.66 (2003-2004)

³ Faktisk innvilget er høyere enn innvilgingsramme på grunn av overføring av ubrukte midler fra tidligere år

høyere kvinneandel blant tilskudd gitt til ny næringsutvikling enn til tradisjonelt landbruk. Blant ordningene i tabellen er det etablererstipend og investeringstilskudd til nye næringer som har høyest andel kvinnelige støttemottakere.

Av 1850 bedriftsrettede tiltak er 645 registrert som kvinnetiltak. Dette utgjør 35 pst., en økning på 1 prosentpoeng fra 2004. Av de bedriftsrettede midlene har kvinnelige søkere mottatt 25 pst., en nedgang på 5 prosentpoeng fra 2004. 19 pst. av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk har gått til kvinner, en nedgang på 5 prosentpoeng fra 2004.

Tiltak som fører til at flere næringsutøvere samarbeider, er ett av resultatmålene. I 2005 er det gitt 413 tilsagn som knytter seg til en eller annen form for samarbeid/nettverk. Dette er 17 pst., en oppgang på 1 prosentpoeng fra 2004.

Rapporten viser at 72 pst. av BU-midlene gikk til tiltak innenfor det distriktpolitiske virkeområdet i 2005, en økning på 4 prosentpoeng fra 2004. Av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk er fordelingen til kommuner med distriktpolitisk status 74 pst. En økning på 6 prosentpoeng fra 2004.

Investeringsstøtte til tradisjonelt jord- og hagebruk skal avpasses de nasjonale markedsforholdene. I 2005 ble det innvilget 835 søknader om tilskudd til investeringer for tradisjonelt dyrehold. I 489 saker (59 pst. av sakene) førte investeringene til økt produksjonsomfang. Dette er en markert økning siden 2004.

I kundeeffektundersøkelsen blant bedrifter som mottok støtte i 2004, utført av Oxford Research AS, på oppdrag fra IN, går det fram at prosjektene/aktivitetene som er blitt støttet av bygdeutviklingsmidlene har stor viktighet for bedriftsleders egen vurdering av bedriftens overlevings-evne.

Rentestøtte

Ordningen ble etablert med virkning f.o.m. 2003. Støtten utgjør en nedskrivning av lånets rente i hele tilbakebetalingstiden. Rentestøtten settes til 50 pst. av risikofri rente 3 år stat (ST4X) for foregående år. I 2005 kunne det gis rentestøtte til lån innenfor en låneramme på 700 mill. kroner. Det ble i 2005 gitt tilsagn på i alt 659 mill. kroner.

Tabell 3.8 Fylkesvise BU-midler ekskl. rentestøtte. Fordeling av innvilgning på ulike formål og kvinnetiltak i 2005.

Ordning	Innvilget mill. kroner	Andel av midlene i %	Antall tiltak	Kvinnetiltak % av tiltak
Utredning/tilrettelegging	71,5	17,0 %	882	8 %
Etablererstipend	21,6	5,1 %	284	65 %
Bedriftsutvikling	15,4	3,7 %	169	41 %
Investeringer, nye næringer	52,0	12,3 %	302	50 %
Investeringer, tradisjonelt landbruk	113,2	27,0 %	576	19 %
Melke- og storfeprogram	105,0	25,0 %	263	22 %
Andre tiltak ¹	41,6	9,9 %	35	

¹ I kategorien Andre tiltak ligger blant annet tilskudd ved generasjonsskifte, andre tiltak, og innvilgingene gjort av de to forsøks-regionene i Oppland

Inn på tunet

Målet med «Inn på tunet»-satsingen er å utvikle alternative omsorgs- og læringstilbud med gården som arena. Senter for bygdeforskning anslår, i en undersøkelse fra 2005, at ca. 1500 gårdsbruk leverer velferdstjenester.

I 2005 ble det bevilget nesten 5 mill. kroner fra BU-midlene til «Inn på tunet»-tiltak, det er en økning på ca. 1 mill. kroner fra 2004. Arbeidet med å utvikle «Inn på tunet» som næring på gården er lagt til Fylkesmannens landbruksavdeling. Norges Vel eier og utvikler internettsiden innpaatunet.no. De har registrert 5500 treff i gjennomsnitt i måneden de siste 12 månedene.

3.10.2 LUF-midler utenfor Jordbruksavtalen*Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon*

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon forvaltes av Innovasjon Norge som en egen program-satsing på mat. Verdiskapingsprogrammet finansierer også stiftelsen Matmerk og en prosjektportefølje kalt offentlige strategier. I 2005 mottok Innovasjon Norge nesten 250 prosjektsøknader innenfor Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon. Dette var på samme nivå som i 2004. Det ble søkt om støtte tilsvarende 135,2 mill. kroner i 2005. 214 saker ble innvilget med et totalt støttebeløp på 93 mill. kroner. Den fylkesvise fordelingen varierer betydelig fra år til år, bl.a. fordi de fleste fylkene har noen store prosjekter som enkelte år trekker fylkets totalbevilling opp. Hittil i programperioden har Rogaland hatt en unik plass blant fylkene, med både mange og større prosjekter.

Kompetansenettverket (navene) ble evaluert i 2005. Evalueringen konkluderer bl.a. med at kompetansenettverket har hatt stor aktivitet. Kursvirksomheten og besøksordningen har fungert bra, mens kvaliteten på oppfølgingsprosjekter har vært varierende. Det skal nedsettes en arbeidsgruppe som skal følge opp anbefalingene i evalueringen, og forslag til oppfølging skal presenteres for den faglige møtearenaen for mat høsten 2006.

Innovasjon Norge har igangsatt en evaluering av Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon. Østlandsforskning vil levere rapporten i juni 2006.

Merkeordningene Beskyttede betegnelser ble etablert i 2002. Pr. 31.3.06 er det 3 produkter som har oppnådd en beskyttet betegnelse. Det er Økologisk Tjukkmjølke fra Røros (Beskyttet geografisk betegnelse), Ringerikserter (Beskyttet opprinnelsesbetegnelse) og Eplejuice fra Hardanger (Beskyttet geografisk betegnelse). I tillegg er 15 søknader til behandling. Det har, av ulike årsaker,

tatt lengre tid enn forventet å få godkjente produkter i merkeordningene.

Merkeordningen Spesialitet omfattet, pr. 31.12.2005, 41 produkter fra 23 produsenter. I alt 10 nye produkter fikk Spesialitetsmerket i 2005.

Høsten 2005 inngikk Matmerk en avtale med en matvarekjede om å selge og profilere varer med merkene Spesialitet og Beskyttede betegnelser. Matmerk har i 2005 også gjort et betydelig arbeid med å profilere norske matspesialiteter.

Gjennom offentlige strategier satses det på profilerende og salgsfremmende tiltak for norsk mat nasjonalt og internasjonalt med sikte på økt næringsutvikling på matområdet. Internasjonalt har dette i 2005 omfattet presentasjon av norsk mat og matbedrifter på Internationale Grüne Woche i Berlin og samarbeidsprosjektet med Utenriksdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet om mat som Norges-profilering ved statsbesøk ute og hjemme. Nasjonalt er det bl.a. gitt delfinansiering til et samarbeidsprosjekt med DNT om lokal mat på Turistforeningens hytter og til aktiviteter for å skape økt oppmerksomhet rundt småskala oste-produksjon og ostemangfoldet. Samarbeidet med Ungt Entreprenørskap er økt fra 4 til 14 fylker og målet har vært å etablere 30 ungdomsbedrifter i regi av videregående skoler.

Sentrale BU-midler

De sentrale BU-midlene brukes til prosjekttrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Rammen for de sentrale BU-midlene var i 2005 på 38 mill. kroner. Fordelingen framgår av tabell 3.9.

Reiseliv

Bevilgningene til reiseliv fordelte seg i 2005 på 7,0 mill. kroner til Norgeskampanjen, 5,0 mill. kroner til Bygdeturismekampanjen, 1,2 mill. kroner til Håndplukket og 2,4 mill. kroner til temaprojektene på sykling, vandring og elve-/innlandsfiske.

Tabell 3.9 Fordeling av sentrale BU-midler i 2005. Mill. kroner

Sentrale BU-midler	2005
Reiseliv	23,5
Landbruk Pluss	4,0
Til disposisjon for IN	3,0
Diverse småprosjekt	2,0
Forskningsprosjekt korn	1,5
Landbruksbygg i arktiske strøk	1,5
Norsk Bygdeturisme og Gardsmat	1,5
Streif 2005	1,0

Resten av bevilgning ble brukt til resultatmåling og utviklingsprosjekter innen landbruk/reiseliv. Eksempel på slike utviklingsprosjekter er katalogen til Norsk Bygdeturisme og Gardsmat, oppbygging av nasjonalparkrute i Nasjonalparkriket og nasjonalt program for næringsmessig utnyttelse av ferskvannsfisk.

Skogbruk

Bevilgningene til skogbruk nyttes i hovedsak til tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket og skogbruksplanlegging med miljøregistreringer. Disse tilskuddsordningene forvaltes av kommunene sammen med tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL). Statens landbruksforvaltning har evaluert kommunaliseringsprosessen med hovedvekt på SMIL-ordningen (jf. kap 3.12.2). I tillegg nyttes en del av midlene til kurs og kompetansehevingstiltak rettet mot skogeiere og skogsarbeidere, samt noe prosjekttrettet virksomhet. Utover midlene som bevilges til skogbruk over LUF, bevilges det i tillegg midler over statsbudsjettet til Utviklingsfondet for skogbruket, Verdiskapningsprogrammet for bruk og foredling av trevirke og transportstøtte i Nord-Norge.

Bioenergi

I satsingen på bioenergi legges det vekt på å utvikle forretningsmessige konsepter for biobrenselleveranser og leveranse av ferdig varme med utgangspunkt i landbrukets ressurser. Etter det tredje driftsåret for departementets bioenergi-program, kan en oppsummere med at programmet viser en positiv utvikling. Programmet er godt kjent utover landet, og interessen for prosjektmidler er økende. Søknadene dreier i ønsket retning, dvs. mot ferdigvarmeprosjekter. Disse gir størst verdiskaping for landbruket ved at landbrukets aktører er med langt ut i verdikjeden. Fra 2006 er det presisert at hovedmålgruppen for programmet skal være jord- og skogbrukere. Videre er det vedtatt to nye satsingsområder; disse er støtte til omlegging til biovarme i veksthus samt etablering av gårdsvarmeanlegg.

3.11 Likestilling og rekruttering

Hovedtendensen er at både andelen kvinnelige brukere og eiere har vært nokså stabil i de siste 5 årene. Den generelle samfunnsutviklingen gjør seg også gjeldende i landbruket ved at kvinner i og i tilknytning til landbruket nå i gjennomsnitt har høyere utdanning enn menn. Kvinner på gårds-

bruk har for første gang større lønnsinntekt enn menn i gjennomsnitt.

Andelen kvinnelige personlige brukere var økende fra 1979 til 2001, i perioden etter har den vært stabil på ca. 13 pst.. Størst andel kvinner finner vi på mindre bruk. På bruk opp til 50 dekar er andelen kvinnelige brukere på ca. 18 pst., mens på bruk over 500 dekar er kvinneandelen 6,8 pst.. Geografisk fordelt er det størst kvinneandel i Troms (16,8 pst.) og Finmark (20 pst.) og minst kvinneandel i Vestfold (10,6 pst.) og Sør-Trøndelag (11,1 pst.).

Av de som overtok gårdsbruk (med eller uten odel) i perioden januar 2005 til januar 2006, var 62 pst. menn, 37,6 pst. kvinner og 0,4 pst. upersonlige eiere. Ca. 33 pst. av nye kvinnelige eiere og over 50 pst. av alle kvinnelige eiere er over 60 år. Ut i fra aldersstatistikken ser det ut til at kvinner i mindre grad overtar gårdsbruk for selv å drive landbruk over tid. Derimot er kvinner som aktivt driver gård gjennomgående litt yngre enn menn. Dette gjelder både for store og små bruk og i de fleste fylkene.

Når det gjelder fordeling mellom driftsformer, er det størst andel kvinner blant bønder med sau, geit og hest. Andelen er lavest blant produsenter som driver med storfe, både kombinasjonen melk/kjøtt og kun melk. For de andre driftsformene er andelen kvinner noenlunde lik og ca. 13 pst.. Kvinner utgjør 16 pst. av de økologiske bøndene, noe som er 3 prosentpoeng høyere enn andelen for øvrig. Andelen av kvinnelige økologiske bønder er imidlertid nedadgående.

Arbeidsforbruket i jordbruket er avtakende både for kvinner og menn. Kvinnene utfører nesten en firedel av arbeidet, enten som bruker, ektefelle eller samboer til brukeren, som familiemedlem eller som annen hjelp.

Generelt er lang utdanning vanligere blant kvinner enn blant menn som eier eller driver gårdsbruk, og lang utdanning er vanligere jo større gården er for begge kjønn. Landbruksutdanning er også vanligere blant de som driver større gårdsbruk. De unge kvinnene som har overtatt gård har et langt høyere utdanningsnivå enn menn, men de velger sjeldnere en lang landbruksutdanning.

Statistikk for pensjonsgivende inntekt i jordbruk, skog og fiske viser at menn har høyere personinntekt enn kvinner. Dette gjelder spesielt for primærnæring og annen næring, mens kvinnene nå har høyere lønnsinntekt enn menn. Kvinners pensjonsgivende inntekt i forhold til mennenes har vært svakt økende, og siden 2002 ligget stabilt i overkant av 70 pst. av mennenes nivå.

3.12 Miljø

Målet for landbruks- og matpolitikken på miljøområdet er en bærekraftig ressursforvaltning med et sterkt jordvern, bevaring og vedlikehold av kulturlandskapet og sikring av det biologiske mangfoldet.

3.12.1 Miljøstatus for jordbruket

Det er en stor utfordring for forvaltningen å få kartlagt og overvåket miljøstatus i jordbruksområder og jordbrukspåvirkende områder. I vid forstand er det meste av Norges landareal påvirket av jordbruksdrift, historisk sett. Forbedringer i kartleggingen og overvåkingen av biologiske verdier og kulturminneverdier er derfor en pågående prosess.

Miljøvernforvaltningen og landbruksforvaltningen har overvåkingssystemer både for kulturlandskapet (3Q-overvåkingen) og forurensningsovervåking relatert til avrenning av næringssalter og plantevernmidler (JOVA-overvåkingen). 3Q er konsentrert til dagens aktive dyrkingslandskap (ca. 3,3 pst. av Norges areal) og omfatter i mindre grad utmarksarealer (høstingslandskapet).

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har mer spesifikk overvåking rettet mot biologisk mangfold, men overvåking av biologisk mangfold i tilknytning til kulturlandskap omfattes i liten grad av denne. Riksantikvaren kontrollerer dessuten tap, skade og endring for automatisk fredete kulturminner og SEFRAK-bygninger i utvalgte kommuner. I tillegg arbeider Statens landbruksforvaltning med et resultatkontrollsystem for miljøvirkemidlene. Det skal framover blant annet rapporteres på i hvor stor grad stedfestede og verdisatte kulturlandskap, arealer og kulturminner fanges opp av landbrukets økonomiske virkemidler. Slik rapportering vil gi en god indikasjon på miljøeffekten av virkemidlene.

Gjengroing truer – betydning av bruk og skjøtsel

Selv om landskapet har endret seg gjennom tidenes løp, så har de semi-naturlige arealene (også kalt gamle kulturmarker) stort sett bestått i flere tusen år og fram til da industrialiseringen startet (for godt over 100 år siden). Dette fordi driftsformene har vært de samme i hele denne perioden. Disse naturtypene er derfor helt unike i biologisk mangfold sammenheng totalt sett og har dessuten store kulturhistoriske verdier. Mye av det som ennå finnes igjen, trues imidlertid nå av gjengroing, og de største arealene er i hovedsak i utmark. Det finnes ingen samlet oversikt over utviklingen av gjengroingen av slike arealer i utmark og inn-

mark i Norge. 3Q – overvåkingen hadde sitt første år hvor en registrerte endringer (bare fylkene rundt Oslofjorden) i 2005, og resultatene herfra viser at gjenroingen av kulturlandskapet også er betydelig selv innenfor et så kort tidspenn som 5 år. Resultater for de andre landsdelene kommer fortløpende i de kommende årene.

Det finnes også mange studier fra enkeltområder som forteller om effektene av gjengroing. For eksempel er mye areal av de typiske kystlyngheiene preget av gjengroing i ulike stadier. Dette har Fylkesmannen i flere av de aktuelle fylkene nå tatt tak i gjennom de regionale miljøprogrammene. De mest aktuelle fylkene har også laget beite- og skjøtselsordninger spesielt rettet mot kystlyngheiene. For 2005 utgjorde dette totalt 6000 beitedyr.

Biologisk mangfold

DN samler informasjon om truede natur- og vegetasjonstyper og arter. I det følgende er det lagt spesielt vekt på miljøstatus for jordbruksrelaterte naturtyper som har en negativ utvikling i forhold til biologisk mangfold:

- Av 71 beskrevne vegetasjonstyper inneholder jordbrukets kulturlandskap majoriteten av akutt og sterkt truede vegetasjonstyper i Norge.
- 9 av 12 akutt truede vegetasjonstyper er kulturavhengige; kulturbetinget eng og løveng.
- Ca. 50 pst. av 36 sterkt truede vegetasjonstyper er kulturbetinget eng, kystlynghei, berg- og kantvegetasjon.
- Ca. 30 pst. av de truede artene på den norske rødlista er knyttet til jordbrukets kulturlandskap.

En av våre mest artsrike naturtyper er slåttenger. Det har vært mye fokus på verdien av disse for biologisk mangfold. Deres status kan derfor være en indikator på i hvor stor grad man greier å ivareta spesielt verdifulle områder. En innhenting av informasjon om 112 slåtteng-lokaliteter fra 5 fylker (Oslo og Akershus, Vestfold, Telemark, Rogaland og Nord-Trøndelag) viste at 36 pst. var i bruk, og at 60 pst. var truet av gjengroing. Bare 18 pst. av de 112 hadde god hevd i forhold til å ivareta artsmangfoldet. Bare ca. 5 pst. av de 112 fikk i 2005 støtte fra landbrukets virkemidler (Regionalt miljøprogram - RMP eller Spesielle miljøtiltak i jordbruket - SMIL). Dette er en forholdsvis lav treffprosent, men 16 av 18 fylker har RMP-ordninger som er innrettet mot denne typen miljøkvaliteter, og 2005 var første år med de nye ordningene. Det er derfor forventninger til at slike verdifulle arealer i langt større grad fanges opp i disse ordningene framover i tid.

Genetiske ressurser er en del av det biologiske mangfoldet, og er viktig for jordbruket både når det gjelder kultiverte, domestiserte og ville arter. For ville arter på gamle kulturmarker er drift og skjøtsel viktig for å ivareta også de genetiske ressursene. Innenfor landbruket jobbes det aktivt med bevaring av genressursene for trær, kultiverte planter og domestiserte dyr. Det ble i 2005 gitt tilskudd til ca. 2200 kyr av bevaringsverdige raser. Dette er en svak økning fra året før. Antallet av enkeltraser er også forholdsvis stabilt. Støtte til genressurser utover tilskuddet til storferaser, går over kapittel 1139 i budsjettet til Landbruks- og matdepartementet.

Kulturminner og kulturmiljøer

Tap av kulturminner pga jordbruksdrift, både over og under jordoverflaten, er fortsatt en stor utfordring i det intensivt drevne jordbrukslandskapet.

En av de store utfordringene for kulturminner i jordbruket er forfall og gjengroing av bygninger og andre kulturminner pga. opphørt eller endret drift/bosetning. SMIL og RMP er viktige virkemidler her. Totalt ble det gitt tilskudd på nesten 57 mill. kr. til disse formålene gjennom SMIL-ordningen i 2005. Foreløpig er det få ordninger for bygninger i RMP.

Potensialet for bruk av kulturminner og kulturmiljøer som ressurser for verdiskaping og ny næringsutvikling i jordbruket er fortsatt stort.

Tabell 3.10 Miljømål, miljøstatus, tiltak og aktiviteter sortert etter miljøområder.

<i>Miljøområde/Regjeringens miljømål (utvalgte)</i>	<i>Miljøstatus: Eksempler 2005</i>	<i>Tiltaksstatus /resultater 2005 (utvalgte tema)</i>
<i>Bærekraftig bruk og vern av biologisk mangfold MÅL:</i>		
Stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010	Ca. 50 pst. (ca. 300) av verdifulle kulturlandskap er i god hevd, resten preges av gjengroing og forfall.	(SMIL): Tilsagn i 2005: Ca. 200 tiltak rettet mot biologisk mangfold. Dette er en svak økning fra 2004. Bevaringsverdige husdyrraser: 2200 dyr. Dette er en svak økning fra 2004.
Spesielt verdifulle kulturlandskap skal være dokumentert og fått en særskilt forvaltning innen 2010	Ca. 30 pst. av de truede artene på den norske rødlista er i jordbrukets kulturlandskap ca. 50 pst. av 36 sterkt truede vegetasjonstyper finnes i jordbrukets kulturlandskap.	Det er gitt over 1700 tilsagn (39 mill. kroner mot 30 mill. i 2004) rettet mot gammel kulturmark.
Årlig omdisponering av de mest verdifulle jordressursene skal halveres	Omdisponert dyrka og dyrkbar jord for 2004: en svak økning fra 2003, men forholdsvis stabilt i en 15 års-periode.	
<i>Friluftsliv/tilgjengelighet MÅL:</i>		
Områder av verdi for friluftslivet skal sikres til miljøvennlig ferdsel	Det er til nå sikret i overkant av 1900 friluftslivsområder med statlige midler, fordelt på over 4400 eiendommer, hvorav ca. ¼ er i statlig eie.	SMIL: tilsagn til ca. 400 prosjekter. Dette er samme ant. prosjekter som i 2004. tilskudd til 400 km turvei i Rogaland (RMP)
<i>Kulturminner og kulturmiljøer: MÅL:</i>		
Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av fjerning, ødeleggelse eller forfall skal minimeres, og skal innen 2020 ikke overstige 0,5 pst. årlig	Ca. 0,7 pst. av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer forsvinner årlig.	(SMIL)2005: ca. 1000 tilsagn til istandsetting av freda og verneverdige bygninger (43 mill. kroner mot 34 mill. i 2004). ca. 550 tilsagn til andre kulturminner (13, 5 mill, omtrent det samme som i 2004).
Fredede og fredningsverdige kulturminner og kulturmiljøer: Sikret og ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020	13,5 pst. av alle bolighus i landbruket var ubebodde i 2000. 20 pst. av alle SEFRAK-bygninger ligger på ubebodde eiendommer.	RMP: 10 fylker har ordninger for automatisk freda kulturminner (4122 får støtte). Det gis tilskudd til 8558 styvingstrær.

Tabell 3.10 Miljømål, miljøstatus, tiltak og aktiviteter sortert etter miljøområder.

<i>Miljøområde/Regjeringens miljømål (utvalgte)</i>	<i>Miljøstatus: Eksempler 2005</i>	<i>Tiltaksstatus /resultater 2005 (utvalgte tema)</i>
		Setre med melkeproduksjon: Nedgang på 3,5 pst. fra 2003 til 2005. Enkelte fylker har hatt økning etter regionaliseringen.
<i>Overgjødning: MÅL:</i>		
Utslippene av næringsstoffer til Nordsjøen skal reduseres med 50 pst. innen 2005, regnet fra 1985	Reduksjon av fosfor pr 2003: Totalt: 62 pst., jordbruk: 37 pst.	Omlag 50 pst. av vårkornarealet var i stubb i 2005. Dette har vært forholdsvis stabilt i flere år.
	Reduksjon av nitrogen pr 2003: Totalt: 42 pst., Jordbruk: 27 pst.	Fangvekstarealet halvert fra 2003 til 2005.
<i>Helse- og miljøfarlige kjemikalier- . MÅL:</i>		
Redusere risikoen med 50 pst. 1998-2008	I perioden 1998-2002 er miljø- og helserisikoen ved bruk av plantevernmidler redusert med minst 25 pst	Nytt avgiftssystem er innført fra 1998, og med avgiftsøkning senest i 2005. Arbeidet følger handlingsplanen
<i>Avfall og gjenvinningMÅL:</i>		
75 pst. gjenvinning innen 2010		Plastinnsamling: 7300 av ca. 8800 tonn omsatt landbruksplast ble samlet inn til gjenvinning i 2004.
<i>Klimaendringer, lokal luftforurensning og støy</i>		
Klima: + 1 pst. klimagassutslipp for Norge i 2008-2012 fra 1990 NH ₃ : 0-økning i 2010 fra 1990	Klima: Jord- og skogbruk står for 9,4 pst. Av norske utslipp (CO ₂ -ekvivalenter) i 2004. NH ₃ 2004: ca. 20 mill. tonn. Totalt Norge: ca. 23 mill. tonn i 2004, tilsvarende taket for utslipp for NH ₃	Krav til gjødslingsplan optimaliserer bruken av gjødsel, mens forskrift om gjødselvarer mv. med organiske opphav inneholder regler som reduserer utslipp fra husdyrgjødsel.

3.12.2 Regionale miljøprogram

De regionale miljøprogrammene (RMP) hadde første søknadsomgang for alle fylker høsten 2005. Statens landbruksforvaltning har evaluert erfaringene så langt med innføringen av ordningene og resultatene fra første søknadsomgang (SLF rapport nr 6/2006: Miljøvirkemidler i landbruket). Evalueringen viser at næringsorganisasjonene har vært godt representert i arbeidet med miljøprogrammene. Samarbeidet med miljøforvaltningen hos fylkesmennene, i fylkeskommunene og Sametinget ser også ut til å ha vært bra. Politisk forankring regionalt og lokalt og deltakelse fra miljøorganisasjoner og andre samfunnsaktører kunne vært bedre, og er en utfordring i det videre arbeidet.

Mange av de etablerte ordningene er forholdsvis like fra fylke til fylke, men ordninger og bruken av midler gjenspeiler forskjellene i de regionale

miljøutfordringene på en gjennomgående god måte.

Omtrent 30 000 jordbruksforetak har mottatt regionale miljøprogramtilskudd. Det vil si ca. 58 pst. av det totale antallet jordbruksforetak som mottar produksjonstilskudd. Det har vært en ca. 50-50 fordeling av midlene mellom forurensningstiltak og kulturlandskapstiltak. Det meste av dette retter seg mot redusert avrenning av næringssalter til vassdrag og til tiltak mot gjengroing av kulturlandskapet. 16 av 18 Regionale miljøprogram har tilskudd til skjøtsel og/eller beite av verdifulle naturtyper/landskap. Det gis støtte til 65 000 beitedyr på ulike inn- og utmarkstiltak, og det gis støtte til skjøtsel av ca. 500 000 dekar for å hindre gjengroing. Det gis støtte til i overkant av 1400 setre og det er ca. 6000 beitedyr som bidrar til å ivareta kystlynghei. Det gis tilskudd til vedlikehold av i overkant av 4100 automatisk freda kulturminner og vel 8500 styvingstrær.

Forurensningsordningene er i hovedsak rettet inn mot kornarealer og ca. 52 pst. av kornarealet er omfattet av RMP-ordningene.

Forvaltningen av ordningene er utformet på en rasjonell måte. Det er likevel behov for en videreutvikling av både forvaltningssystemene og resultatkontrollsystemer for å sikre en best mulig måloppnåelse og en kostnadseffektiv forvaltning.

3.12.3 Kommunale midler – Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Prosess og forvaltning

Statens landbruksforvaltning (SLF) har på oppdrag fra avtalepartene i fjorårets jordbruksoppgjør evaluert ordningen med Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL). Denne ordningen er en samleordning av tidligere Spesielle tiltak i landbrukets kulturlandskap (STILK), Investeringsstøtte til miljøtiltak (IMT) og noen mindre ordninger. Disse ordningene ble forforvaltet av fylkesmannen til og med 2003. SMIL ordningen har virket i 2 år, så det er derfor tidlig å dra klare konklusjoner på hvordan kommunalisering vil komme til å fungere. SLF sin spørreundersøkelse og analyse viser at både kommunene og fylkesmannen har vektlagt informasjon høyt. Det synes også som det har vært god informasjonsflyt fra fylkesmannen til kommunene og videre til gårdbrukerne. Samtidig er det kommet klare signaler om at kommunene trenger økt kunnskap på dette området.

Undersøkelsen viser at i utarbeidelsen av tiltaksstrategiene i kommunene har jordbruks- og skogbrukssjefene «dratt» prosessene. Det politiske nivået i kommunene har i stor grad vært involvert underveis. Kommunene har i liten grad innhentet faglige innspill fra regional naturforvaltning/kulturminneforvaltning. Strategiene har videre blitt brukt som verktøy for fordeling av SMIL-midler mellom kommuner, men er i betydelig grad også supplert med fordeling av midler på historisk grunnlag. Det er videre i hovedsak god kontakt mellom kommuner og fylker ved at tiltaksstrategiene tar opp i seg prioriteringer fra regionale miljøprogram og vice versa.

Kommunene har økt sin ressursbruk på SMIL-ordningen i forhold til tidligere ordninger på grunn av behovet for en grundigere saksbehandling når de skal fatte endelig vedtak. I tillegg kommer arbeidet med strategiene som har krevd ressurser i oppstartsfasen. På den andre siden har Fylkesmannens landbruksavdeling brukt mindre ressurser enn tidligere.

Resultater

SMIL-ordningen er en sentral ordning for bevaring og vedlikehold av kulturlandskapet og sikring av kulturarven og det biologiske mangfoldet. På landsbasis er i overkant av 80 pst. av innvilgende SMIL-midler for 2004 og 2005 brukt til kulturlandskapsformål, mens ca. 15 pst. er brukt til forurensingstiltak og ca. 5 pst. til planleggings- og tilrettleggingstiltak (gamle områdetiltaksordningen). Det er stor variasjon mellom fylkene, og fylker med forurensingsproblemer har en vesentlig større andel til forurensing enn gjennomsnittet.

Tilbakemeldingene viser større interesse for jordbrukstiltakene etter SMIL-ordningen enn skogbrukstiltak. Ordningen med felles pott til kommunene ser ut til å fungere greit, men deler av skogaktiviteten er hemmet av lite midler.

Kommunene velger ulike strategier med henhold til tilskuddsandel. Flere kommuner velger en lavere tilskuddsprosent for å kunne gi til flere som har søkt, selv om det er ulike oppfatninger om hva som er den beste fremgangsmåten i forhold til å «husholdere» med midlene. Det virker til å være en god fordeling mellom store og små prosjekter, men flere kommuner ser det som en stor utfordring å få til prosjekter på tvers av kommunegrensene. I 2/3 av fylkene er prosentandelen av tilskuddene som går til jordbruksforetak over 90, for de resterende fylkene ligger denne andelen på ca. 80 pst.. Av de som ikke er jordbruksforetak kan nevnes eiere av landbrukseiendom, samt organisasjoner som 4H, historielag, grendelag, velforeninger og forsøksringer.

Delegeringen har ført til at kommunene er mer engasjert i landbruk. Delegeringen har også ført til bedre kontakt mellom kommuner og næringsorganisasjoner lokalt. Enkelte kommuner uttrykker imidlertid skepsis til omleggingen fordi de mener at sakene avgjøres for nær brukeren.

Eksempler så langt indikerer at en forholdsvis liten andel av RMP og SMIL er målrettet til særlig verdifulle arealer for biologisk mangfold (eks. stedfestet og verdisatt i Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap eller naturtypekartleggingen i kommunene). I Aust-Agder gikk således bare ca. 3 pst. av SMIL-midlene til slike arealer i 2004-05. For kulturminner viser resultater at det gjennom endringen fra STILK-ordning i fylkene til SMIL-ordning i kommunene har skjedd en økning av tilskudd til bygninger, mens tilskudd til andre kulturminner har gått til dels kraftig tilbake.

Når det gjelder SMIL prioriteres ofte gjengroing og skogrydding som tiltak. Både tilskudd til organiserte beitelag og skogsrydding i SMIL er

ofte lite korrelert med særlig viktige og verdifulle arealer og kulturlandskap. En stor utfordring i SMIL-forvaltningen er natur- og kulturminnefaglig oppfølging av kvaliteten på planlegging og gjennomføring av tiltak.

Det er videre behov for å utvikle en mer nansert rapportering om man skal vise hvordan RMP og SMIL treffer særlig verdifulle, stedfestede og verdisatte arealer. Videre er det viktig å holde transaksjonskostnadene så lave som mulig.

3.13 Økologisk landbruk

I Soria Moria-erklæringen er det et mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2015.

Fra 2004 til 2005 stagnerte utviklingen i primærproduksjonen og produksjonsvolumene gikk til tilbake. Samtidig har markedsutviklingen vært positiv, og det har vært en betydelig økt omsetning av økologiske produkter.

3.13.1 Utvikling i primærproduksjonen

Utviklingen i primærproduksjonen har stagnert eller gått tilbake fra 2004 til 2005. Veksten i samlet økologisk areal, inkl arealer under omlegging, var relativt liten, 5 pst. (18 494 daa). Ved utgangen av 2005 var 4,2 pst. av det totale jordbruksarealet økologisk eller er under omlegging mot 3,9 pst. i 2004. Antall økologiske driftsenheter har økt med 12

enheter til 2496. Det er tilbakegang av alle dyreslag bortsett fra ammekyr. Arealer til økologisk potet-, grønnsaker og frukt- og bærproduksjon er redusert. Arealer til økologisk korndyrking har hatt en liten økning.

I Sør-Trøndelag, Telemark og Buskerud er mer enn 7 pst. av fylkets totale jordbruksareal omlagt eller under omlegging til økologisk drift. Fra 2004 til 2005 var det Møre og Romsdal og Oslo og Akershus som hadde størst vekst i omlagt areal (hhv 13 og 10 pst.), mens Finmark, Sogn og Fjordane og Hordaland og Rogaland hadde tilbakegang.

Trolig skyldes tilbakegangen i produksjonen langsom utvikling i markedet de siste årene, og følgende usikkerhet knyttet til muligheten for å ta ut merpris. Tine har varslet at det fra 2007 ikke vil bli utbetalt merpris til melkeprodusenter utenfor Tines definerte klynger.

3.13.2 Utviklingen i markedet for økologiske produkter

Det har vært en god utvikling i markedet for økologiske produkter i 2005.

Økologisk melkeproduksjon utgjør om lag 1,7 pst. av total melkeproduksjon. Tre produsenter mottar i dag økologisk melk til foredling, Tine, Rørosmeieriet og Haugaland meieri. Tine er den største mottakeren av økologisk melk. Fra februar 2005 produserer Tine all sin kefir på økologisk melk. Den økologiske rømmen har hatt en salgsøkning på hele 43 pst. og utgjorde i 2005 9,2 pst. av

Tabell 3.11 Utviklingen i den økologiske primærproduksjon fra 2004-2005

Økologiske arealer (inkl karensarealer)

Andel økologisk areal	Økning fra 3,9 pst. av totalt jordbruksareal i 2004 til 4,2 pst. i 2005
Økologisk areal totalt	Økning 18 894 daa (5 pst.) til totalt 430 426 daa
Økologisk areal til korn og oljevekster	Økning 4 pst. til totalt 75 322 daa
Økologisk areal til poteter	Reduksjon 1,4 pst.
Økologisk arealer til grønnsaksproduksjon	Reduksjon 6,8 pst.
Økologisk arealer til frukt- og bærproduksjon	Reduksjon 0,9 pst.

Økologisk dyreproduksjon (antall dyr)

Storfe totalt	Reduksjon 0,6 pst.
Ammekyr	Økning 2,7 pst.
Kyr godkjent kjøtt og/eller melk	Reduksjon 3,2 pst.
Andre storfe	Uendret
Sau	Reduksjon 4,8 pst.
Høns totalt	Reduksjon 41 pst.
Verpehøns	Reduksjon 43 pst.
Slaktekylling	Reduksjon 26 pst.
Gris	Reduksjon 34 pst.

Tabell 3.12 Utviklingen i markedet for økologiske produkter fra 2003-2004

Økologisk melkeproduksjon	Økning 5,3 pst. til ca. 25,6 mill. liter innveid økologisk melk Økning fra 1,6 pst. av totalen i 2004 til 1,7 pst. i 2005. Andel som når forbruker som økologisk produkt har økt fra 25 til 48 pst.
Økologisk kjøttproduksjon totalt	Reduksjon 4 pst. til totalt ca. 1324 tonn innveid Utgjør 0,6 pst. av totalt antall kg slakt Andel økologisk merket vare som når forbruker har økt fra 10,5 pst. til 16 pst.
Økologisk storfekjøtt	Økning 2,2 pst. til 913 tonn innveid
Økologisk sauekjøtt	Reduksjon 12,5 pst. til 360 tonn innveid
Økologisk svinekjøtt	Reduksjon 30,7 til 49 tonn innveid
Økologisk egg	Reduksjon 19 pst. til 525 tonn innveid Andel som når markedet som økologisk har økt fra 60 pst. til 76 pst. Mengden solgte egg har økt med 2,6 pst. til 398 tonn
Økologisk korn og erter	Pr. 22.mars 2006 er det levert vel 6700 tonn til møllene, Reduksjon 27 pst. Utgjør 0,6 pst. av total mengde innveid korn. En stor andel av økologisk korn leveres ikke til mølle.

Tines totale lettrømmesalg. Også øvrige økologiske melkeprodukter fra Tine har hatt en god økning. Økologisk lettmelk, Norvegia og fruktyoghurt har hatt en økning i salget på henholdsvis 9,7 pst., 15,2 pst. og 17,9 pst. i forhold til 2004. Andelen økologisk melkeproduksjon som når forbruker som økologisk produkt har økt fra 25 pst. i 2004 til i underkant av 50 pst. i 2005.

Økologisk kjøttproduksjon utgjør fremdeles kun 0,6 pst. av samlet kjøttproduksjon. For 2005 har det samlet sett vært en reduksjon på 4 pst. i innveid mengde slakt. Andelen økologisk kjøttproduksjon som når markedet som økologisk vare, har økt fra 10,5 pst. i 2004 til 16 pst. i 2005. Gilde har den dominerende posisjonen i markedet for mottak av slakt, og tar imot ca. 77 pst. av det økologiske slaktet.

Den totale mengden innveide økologiske egg gikk noe ned fra 2004 til 2005. Det antas at mengde innveide økologiske egg vil øke betraktelig i 2006. Solgt mengde egg har gått opp, og anvendelsesgraden for økologiske egg har økt fra 60 pst. i 2004 til 76 pst. i 2005. Andre halvår 2005 var anvendelsesgraden oppe i 100 pst..

Tall fra to av de store butikkjedene viser en økning i omsetning av økologiske produkter i butikk fra 2004 til 2005 på 30-40 pst.. Melkeprodukter, kjøtt, frukt og grønt og barnemat er de kategoriene som øker mest i salg. Storhusholdningssegmentet utgjør en stadig viktigere del av omsetningen av økologiske produkter. For eksempel ble om

lag 9 pst. av de økologiske melkeproduktene omsatt gjennom storkjøkken i 2005.

3.13.3 Prosjekter og utredninger

I løpet av 2005 har SLF støttet til sammen 11 såkalte helkjedeavtaler. Pr. april 2006 er det gitt støtte til 16 slike avtaler. Avtalene omfatter alle sentrale produksjonstyper, og de fleste store markedsaktører deltar. Tilbakemeldinger fra de aktører som er involvert i helkjedeavtaler, tyder på at dette har vært et viktig bidrag til den positive markedsutviklingen, blant annet fordi avtalene fører til en tettere dialog og et bedre samarbeid mellom partene. For 2006 er det videre gitt støtte til åtte nasjonale pilotprosjekt, hvorav tre omhandler ulike aspekter knyttet til innføring av økologisk mat i storhusholdninger.

Fire butikkjeder har gått sammen om å gjennomføre en kampanje for økologiske produkter høsten 2006. Tiltaket er støttet med midler fra SLF. Kampanjen vil bestå av annonser i aviser og tiltak i butikk for å synliggjøre mangfoldet av økologiske produkter ovenfor forbruker. Gjennomføringen skjer i nært samarbeid med foredlings- og grossistledd.

Avtalepartene anmodet, gjennom jordbruksavtalen for 2005, Opplysningskontorene i landbruket om å utarbeide og gjennomføre målrettet generisk informasjon om økologisk produksjon. På oppdrag fra Omsetningsrådet har Opplysningskontorene i

Tabell 3.13 Lønnsutviklingen i prosent for alle grupper og for to hovedgrupper av lønnstakere

	Gj.snitt pr. år 1996-2005	I alt 1996-2005	Vekst 2004-2005
Årslønn ¹ alle grupper	4,6	57,0	3¼ ⁵
Årslønn ¹ NHO-bedrifter i industrien, arbeidere og funksjonærer	4,6	57,1	4,02
Årslønn ¹ offentlig forvaltning	4,7	57,6	3,46
Lønn ³ pr. normalårsverk ⁴	4,8	59,5	3,5

¹ Den samlede lønn (ekskl. overtidsgodtgjørelse) en lønnstaker vil oppnå i løpet av ett år, dersom vedkommende har utført ett fullt normalt årsverk. Det forutsettes at det gis full lønn under ferie, sykefravær, permisjoner mv.

² For alle i industrien har veksten vært 3,7 pst.

³ Lønn ekskl. arbeidsgiveravgift. Dette innebærer lønn inkl. overtidsgodtgjørelse, naturallønn og sosiale ytelser som lønnstakerne mottar.

⁴ Summen av antall heltidsansatte og deltidsansatte omregnet til heltid (SSB).

⁵ Anslag

⁶ Eksklusive helseforetakene

Kilde: Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene og Statistisk sentralbyrå

fellesskap utarbeidet rapporten «Generisk markedsføring av økologisk mat frem mot 2015», der det gis forslag til framtidige tiltak, organisering og ressursbehov for et slikt arbeid. I rapporten estimeres det et ressursbehov til generisk markedsføring av økologiske produkter i perioden 2006-2015 på 73-86 millioner kroner. Videre foreslås det at ansvaret for generisk markedsføring legges til Opplysningskontorene i fellesskap, og at Opplysningskontorene veksler på å lede en koordinerende styringsgruppe med representanter fra sentrale organisasjoner og markedsaktører.

SLF støtter også veiledningstiltak mot produsenter gjennom Landbrukets forsøksringer (LFR). LFR har nå et helhetlig tilbud for økologiske produsenter bestående av Gratis førsteråd (GFR), Oppfølging med grundig og fullstendig rådgiving (OGFR) og Dyrkingsgrupper.

3.14 Lønnsutviklingen for andre grupper

Tabell 3.13 viser lønnsutviklingen fra 2004 til 2005, samt for perioden 1996-2005, for en del grupper.

Inntektsutviklingen for selvstendige næringsdrivende er ikke tatt med. Det statistiske materiale er svakere for denne gruppen og vil normalt svinge mer enn for andre.

Årslønnsveksten består av overheng, tillegg og glidning. Overhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av et år ligger over gjennomsnittet for året. Det forteller dermed hvor stor lønnsveksten vil bli fra ett år til det neste, dersom det ikke gis lønnstillegg eller foregår strukturendringer i det andre året. Beregningsutvalgets anslag for lønnsoverhenget inn i 2006 i en del områder ligger i området 0,4 til 1,6 pst.. Gjennomsnittlig overheng for alle grupper anslås til vel 1,1 pst..

Lønnsoppgjørene i 2006

I årets lønnsoppgjør som er et hovedoppgjør, foreligger det forhandlingsresultater i flere av de store forhandlingsområdene. For industriarbeidere er rammen for oppgjøret anslått til 3,2-3,3 pst. I kommunesektoren og staten har oppgjørene en ramme på om lag h.h.v. 3,8 pst. og 3,9 pst.

4 Foredling og omsetning

Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Markedsordninger og handelspolitiske rammebetingelser har stor betydning for næringsmiddelindustri og omsetning. Foredlings- og omsetningsleddene er viktige både for sysselsetting og verdiskaping og for inntektsmulighetene i jordbruket. Regjeringen ønsker velfungerende konkurranse i verdikjeden for å opprettholde produksjon og verdiskaping i Norge.

Forbrukerpolitiske hensyn er viktige langs hele produksjonskjeden og legger premisser for næringsutviklingen. Landbrukspolitikken, og utformingen av virkemidlene i jordbruksavtalen, må ha alle ledd i kjeden fra jord til bord som perspektiv.

Store deler av næringsmiddelindustrien er basert på norsk råstoff, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Hensynet til næringsmiddelindustriens utviklingsmuligheter, til forbrukerinteressene og til jordbrukets avsetningsgrunnlag gjør det viktig at industriens konkurranseevne styrkes.

I følge tall fra SSB var produksjonsverdien i norsk nærings- og nytelsesmiddelindustri anslagsvis 134 mrd. kroner i 2004, inkl. fiskevarer og dyrefôr. Av dette utgjorde alkoholholdige drikkevarer, mineralvann og tobakk ca. 20 mrd. kroner. I perioden 1994-2005 er nærings- og nytelsesmiddelindustriens hjemmemarkedsandel (inkl. fiskevarebransjen) iflg. NILF svakt, men jevnt synkende. Fra 2004 til 2005 er hjemmemarkedsandelen anslått redusert fra 86,7 pst. til 85,8 pst.

4.1 Prisutviklingen på matvarer

Prisene på matvarer steg klart mindre enn den generelle prisveksten gjennom 90-tallet. Fra 1. juli 2001 ble merverdiavgiften på matvarer redusert til 12 pst. Deretter ble momsen på matvarer redusert fra 12 til 11 pst. 1. jan. 2005, og økt til 13 pst. fra 1. jan. 2006. Fra 2006 ble miljøavgiften på drikkeemballasje endret slik at fritaket for juice, melk og melkeprodukter m.m. ble opphevet. Provenyet for statsbudsjettet er beregnet til 295 mill. kroner eller

ca. 270 mill. kroner i 2006. Dette tilsvarer f.eks. en prisøkning på ca. 50 øre pr. liter lettmelk.

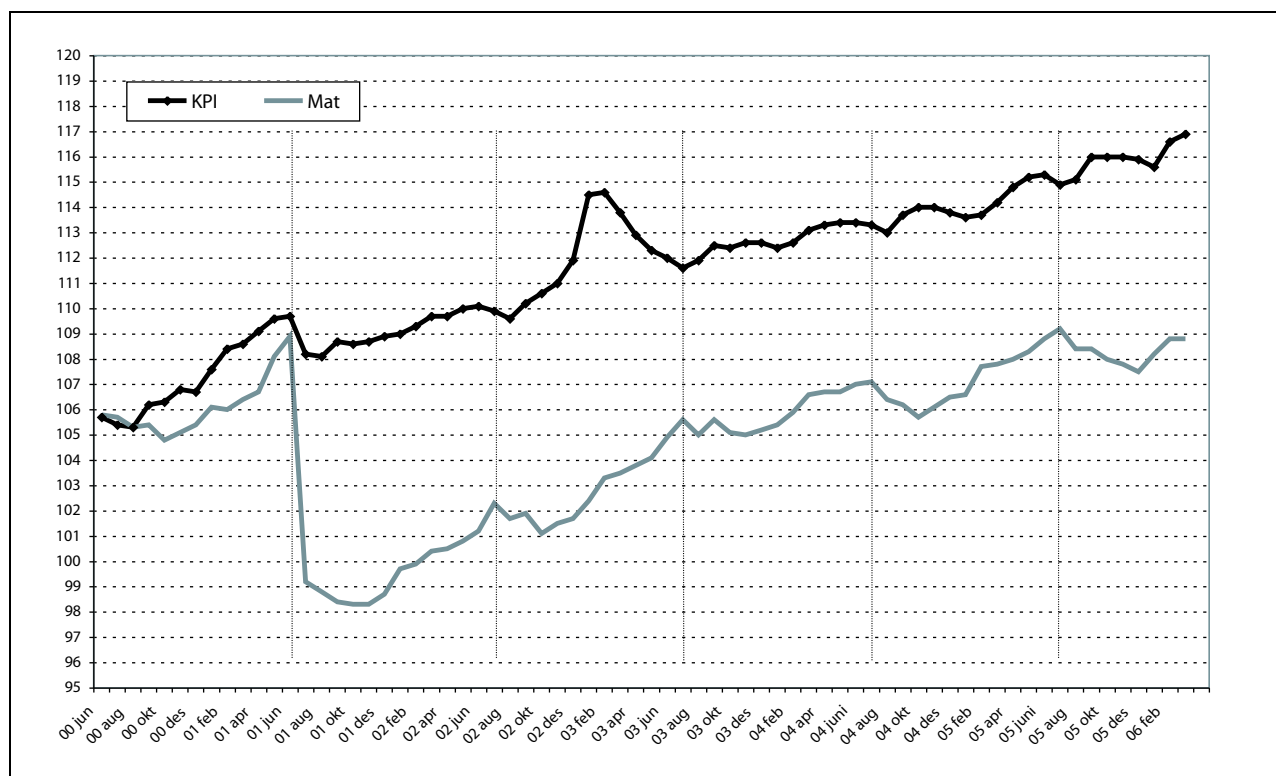
Fra juli 2001 t.o.m. mars 2006, steg matprisene 1,6 prosentpoeng mer enn konsumprisindeksen, jf. figur 4.1. Til tross for momsøkningen på mat i 2006 og økning i emballasjeavgiften, har matprisene fra desember 2005 t.o.m. mars 2006 bare steget 0,3 prosentpoeng mer enn konsumprisindeksen. De siste 12 månedene har matprisene steget med 0,9 pst., mens den generelle konsumprisveksten har vært 2,4 pst.

Myndighetene følger prisutviklingen på ulike ledd nøye. NILF undersøkte utviklingen i bruttomarginene for utvalgte kjøttvarer i 2005. Iflg. undersøkelsen sank godtgjørelsen til bonden for svine- og storfekjøttprodukter, mens prisene til forbrukerne økte med 8 pst. fra 2000 til 2004. Varehandelens bruttomargin ble også redusert, mens industrileddenes bruttomarginer økte.

Bl.a. i et grensehandelsperspektiv har relativ utvikling i matprisene i Norge i forhold til nabolandene betydning. Variasjon i kronekursen påvirker de økonomiske insentivene for grensehandel over tid. Generelt har den norske krona styrket seg mot utenlandsk valuta det siste året. De siste årene har konsumprisene på mat steget noe mer enn i Sverige og Danmark. De siste 12 mnd. falt matprisene i Sverige med 0,5 pst., mens de steg med 0,9 pst. i Norge.

Iflg. SIFO var i oktober 2002 50 typiske grensehandelsvarer (kjøtt, melkeprodukter, tobakk og alkohol) i februar 2004 42 pst. billigere i Sverige enn i Norge. Et utvalg av internasjonale merkevarer var 15 pst. billigere i Sverige. Flere undersøkelser har dokumentert at prisnivået i de mest typiske grensehandelsområdene er til dels betydelig lavere på grensa enn ellers i Sverige. På de mest typiske grensehandelsvarene kan prisene innover i Sverige ligge 25 til 40 pst. over grensehandelsområdene. Sammenligning av prisene på grensa alene gir derfor et skjevt bilde av de generelle prisforskjellene i forhold til våre naboland.

Iflg. rapporten 'Nordic Food Markets', utarbeidet av de nordiske konkurransetilsynene var prisene på mat og alkoholfrie drikkevarer i Norge i 2004 38 pst. høyere enn gjennomsnittet i Europa.



Figur 4.1 Konsumprisindeksen for mat og delindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer, iflg. Statistisk sentralbyrå. 1998=100.

Danmark lå 26 pst. over, Finland og Sverige 12 pst. og Island 42 pst. over. Iflg. rapporten steg prisene i Norden med 9 pst. fra 1999 til 2004, men de steg med 12 pst. i EU-15.

Tidligere har SIFO, og i 2005 AC Nielsen, dokumentert betydelige prisforskjeller mellom Norge og andre land for internasjonale merkevarer i dagligvaresegmentet. AC Nielsen undersøkte 160 internasjonale pakkede merkevarer i 25.000 butikker i 15 land, og fant at kurven i Norge var 27 pst. dyrere enn i de øvrige landene.

Husholdningenes andel utgifter til mat og alkoholfrie drikkevarer har vært fallende over lang tid, men er stabilisert siste 2 år. Av totale forbruksutgifter var andelen, iflg. SSBs forbruksundersøkelser, i perioden 2002-2004 11,9 pst. Herav gikk 10,6 pst. til matvarer.

Det er mange årsaker til høyere prisnivå og større prisvekst på mat i Norge enn i Sverige, bl.a. et høyere pris-/kostnads- og lønnsnivå, konkurranseforhold og utviklingen i råvareprisene. Jordbruksavtalene har gitt prisøkning på råvarene de siste årene. I perioden 2002 t.o.m. 2005 er målpriene økt tilsvarende 975 mill. kroner totalt. Det har lagt til rette for en økning i råvareprisene til industrien på om lag 1 ½ pst. årlig i gjennomsnitt. I sum kan utslaget i forbrukerprisene på mat for disse årene anslås til om lag 1¼ pst.

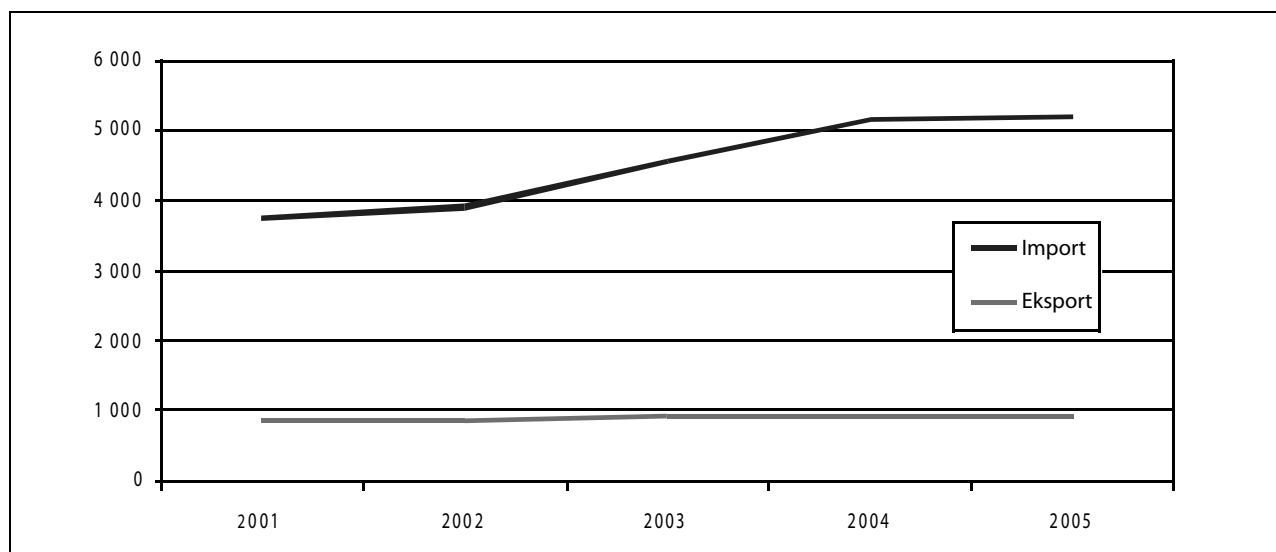
4.2 Industri og konkurranseforhold

Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom primærproduksjonen og næringsmiddelindustrien. Primærproduksjonen er avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase og næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige både med hensyn til pris og kvalitet.

Den norske næringsmiddelindustrien blir i økende grad utsatt for internasjonal konkurranse gjennom import av landbruksvarer. Spesielt utsatt er bearbeidede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK). Verdien av RÅK-importen har økt jevnt de siste årene fra 2,6 mrd. kroner i 1995 til 5,2 mrd. kroner i 2005. Bakervarer, sukkervarer og sjokolade er eksempler på viktige importvarer. Norsk eksport av RÅK-varer har derimot vært relativt stabil rundt 0,9 mrd. kroner det siste tiåret.

Omsetningstall fra varehandelen viser videre en jevnt økende markedsandel for bearbeidede landbruksvarer. Verdien av produksjonen av RÅK-varer i norsk næringsmiddelindustri er nå årlig anslått til 14,5 mrd. kroner (ekskl. øl og mineralvann).

For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde/øke sin markedsandel innen-



Figur 4.2 Utvikling i import og eksport av RÅK-varer. Mill. kroner

for dette voksende markedet. Dette vil også være viktig for underleverandørene til RÅK-industrien, både primærprodusenter og foredlingsindustri. Omlag 13 pst. av norsk melkeproduksjon går til RÅK-industrien. Det er beregnet at denne RÅK-industrien gir avsetning fra over 5000 årsverk i jordbruket og 2000 årsverk i foredlingsindustrien.

Den framtidige utviklingen i næringsmiddelindustrien vil avhenge av flere faktorer. Dette gjelder både hvilke nasjonale rammebetingelser (råvarepriser, kronekurs og rentenivå) som industrien må operere under, internasjonal konkurranse og industriens egen evne til effektivisering, utvikling og markedsorientering. For avsetning for norske råvarer og sikring av norsk industri er det viktig at RÅK-industrien har rammebetingelser som gjør det interessant å investere i Norge. For mange RÅK-bedrifter er innenlands eller utenlands lokalisering en kontinuerlig vurdering.

Importen av andre landbruksvarer har også vært økende de siste årene. Dette gjelder særlig ost der importen økte fra 2004 til 2005 med 21 pst. til 7400 tonn.

Over ordningen for utenlands bearbeiding er det siste halvåret gitt tillatelse til utenlands foredling og deretter gjeninnførsel av om lag 10.000 tonn kjøtt. Bruken av denne ordningen for foredling av norske landbruksråvarer i utlandet er økende, også for andre varer. Forslag om endring av regelverket for utenlands bearbeiding er sendt på høring. I forslaget legges det vekt på at formålet skal være å styrke norsk næringsmiddelindustri ved å gi mulighet for mindre produksjonstilpasninger utenlands, for eksempel prøveproduksjoner for

uttesting på det norske markedet. Forslaget innebærer en innstramming i forhold til gjeldende regelverk, bl.a. ved at det kreves en nasjonal egenproduksjon, for å sikre at foredling av norskproduserte råvarer i hovedsak skjer i Norge.

Prisutvikling råvarer

For å opprettholde en konkurransedyktig næringsmiddelindustri må det gjennom prisutviklingen innenlands og målrettede virkemidler legges til rette for å sikre industrien konkurransedyktige rammevilkår. For enkelte viktige landbruksvarer har prisforskjellene på råvarer mellom Norge og f. eks. EU økt de seneste årene. Dette blir forsterket av de prisreduksjonene som de neste årene skjer for smør og melkepulver i EU. EUs utvidelse østover vil også påvirke prisbildet og konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien framover.

Importen til Norge av RÅK-varer skjer i hovedsak fra EU. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er således et svært viktig element i konkurransevilkårene for industrien og avsetning for norske jordbruksprodukter. For de råvarene og ferdigvarene som er omfattet av RÅK-ordningen blir råvareprisforskjeller kompensert med utbetaling av tilskudd. Prisutjevning skjer i form av tilskudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon) eller prisnedskrivning av innenlandske jordbruksvarer som nyttes til fremstilling av ferdigvarer.

Prisutviklingen i våre naboland blir fulgt nøye for å kunne vurdere konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien og nødvendige tilpasninger i virkemiddelbruk i landbrukspolitikken.

4.3 Matmangfold

Norske forbrukere blir stadig mer bevisst variasjonen og utvalget i norske og utenlandske matspesialiteter og mattradisjoner. Trender i Europa viser at håndverksprodukter og tradisjonelle produkter er moderne, samtidig skal maten være rask å tilberede, enkel og god. Interessen for små produsenter er økende og sporbarhet tilbake til produsent blir stadig viktigere. Dette er trender som påvirker dagligvarehandelen og restaurantbransjen slik at de i økende grad etterspør norske matspesialiteter. Norsk matproduksjon møter denne utfordringen bl.a. gjennom å satse på å utvikle nye matprodukter. Store næringsmiddelbedrifter bidrar, sammen med en rekke mindre matbedrifter, til å øke produktmangfoldet.

Innovativ og markedsorientert produktutvikling er selve fundamentet for økt matmangfold og verdiskaping. Den nasjonale strategien for næringsutvikling «Landbruk mer enn landbruk» peker bl.a. på at differensiering og nyskapende matspesialiteter, økt markedskompetanse og salgstilgang for små matprodusenter, kompetanseutvikling og FoU er viktige områder som må prioriteres for å øke matmangfoldet.

Verdiskapingsprogrammet for mat bidrar spesielt til å sette i gang prosjekter som er nyskapende og innovative, og som involverer sammenslutninger av primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter. Det legges vekt på å bygge opp konkurransefortrinn basert på merkenavn, regionalt opphav og spesiell produktkvaliteter. Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon bidrar også til å støtte prosjekter som skal synliggjøre og utvikle matmangfoldet i reiselivsnæringen. Et slikt eksempel er Rica hotels sitt prosjekt «Lokal mat på menyen». Prosjektet skal utvikle egne menyer med mat med lokalt særpreg, samt bidra til å gjøre det mulig for små produsenter å levere til hotellene.

Merkeordningen «Beskyttede betegnelser» er en viktig strategi for næringsutvikling og verdiskaping i norsk matproduksjon. Ordningen skal også sikre forbrukere pålitelig informasjon om næringsmidlenes opprinnelse og særpreg. Merkeordningen ble opprettet i juli 2002.

4.4 Trygg mat

Landbruks- og matministeren har varslet at sporing på matområdet skal være et matpolitisk sats-

ningsområde. Et mandat for et rammeprojekt er utarbeidet av en arbeidsgruppe nedsatt av Landbruks- og matministeren. I mandatet er det vurdert hvilke prinsipielle utfordringer etablering av et egnet system for sporing på matområdet innebærer. På bakgrunn av dette er det igangsatt et rammeprojekt kalt «E-sporing», for gradvis utbygging av en nasjonal, elektronisk infrastruktur for effektiv utveksling av informasjon i matkjeden. Systemet skal i første omgang omfatte landbasert matproduksjon og omsetning. Det er ikke behov for ett statlig system, men for en større nasjonal dugnad.

Gjennomføringen av rammeprojektet vil bygge videre på det samarbeidet som nå er etablert mellom de aktuelle aktørene. Rammeprojektet vil vare ut 2006 og skal munne ut i konkrete tiltak i 2007 for utbygging av en nasjonal, elektronisk infrastruktur for effektiv utveksling av informasjon. Ambisjonen er at systemet skal være fullt operativt i 2010.

I jordbrukets krav pkt. 3.3 kreves det at Landbruks- og matdepartementet snarest iverksetter Mattilsynets forslag av 4. juli 2005, slik at matvarene får en merking der produksjonsbedriftens navn oppgis på forpakningen for alle varer.

Forslaget om merking av prosesseringsvirksomhet var på høring i 2005. Etter sterke motforestillinger i høringsrunden, også fra forbrukerorganisasjonene, ble det besluttet ikke å iverksette forskriftsfesting av et slikt krav. Det ble også vurdert som tvilsomt om en på nasjonalt grunnlag kunne pålegge en slik merking innenfor rammen av EØS-avtalen (merkedirektivet som er en del av EØS-avtalen).

Mattilsynet planlegger imidlertid å utarbeide retningslinjer/veileder for frivillig merking av opprinnelse. Det tas sikte på et snarlig møte med alle aktører for å diskutere dette nærmere. En tenker seg dermed at bransjen på frivillig grunnlag kan bli enige om en bransjestandard for denne type merking.

EU er i ferd med å revidere regelverket for merking. Norge skal delta aktivt med innspill inn til dette arbeidet, og det er et prioritert arbeid fra Mattilsynet i 2006/07. Spørsmålet om opprinnelsesmerking blir et sentralt tema, og Landbruks- og matdepartementet vil vektlegge tett kontakt med berørte aktører i Norge for å få innspill til denne prosessen.

5 Importvernet og internasjonale forhold

5.1 WTO Landbruksavtalen

Den såkalte Uruguay-runden med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel resulterte i opprettelsen av *Verdens Handelsorganisasjon* (World Trade Organisation – WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (*Landbruksavtalen*) og om sanitære og plantesanitære forhold (SPS-avtalen). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på tre områder: markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier. Det pågår nye forhandlinger, jf. kap. 5.2. Inntil en ny landbruksavtale er ferdigforhandlet, vil Norge være bundet av forpliktelsene i dagens landbruksavtale.

Markedsadgang

Landbruksavtalen medførte omlegging til et tollbasert importvern der tollsatsene i gjennomsnitt skulle reduseres med 36 pst. til år 2000. I tillegg forpliktet Norge seg til å etablere tollkvoter for såkalt eksisterende og ny markedsadgang. Tollsatsene i tolltariffen ble trappet ned til forpliktelsene for år 2000 allerede i 1995.

Internstøtte

WTO Landbruksavtalen definerer tre typer internstøtte – *gul*, *blå* og *grønn støtte*. Det er knyttet reduksjonsforpliktelser til bruken av gul støtte. Blå og grønn støtte er unntatt reduksjonsforpliktelser i eksisterende avtale, men man er enige om at i en eventuelt ny avtale, skal også blå støtte reduseres. Dersom summen av blå og gul støtte i løpet av avtaleperioden overstiger nivået som var bestemt i 1992 kan avtalepartene i WTO under visse forutsetninger iverksette ulike mottiltak. Slike mottiltak må begrunnes i at det påvises at økningen i støtten har skadet eller truet andre parter interesser.

Gul støtte eller AMS (Aggregate Measurement of Support) er verdien av differansen mellom norske målpriser og faste referansepriser, i tillegg til prisstøtte over budsjett fratrasket særavgifter. Norges maksimale gule støtte har vært 11,4 mrd. kroner for år 2000 og deretter. Ved siste notifika-

sjon i 2001 var det notifiserte nivået i gul boks 10,7 mrd. kroner.

Blå støtte er støtteordninger under produksjonsbegrensende programmer basert på faste arealer eller avlinger, eller på et fast antall dyr. I 2001 var notifisert blå støtte på 7,3 mrd. kroner.

Grønn støtte er støtte som har liten eller ingen innvirkning på produksjon og handel. Grønn støtte er unntatt fra reduksjonsforpliktelsene. I 2001 var notifisert grønn støtte på 4,3 mrd. kroner.

Eksportstøtte

Landbruksavtalen i WTO begrenser bruken av eksportsubsidier både målt i verdi og målt i volum. Det er særlig for egg og ost at bindingene for eksportstøtte er reelt begrensende for Norge.

5.2 WTO-forhandlingene

Landbruksforhandlingene er en del av den brede forhandlingsrunden som ble vedtatt på WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001.

1. august 2004 ble det vedtatt et rammeverk som la føringer for de videre forhandlingene for landbruksvarer, industrivarer inkludert fisk og forenkling av handelsprosedyrer.

For markedsadgang for landbruksvarer forutsetter rammeverket at de høyeste bundne tollsatsene skal reduseres mest gjennom en lagdelt formel. For definerte sensitive produkter kan det gis lavere tollreduksjoner, men samtidig skal det etableres importkvoter for slike produkter. Rammeverket sier at det skal vurderes hvilken rolle et tolltak (maksimalgrense for tollsatser) skal spille. Prinsippet om vesentlig forbedring av markedsadgangen skal gjelde for alle produkter, inkludert de sensitive. Det skal forhandles videre om opprettholdelse av den spesielle sikkerhetsmekanismen for jordbruksprodukter.

For internstøtte legger rammeverket opp til en reduksjon i summen av all handelsvridende støtte. Dette inkluderer gul støtte (prisstøtte), de *minimis* (gul støtte i de tilfeller slik støtte ikke utgjør mer enn 5 pst. av produksjonsverdien) og blå støtte (areal- og dyrestøtte). Landene med den høyeste

støtten skal redusere mest. Den samlede støtten skal reduseres med 20 pst. det første året avtalen gjelder for. I tillegg skal det etableres forpliktelser for hver av støttetypene som inngår i den totale handelsvridende støtten. For gul støtte innebærer rammeverket at landene som har høyest tillatt støttenivå skal redusere mest, samt etablering av produktspesifikke tak for slik støtte. For blå støtte forutsetter rammeverket at det skal settes et tak for slik støtte på maksimalt 5 pst. av produksjonsverdien. Rammeverket åpner imidlertid for at land som har en spesielt stor andel av sin støtte i denne kategorien, kan få unntak fra grensen på 5 pst. For ikke-handelsvridende støtte (grønn støtte) som for eksempel miljøtiltak, forskningsmidler og avløserordningen, legges det ikke opp til noen øvre begrensninger, men kriteriene for slik støtte skal gås gjennom for å sikre at støtten har minimale effekter på produksjon og handel.

Rammeverket innebærer også enighet om å avskaffe alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer. Dette inkluderer at det skal etableres disipliner for bruk av matvarehjelp, eksportkreditter og eksporterende statshandelsforetak. Subsidielementer i disse ordningene skal i likhet med eksportstøtte elimineres.

Rammeverket fra 2004 forutsetter også at spesiell og differensiert behandling av u-land skal være en integrert del av et nytt regelverk. Ikke-handelsmessige hensyn skal tas hensyn til slik det står i Doha-erklæringens paragraf 13.

Ministerkonferansen i Hongkong i desember 2005 innebar et skritt videre i forhandlingene ved at en kom til enighet om blant annet følgende:

- Alle former for eksportstøtte skal elimineres innen utgangen av 2013. En vesentlig del av støtten skal fjernes innen første halvdel av implementeringsperioden, dvs. innen utgangen av 2010. Kriteriene for behandling av andre former for eksportstøtte, for eksempel eksportkreditter, statshandelsforetak og matvarehjelp, skulle besluttes innen 30. april 2006.
- Alle landbruksvarer skal fordeles i fire bånd etter hvor høye tollsatser de har. Ulike tollkutt skal foretas for de varer som havner i de enkelte bånd med utgangspunkt i at de høyeste tollsatsene skal reduseres mest. Enkelte produkter kan defineres som sensitive og gis lavere tollkutt, jfr. rammeverket fra 2004. Størrelsen på tollreduksjonene skulle besluttes innen 30. april 2006.
- For internstøtte skal medlemslandene deles inn i tre bånd etter størrelsen på internt støttenivå (absolutt nivå). Land med høyest støttenivå skal redusere sin internstøtte mest. Dette innebærer

at EU plasseres i det øverste båndet, USA og Japan i det neste og resterende land i det laveste båndet. Land i det laveste båndet med et relativt høyt støttenivå, herunder Norge, skal ta et noe høyere kutt enn andre land i dette båndet. Størrelsene på reduksjonen i internstøtten skulle besluttes innen 30. april 2006.

- De minst utviklede landene (MUL) skal gis toll- og kvotefrihet for minst 97 pst. av alle sine varer inn til i-landenes markeder innen utgangen av 2008. Dette gjelder også for mer utviklede u-land dersom de selv mener de er i en posisjon til å gi tilsvarende betingelser.

Etter ministermøtet i Hongkong har det vært holdt jevnlige møter i spesialsesjonen i landbrukskomiteen i WTO. I møtene har man systematisk gjennomgått og drøftet de ulike elementene i forhandlingene. Det har blant annet vært omfattende drøftinger av spørsmål knyttet til markedsadgang, herunder behandlingen av sensitive produkter (antall, tollsatser, importkvoter) som er av spesiell viktighet for Norge.

Målsettingene fra Hongkong om tallfestede forpliktelser for reduksjoner i tollsatser og internstøtte innen utgangen av april 2006 har forhandlerne ikke klart å oppfylle. Det er imidlertid enighet om å intensivere forhandlingene uten at det er satt en formell sluttdato. Fra USA blir det hevdet at reduksjonsforpliktelsene må være ferdigforhandlet innen utgangen av juli dersom forhandlingsresultatet skal kunne legges fram som en samlet pakke med nåværende forhandlingsmandat fra kongressen.

5.3 MUL-import

Toll- og kvotefri markedsadgang for alle produkter fra verdens minst utviklede land (MUL) er et sentralt tiltak i regjeringens utviklings- og handelspolitikk og i handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i sør. Formålet er å fremme handel og utvikling, og å bidra til at de fattigste landene blir bedre integrert i verdensøkonomien. Toll- og kvotefri adgang til det norske markedet for alle produkter fra land som står på FNs offisielle MUL-liste ble iverksatt fra 1. juli 2002 med hjemmel i Norges generelle tollpreferanseordning (GSP) for import fra utviklingsland.

Fra 1. juli 2002 ble det etablert et overvåknings-system for import av korn, mel og kraftfôr, samt en sikkerhetsmekanisme som kan utløses når markedsbalansen vurderes å være i fare. Ordningen administreres av Statens landbruksforvaltning.

5.4 Forholdet til EU/EUs landbruks-politikk

5.4.1 Innledning

Landbrukspolitikken er ikke en del av EØS-avtalen, men utviklingen av EUs landbrukspolitik har likevel betydning for norsk landbruk og næringsmiddelindustri på flere områder. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til i første rekke RÅK-industrien, som er konkurranseutsatt både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet. Utformingen av EUs landbrukspolitik har også betydning for graden av sammenfall i interesser mellom EU og Norge i internasjonale prosesser som WTO-forhandlingene.

I forbindelse med midtveisevalueringen av Agenda 2000 (Mid Term Review) ble det i juni 2003 vedtatt en ny omfattende reform av EUs landbrukspolitik. Reformen ble innført fra 2005 - 2006 og det ble introdusert en ny produksjonsuavhengig støtte pr. bruk. Tidligere støtte pr. dyr og hektar blir overført til den nye ordningen. Støtten blir deretter fordelt ut på arealet på hvert bruk slik at støtteretter kan omsettes. En hovedhensikt med omleggingen er at markedspriser i større grad skal avgjøre hva bøndene vil produsere. Støtten pr. bruk skal også dekke verdier ved landbruket som ikke blir reflektert i produktprisen (ikke-handelsmessige forhold). Reformen innebærer at en større del av overføringene til landbruket i EU faller innenfor kategorien grønn støtte i WTO. Det er åpnet for å beholde noe produksjonstilknyttet støtte for eksempel for korn, storfe og sau/geit.. Det blir likevel opp til hvert medlemsland om de vil benytte produksjonstilknyttet støtte for disse produksjonene. Som et alternativ til den historiske støttemodellen kan medlemsland velge en såkalt regional modell for støtte. Den innebærer at det blir gitt lik støtte pr. hektar i en hel region istedenfor individuelt varierende støtte fra bruk til bruk. Medlemsland kan også velge en kombinasjon av de to modellene.

Erfaringene så langt er at landene velger ulike modeller for gjennomføringen av den framtidige felles landbrukspolitikken. For å få utbetalt full støtte vil bøndene bli kontrollert i forhold til om de holder landbruksareal i god hevd og god miljøtilstand. De vil også på stikkprøvebasis bli kontrollert i forhold til lovkrav om miljø, matvarekvalitet, dyrevelferd og dyrehelse/folkehelse.

Europakommisjonen la i juli 2004 fram et forslag til nytt regelverk for bygdeutvikling. Forslaget, med noen endringer, ble vedtatt av Rådet høsten 2005. Det nye regelverket for bygdeutvikling trekker fram tre hovedmål for politikkområdet: i) øke konkurranseevnen i jord- og skogbruket gjennom tilskudd til omstilling, ii) øke miljøstandard og bedre arealforvaltningen og iii) å bedre livskvalitet og øke mangfoldet i den næringsmessige aktiviteten i distriktene. Det nye regelverket innebærer en forenkling av finansieringen og administrasjon av bygdeutviklingsordningene i EU. Bygdeutvikling i EU forutsetter samfinansiering fra medlemslandene. Enigheten om EUs langtidsbudsjett for 2007 til 2013 innebærer en reduksjon i bruk av fellesskapets midler til formålet i forhold til Europakommisjonens opprinnelige forslag.

5.4.2 Forhandlinger med EU

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19 skal EU og Norge søke å fremme handelen med landbruksvarer. I desember 2002 kom Norge og Europakommisjonen til enighet om en avtale om utvidet handel, som bl.a. innebærer økte gjensidige tollfrie importkvoter for ost. Stortinget ga sitt samtykke til avtalen gjennom St.prp. nr. 71 (2002-2003). Avtalen ble implementert fra 1. juli 2003. I henhold til avtalens paragraf 11 skal partene møtes til nye forhandlinger etter EØS-avtalens artikkel 19 to år etter at den trådte i kraft. De pågående WTO-forhandlingene er blitt forsinket. Første møte ble holdt i mai 2006, og vil bli fulgt opp med et møte i september/oktober.

I forbindelse med at Romania og Bulgaria blir EU-medlemmer fra 1. januar 2007 vil det bli forhandlinger knyttet til kompensasjon for utvidelsen av EØS-området. Landbruk vil bli et tema i disse kompensasjonsforhandlingene på samme måte som ved utvidelsen fra EU15 til EU25 fra 1. mai 2004.

5.4.3 Forhandlinger i regi av EFTA

Det er orientert om EFTAs forhandlinger om frihandelsavtaler i tidligere proposisjoner, jf. St.prp.nr.1 (2005-2006) Nærings- og handelsdepartementet. Forhandlinger om frihandelsavtale pågår nå mellom EFTA-landene og Thailand. Forhandlingene omfatter også handel med landbruksvarer; både råvarer og bearbejdede varer.

6 Hovedtrekk i avtalen

6.1 Innledning

Den inngåtte jordbruksavtalen er basert på premissene i St.meld. nr. 19 (1999-2000) *Om norsk landbruk og matproduksjon* og Stortingets behandling av denne, jf. Innst. S. nr. 167 (1999-2000), Stortingets behandling av inneværende jordbruksavtale, Innst. S. nr. 263 (2004-2005), og Regjeringens politiske plattform, nedfelt i Soria Moria-erklæringen, jf. kap. 2.

Hovedprofil

Avtalen følger opp Soria Moria-erklæringen bl.a. gjennom å:

- sikre utøvere i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper. I tillegg legger avtalen til rette for en nivåheving i inntektene.
- prioritere bønder som henter en vesentlig del av sysselsetting og inntekt fra gården og fra annen primærnæringsvirksomhet (jf. utvidelsen av jordbruksfradraget)
- styrke distrikts- og strukturprofilen på kap. 1150, og legge til rette for at investeringsvirkemidler og tilgang til økt melkekvote fordeles på flere foretak
- styrke miljøprofilen, herunder tiltak for kulturlandskapet
- stimulere til økt beiting med husdyr
- styrke satsingen på økologisk jordbruk
- forbedre kapitaltilgangen ved investeringer og generasjonsskifter ved økte rammer for investeringstilskudd
- forbedre avløserordningene ved sykdom og for ferie og fritid

Dette skal legge til rette for en attraktiv jordbruksnæring som produserer trygge kvalitetsvarer, tjenester og fellesgoder samfunnet etterspør. Befolkningens oppslutning, og landbrukspolitikens legitimitet, er i økende grad knyttet til sektorens produksjon av fellesgoder, som må betales for kollektivt. Samtidig vil Regjeringen, bl.a. gjennom oppgjøret, bidra til forbedringer i kvalitetssikringssystemer og merkeordninger, slik at mat fortsatt er helsemessig trygg og befolkningen kan ha tillit til varene som frembys.

Matsektoren er i økende grad konkurranseutsatt og importvolumene økende. Det er av stor betydning å utforme en politikk som gir tilstrekkelig konkurransekraft på hjemmemarkedet, både i volummarkedet, i nisjemarkeder og gjennom alternativ næringsutvikling. Det er et nødvendig grunnlag for et aktivt landbruk over hele landet. Fortsatt produktivitetsframgang vil derfor være nødvendig.

Det har de siste årene blitt gjennomført flere strukturtiltak som vil ha effekt framover. Regjeringen ønsker å legge til rette for en fortsatt variert bruksstruktur. Bestemmelsene om kvotetak i melkeproduksjon og bestemmelsene for samdrifter videreføres. Samtidig endres flere virkemidler med betydning for strukturutviklingen, jf. opplisting over. Videre innebærer avtalen at det skal foretas en egen gjennomgang og vurdering av strukturutviklingen i norsk landbruk i de senere årene. Det skal også foretas en gjennomgang av ordningen med kjøp og salg av melkekvoter.

Iflg. Budsjettnemnda for jordbruket er investeringene på et høyt nivå og næringen har en samlet gjeld på nærmere 32 mrd. kroner. Det er derfor av stor betydning også for jordbrukssektoren at det føres en politikk som bidrar til lav rente. Videre dokumenterer grunnlagsmaterialet betydningen av at råvaremarkedene er i balanse. Markedsoverskudd gir store økonomiske tap for de næringsdrivende.

6.2 Grunnlagsmaterialet

Utviklingen i viktige indikatorer fra Budsjettnemnda for jordbruket er gjengitt i kap. 3. Grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) viser en inntektsvekst pr. årsverk i jordbruket for perioden 2002 til 2006 på vel 13 pst. Det er om lag 2 ½ prosentpoeng mindre økning enn for andre grupper. Samtidig er det en noe gunstigere utvikling for hele perioden 2002 til 2006, enn lagt til grunn i fjor. Forhandlingene gjelder for kalenderåret etter forhandlingsåret. Det betyr at det må gjøres en rekke usikre forutsetninger og prognoser, og det går 2 år før det foreligger et foreløpig regnskap. Det må derfor generelt påregnes avvik fra forutsetningene.

Årets totalregnskap viser en marginal reduksjon i inntekter pr. årsverk i jordbruket fra 2004 til 2005. Fra 2005 til 2006 budsjetterer Budsjett-nemnda med en inntektsvekst i jordbruket på knapt 3 prosent, tilsvarende 4.700 kroner pr. årsverk (inkl. verdien av jordbruksfradraget ved ligningen). Fjorårets avtale skulle legge til rette for en inntektsvekst på knapt 6 prosent. Sterkere kostnadsvekst enn forutsatt, spesielt i energikostnadene, er en hovedårsak til lavere vekst. Samtidig har BFJ anslått brutto pristap som følge av markedsoverskudd til 490 mill. kroner for 2006. Jordbruket bærer selv det økonomiske ansvaret for markedsbalansen for råvarer.

Etter en ny arbeidskraftundersøkelse fra Statistisk sentralbyrå, viser BFJs tall at arbeidsforbruket i jordbruket nå reduseres med vel 4 prosent pr år. Det er nesten det dobbelte av på 90-tallet. Sektoren har, iflg. BFJ, hatt en årlig vekst i brutto arbeidsproduktivitet på 4,4 prosent siste 10 år. Investeringene er sterkt økende og det er meget sterk vekst i leasing av maskiner og redskaper. Det historisk lave rentenivået slår gunstig ut også for jordbruket. Med en samlet næringsgjeld på knapt 32 mrd. kroner, slår endring i realrenta mye ut i resultatmålet 'vederlag til arbeid og egenkapital'. Realrenta ventes å øke noe i 2007.

Budsjett-nemndas materiale viser at arealbruken er stabil, eller svakt synkende, etter en periode med økning, særlig i eng og beitearealer. Produksjonsvolumene er stabile eller svakt økende, og det er en viss reduksjon i driftskostnadsvolumene. Fortsatte forbedringer i kostnadsutviklingen både i jordbruket, i omsetningsorganisasjonene og i de videre omsetningsledd, vil ha stor betydning både for industriens konkurransekraft og for utbetalingsprisene til råvareprodusentene.

Materialet viser at den geografiske fordelingen av sysselsettingen er relativt stabil, både på landsdelsnivå og etter kommunenes sentralitet. På landsdelsnivå er det imidlertid indikasjoner på at utviklingen i jordbruket er minst positiv på Vestlandet, bl.a. mhp. arealbruk og produksjon. Regjerin-

gen mener landbruket har stor betydning i distriktspolitisk sammenheng og legger vekt på at den distriktspolitiske dimensjonen ivaretas.

6.3 Jordbruksfradraget

Avtalepartene er enige om at ved vurdering av inntektsutviklingen i jordbruket etter 1999 er det nødvendig å ta hensyn til verdien av jordbruksfradraget, omregnet til inntektsverdi før skatt. Budsjett-nemnda for jordbruket har beregnet inntektsverdien av jordbruksfradraget de siste årene som vist i tabell 6.1.

Skatt er ikke forhandlingstema i jordbruksoppgjøret. Gjennom brev fra finansministeren, datert 05.05.06, ble avtalepartene gjort kjent med at Regjeringen tar sikte på øke jordbruksfradraget innenfor en provenyramme på 283 mill. kroner i budsjettet for 2007. En provenyramme på 283 mill. kroner tilsvarer en inntektsverdi før skatt for jordbruket på 425 mill. kroner. Med BFJs anslag på 60 300 årsverk i 2007, gir utvidelsen av fradraget en gjennomsnittlig verdi på vel 7 000 kroner pr. årsverk.

I brev datert 12. mai orienterte finansministeren om utformingen av det utvidede jordbruksfradraget:

«Finansdepartementet vil komme tilbake til den endelige utformingen av jordbruksfradraget i forbindelse med statsbudsjettet til høsten. Endringene vil imidlertid inneholde følgende elementer:

- En økning av det generelle fradraget fra 36 000 kroner til 45 000 kroner.
- En økning i det prosentvise fradraget for næringsinntekt utover det generelle fradraget (i dag 19 prosent) til om lag 32 pst.
- En økning i det maksimale fradraget som i dag er på 71 500 kroner til om lag 141 000 kroner.»

Dette innebærer at intervallet i bunnen hvor det gis fullt inntektsfradrag ved beskatning, økes

Tabell 6.1 Virkningen av inntektsfradraget. Mill. kroner.

	2004	2005	2006
Spart skatt, millioner kroner	543	512	527
Inntektsverdi før skatt, millioner kroner	810	764	787
Antall årsverk i jordbruket	68 700	66 000	63 000
Inntektseffekt, kroner pr årsverk	11 800	11 600	12 500
Redusert skatt pr jordbruksbedrift	9 800	9 600	10 300
Max skattereduksjon	17 200	17 220	20 020

Kilde: Budsjett-nemnda for jordbruket.

Tabell 6.2 Oppbygging av økonomisk ramme.

	Grunnlag 2006	Volum %	Pris, % el. % p.a.	Sum endr. Mill. kr.
1. Driftskostnader	13 350	-0,5 %	1,9 %	186
2. Kapitalkostnader				438
3. Arbeid	9 825	-4,3 %	4,0 %	-46
A. Sum framskriving, 4 pst. inntektsvekst, mill. kr.				580
B. Nivåheving og andel av produktivitetsgevinst, mill. kr.				270
Sum ramme (A+B), mill. kr.				850

med 9 000 kroner. Det tilsvarer vel 2 000 kroner i redusert skatt (tilsvarende en inntektsøkning på vel 3 000 kroner før skatt), og gis likt til alle foretak med næringsinntekt over 45 000 kroner. Deretter gis det 32 pst. inntektsfradrag opp til en næringsinntekt på 345 000 kroner. Utvidelsen er dermed også målrettet mot «bønder som henter en vesentlig del av sysselsetting og inntekt fra gården og fra annen primærnæringsvirksomhet», jf. Soria Moria-erklæringen. I sluttprotokollen viser partene til at det er en tilsiktet effekt at jordbruket får nytte av fradraget med grunnlag i at foretakene genererer positiv næringsinntekt. Etter vanlige rutiner vil Skattedirektoratet ta hensyn til det utvidete fradraget ved utskrivning av forskuddsskatt for 2007. Regjeringen viser videre til at jordbruksfradraget er et WTO-legalt virkemiddel.

Partene har lagt provenyrammen på 283 mill. kroner, tilsvarende en inntektsverdi før skatt på 425 mill. kroner, og innretningen på fradraget til grunn for jordbruksavtalen og den videreutformingen av virkemidlene i den.

6.4 Rammen

6.4.1 Oppbygging av rammen

Jordbrukets brutto inntekter består av egeninntjening fra markedet og overføringer fra staten. Brutto inntektsmuligheter i markedet begrenses bl.a. av markedsmulighetene i et avgrenset hjemmemarked og målprisene. Partene har i utgangspunktet lagt til grunn uendrede brutto inntektsmuligheter i 2007, før virkning av årets oppgjør.

Avtalen er basert på anslag for utviklingen i kostnadene, samt arbeidsforbruk og anslag på inntektsvekst for andre grupper, jf. tabell 6.2. Prognose for 2007 er hentet fra Budsjettnemnda for jordbruket, Teknisk beregningsutvalg og Statistisk sentralbyrå. Videre er det lagt inn 270 mill. kro-

ner til nivåheving i inntektene ut over anslaget på lik prosentvis utvikling som for andre grupper.

Finansieringen av rammen går fram av tabell 6.3.

Utslaget av rammen utgjør om lag 14 100 kroner pr. årsverk på årsbasis. Inkludert kostnadsøkning og BFJs prognose for produktivitetsutvikling fra 2006 til 2007, legger det grunnlag for en inntektsvekst på vel 6,5 pst.

Inkludert omfordeling innenfor budsjettrammen og økt utnyttelse av jordbruksfradraget, viser vedlagte referansebruksberegninger årsutslag mellom 12 400 og vel 40 000 kroner pr. årsverk. Et gjennomsnittsutslag på brukene som er representert i referansebrukssystemet kan anslås til om lag 17 000 kroner pr. årsverk. Detaljert fordeling på endringer i avtalepriser og tilskuddsordninger, og beregnet utslag på referansebrukene, går fram av tabell 6.6 og vedlegg til sluttprotokollen.

Partene viser videre i sluttprotokollen til Hovedavtalen §2-4 *Omgjøringer og tillegg*: «Partene kan kreve forhandlinger om endringene i en løpende jordbruksavtale når viktige forutsetninger for denne er blitt forandret vesentlig.»

Ledige midler

Ledige midler består av ikke disponerte overførte midler fra 2005 til 2006 på 67 mill. kroner, som

Tabell 6.3 Finansiering av rammen.

	Mill. kr.
Økt jordbruksfradrag, inntektsverdi før skatt	425
Målpriser fra 01.07.06	40
Ledige midler på avtalen 2006	165
Budsjett, kap 1150 i 2007	220
Sum målpriser og budsjett	850

sammen med innsparinger i forhold til gjeldende regelverk for 2006 utgjør i alt 166 mill. kroner. Partene er i avtalen enige om at ledige midler på avtalen (kap. 1150) tilføres Landbrukets utviklingsfond til styrking av fondskapitalen.

6.4.2 Næringsmiddelindustrien

Konkurransesituasjonen for næringsmiddelindustrien avhenger av mange forhold. Spesielt relevant for jordbruksoppgjøret er netto råvarekostnader i forhold til EU-markedet og råvareprisordningene. Avtalepartene har lagt vekt på at næringsmiddelindustriens konkurranseevne skal opprettholdes som følge av avtalen.

Bevilgningen til prisnedskrivning til RÅK-industrien tar hensyn til svingninger i volumer, internasjonale råvarepriser og valutakurser. Med grunnlag i prinsippet om råvarepriskompensasjon og forbruksprognoser fra Statens landbruksforvaltning reduseres bevilgningen med 14 mill. kroner.

Avtalen innebærer at målprisen for svinekjøtt reduseres med 1,00 kr/kg og at råvareprisen på matmel reduseres med 2 øre/kg som følge av økning i matkorntilskuddet. Målprisene på korn endres ikke. Målprisøkningen på melk tas ut på ikke smakssatte produkter, og øvrige produktgrupper skjermes for økningen. For øvrig økes målprisene noe på sauekjøtt, egg og i grøntsektoren innenfor en samlet ramme for målprisøkninger på 40 mill. kroner.

6.5 Internasjonale forhold

Norsk matvaresektor blir i økende grad konkurranseutsatt og importen er økende. Spesielt gjelder dette innen bakervaresektoren og for osteprodukter. Det er derfor viktig at landbrukspolitikken utformes med sikte på å sikre konkurransekraft på hjemmemarkedet. I henhold til artikkel 19 i EØS-avtalen har Norge og EU holdt et første møte om utvidet handel med landbruksvarer. Fra norsk side har en lagt til grunn at forhandlingene ikke skal slutføres før konsekvensene for norsk landbruk av en evt. WTO-avtale er kjent.

AMS (gul støtte) i hht. gjeldende WTO-avtale reduseres marginalt som følge av avtalen.

6.6 Miljø

Gjennom avtalen forsterkes kulturlandskapstiltakene, særlig med sikte på å hindre gjengroing, og stimulere til økt beiting. Avtalen innebærer derfor bl.a.:

- I nasjonalt miljøprogram etableres det et nytt beitetilskudd, innenfor en samlet bevilgning på 125 mill. kroner.
- Bevilgningen til regionale miljøprogram økes med 50 mill. kroner og beiting gis ekstra prioritet.
- Bevilgningen til Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL) økes med 10 mill. kroner. Gjerding, rydding av beiter og skjøtsel av spesielt verdifulle kulturlandskap vektlegges.

6.7 Næringsutvikling og Landbrukets utviklingsfond

Det er stor aktivitet lokalt og investeringsbehovet i næringen er stort. Midler til utviklingstiltak og ny næringsutvikling er viktig for et framtidsrettet, effektivt og attraktivt jordbruk. I avtalen gjøres følgende endringer:

- Fondet samles på kap. 1150 fra 01.01.07. Av hensyn til kapital situasjonen i fondet er bevilgningen økt med 10 mill. kroner. I tillegg tilføres fondet 166 mill. kroner av ledige midler.
- Samlet innvilgningsramme økes med 48 mill. kroner i 2007.
- Rammen for investeringsvirkemidler (fylkesvise BU-midler) økes med 45 mill. kroner, verdiskapingsprogrammet for mat reduseres med 15 mill. kroner, skog/bioenergi økes med vel 20 mill. kroner og rammen for kommunale miljøtiltak (SMIL) økes med 10 mill. kroner.
- Den særskilte avgrensingen av melk-/storfe-programmet fjernes. Det skal ikke være nedre grense for søknadsbehandling eller støttebeløp og ulike eierformer skal sidestilles.
- Det etableres tak for investeringsstøtte på 600.000 kroner pr søknad, unntatt for Finnmark, Troms, Nordland og Namdalen.
- Det etableres et utviklingsprogram for grønt reiseliv i Norge innenfor en ramme på 25 mill. kroner for 2007.

6.8 Distrikts- og strukturprofil

Fordelingsprofilen er basert på prinsippene fra Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) og Soria Moria-erklæringen. Strukturprofilen på direkte tilskudd (kap. 1150) styrkes med om lag 100 mill. kroner (driftstilskudd melk, tilskudd til husdyr og arealtilskudd). Det vises videre til endringene under Landbrukets utviklingsfond over, endringene i kvoteordningen for melk neden-

Tabell 6.4 Målprisendringer for perioden 01.07.06 til 30-06.07.

Produkt	Kvantum Mill. l/kg	Verdi Mill. kr.	Målpris Kr / kg	Endring Kr. pr	Total endring mill. kr.
Melk , ku og geit	1526,4		3,82	0,02	30,5
Storfe	85,8		40,13	0,00	0,0
Gris	116,1		27,22	-1,00	-116,1
Sau/lam	25,7		44,00	2,00	51,3
Egg	51,2		13,60	0,23	11,8
Fjorfekjøtt 1)	62,1		25,01	0,00	0,0
Poteter	208,8		2,25	0,13	27,1
Grønnsaker		1061,7		3,0%	31,9
Frukt		116,9		3,0%	3,5
Norsk matmel	236,0			0,00	0,0
Sum avtalepriser					40,0

for og omtalen av utvidelsen av jordbruksfradraget i kap. 6.3. Den geografiske differensieringen styrkes bl.a. ved at bevilgningene til distriktstilskudd økes med vel 20 mill. kroner. Tilskudd til regionale miljøprogram økes med 50 mill. kroner.

Kvoteordningen for melk

Avtalen innebærer:

- For omsetning av melkekvoter endres fordelingen mellom direkte omsetning og omsetning via staten fra 60/40 til 50/50, med virkning fra omsetningsrunden høsten 2007. Endringen innebærer at en større andel av omsatte kvotevolum fordeles på alle søkere.
- Det øremerkes en kvoteramme på 1 mill. liter til kumelkproduksjonen i Finnmark
- 10 pst. av den statlige andelen av solgte kvoter i 2006 prioriteres for salg til økologisk kumelkproduksjon, med virkning for kvoteåret 2007.
- Det nedsettes en partssammensatt arbeidsgruppe som gis i oppdrag å foreta en evaluering og gjennomgang av ordningen med kjøp og

salg av melkekvoter innen 1. januar 2007, etter nærmere gjennomgang av mandatet.

6.9 Andre hovedpunkter

Økologisk landbruk

For å nå målene i Soria Moria-erklæringen styrkes flere virkemidler langs hele verdikjeden. Bevilgningen til tiltak for økologisk jordbruk økes med om lag 25 mill. kroner i 2007. Et større satsingsprogram for økologisk sauehold, prisnedskrivning for økologisk korn og særlig prioritering av økologisk melkeproduksjon, både med hensyn på tilskudd og tilgang på produksjonskvoter, er en del av dette. Partene vil videre vurdere å slå sammen omleggingstilskuddet og arealtilskuddene til ett årlig tilskudd. Det legges til grunn, som en forutsetning for økningene for økologisk jordbruk, at det offentlige, direkte og indirekte, bidrar til å øke forbruket av økologiske matvarer.

Tabell 6.5 Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen.

Post		Endring mill. kr	Budsjett 2006 mill. kr
50	Fondsavsetninger ¹	10,000	411,590
70	Markedsregulering	-14,500	215,500
73	Pristilskudd	36,916	2 022,800
74	Direkte tilskudd	165,284	6 581,685
77	Utviklingstiltak	4,500	222,970
78	Velferdsordninger	17,800	1 591,354
Sum kap. 1150		220,000	11 045,899
Kap. 4150 Post 80		0,000	145,000

¹ I tillegg overføres 166 mill. kroner udisponerte midler til LUF.

Velferdsordningene

Dagsatsen for avløsning ved sykdom m.m. økes til 1030 kroner pr dag. I avløserordningen for ferie og fritid økes satsene med 3 pst. og maksimalbeløpet pr foretak økes til 51.500 kroner. Styrkingen av velferdsordningene skjer innenfor en ramme på om lag 60 mill. kroner.

Samordning KSL-Godt Norsk

Som følge av avtalen gjennomføres forslagene fra en arbeidsgruppe som har utredet et «Helhetlig kvalitetssystem i norsk matproduksjon». Tiltakene skal bidra til å styrke norsk matproduksjon i en skjerpet internasjonal konkurranse, herunder utnytte synergieffekter bl.a. knyttet til bedre sam-

ordning med Mattilsynets oppgaver. KSL-sekretariatet og stiftelsen Matmerk slås sammen, «Godt norsk» avvikles og det skal utvikles en ny merkeprofil i tett samarbeid med merkebrukerne og øvrige aktører. Kompetanseutviklingsmidlene (KIL) skal forvaltes den nye organisasjonen.

Forskning

Bevilgningen til forskning økes med 4 mill. kroner for å følge opp partenes prioriterte forskningsbehov, herunder kostnadseffektive bygningsløsninger og videre dokumentasjon og analyser av utviklingstrekk og maktforhold i verdikjeden for mat.

For øvrige spørsmål vises det til omtale i kap. 7 og vedlagte fordelingsskjema.

Tabell 6.6 Beregnet isolert utslag i brutto inntekter på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer, samt endring inkludert utvidet jordbruksfradrag. Kroner pr. årsverk.

		Før oppgjør 2006 ekskl. skatt	Før oppgjør 2006 Inkl. skatt ¹	Årsutslag ² Ekskl. utv. jordb. fradrag	Årsutslag ³ Inkl. utv. jordb. fradrag
1	Melk	159 900	176 400	9 300	17 600
2	Korn	173 700	208 900	5 200	16 300
3	Sau	101 000	117 300	10 900	16 700
4	Melkegeit	165 000	183 000	8 200	16 400
5	Svin/korn	152 600	171 300	-23 800	-19 100
6	Egg/korn	237 200	257 600	20 800	37 700
7	Poteter og korn	264 300	288 400	24 800	43 000
8	Ammeku	94 600	113 100	13 100	19 800
9	Frukt/bær og sau/geit	151 300	167 000	12 400	19 900
10	Melk og storfe, <15 årskyr (12 årskyr)	134 100	149 800	8 500	15 400
11	Melk og storfe, >15 årskyr (20 årskyr)	177 400	192 700	8 400	19 100
12	40 største melkebruk (29 årskyr)	184 500	197 800	9 000	20 900
13	Melk og storfe, 21 årskyr Østl. flat	167 500	182 700	9 500	17 100
14	Melk og storfe, 15 årskyr Østl andre	150 200	166 100	9 000	16 700
15	Melk og storfe, 26 årskyr Jæren	159 600	174 000	9 400	19 300
16	Melk og storfe, 15 årskyr Agder/Roga.	137 900	153 800	8 400	15 600
17	Melk og storfe, 15 årskyr Vestlandet	157 800	175 200	9 300	17 600
18	Melk og storfe, 16 årskyr Trøndelag	162 600	178 700	9 100	17 700
19	Melk og storfe, 15 årskyr Nord-Norge	171 900	187 700	8 900	19 300
20	Korn. < 400 dekar korn (226 daa) Østl.	103 300	138 200	4 700	12 800
21	Korn. > 400 dekar korn (541 daa) Østl.	270 200	303 700	5 900	21 200
22	Korn og korn/svin, 274 daa + 20 avlssvin	184 000	209 000	-12 500	-4 600
23	Sau. 96 vinterføra sauer	64 800	79 700	8 700	12 400
24	Sau. 136 vinterføra sauer	147 500	166 200	13 600	21 500
25	25 største sauebruk. 183 vinterføra sauer	135 200	152 100	12 600	20 100

¹ Inkl. inntektsverdien før skatt av eksisterende jordbruksfradrag, beregnet av Budsjettmemnda for jordbruket.

² Bare bruttoutslag av foreslåtte pris- og tilskuddsendringer, ikke prognose på utviklingen fra året før. Økningen på regionale miljøprogram er lagt inn med gjennomsnitteffekt. Økningen i tilskudd til investeringer er lagt inn med gjennomsnittutslag på 1.000 kr/årsverk på husdyrbrukene.

³ Bruttoutslag inkl. prisendringer, tilskuddsendringer og verdien av utvidet jordbruksfradrag.

6.10 Fordeling på priser og tiltak

Endringene i målprisene er vist i tabell 6.4.

Bevilgningspostene over kap. 1150, *Til gjennomføring av jordbruksavtalen*, endres som vist i tabell 6.5. Satsendringer på de enkelte ordningene går fram av protokollen som følger proposisjonen som vedlegg. Tilpasning av virkemiddelbruken er nærmere omtalt i kap. 7.

Utslag på referansebrukene

Budsjettnemnda for jordbrukets sekretariat har beregnet utslaget av avtalen på referansebrukene, som er basert på NILFs driftsgranskinger. Verdien av gjeldende jordbruksfradrag er lagt inn som beregnet av BFJ i grunnlaget før endring.

Tabell 6.6 viser både det isolerte utslaget, målt i brutto inntektsøkning pr årsverk, av de foreslåtte

pris- og tilskuddsendringene, og samlet effekt inkludert utvidelsen av jordbruksfradraget.

Beregningene gir ikke noe anslag på inntektsutviklingen i forhold til året før, hvor også volum- og kostnadsendringer vil ha betydning. Større bruk har gjennomgående større kostnader pr årsverk, slik at kostnadsøkning vil redusere inntektsøkningen pr årsverk mest for de største referansebrukene. De årlige produktivitetsendringene som er en del av BFJs grunnlagsmateriale, er ikke regnet fram til 2007.

Økningen i midler til regionale miljøprogram er lagt inn med gjennomsnittsvirkning pr. dekar i hvert fylke og økningen i investeringsvirkemidlene er lagt inn med gjennomsnittsvirkning på husdyrbrukene. Forbedring av markedsbalansen vil kunne gi forbedringer i resultatet for flere av referansebrukene, spesielt i svineholdet.

7 Nærmere om viktige politikkområder

7.1 Landbrukets utviklingsfond

Landbruks- og matdepartementets strategi «Landbruk – mer enn landbruk» fra januar 2005, med tillegg datert februar 2006, utgjør den nasjonale strategien for næringsutviklingsarbeid i tilknytning til landbruk. I tillegg er det presisert at ulike eier-

former skal likestilles, at lønnsomhet ikke er ensbetydende med strukturrasjonalisering og at satsingen på økologisk landbruk inkluderes i det generelle næringsutviklingsarbeidet. Strategien skal revideres i 2006. Det settes ned en bredt sammensatt arbeidsgruppe som deltar under hele prosessen. Jordbruket deltar i dette arbeidet. De fyl-

Tabell 7.1 Framføring av kapitalsituasjonen i LUF for 2005-2007 med basis i regnskap for 2005 og prognoser over framtidige utbetalinger. Mill. kroner.¹

	2005	2006	2007
Bevilgning innenfor avtalen 1150	294	398,8	735,3
Engangsmidler innenfor avtalen 1150	10,5	166	
Renteinntekter innenfor avtalen	12	12,4	23,1
Andre inntekter	5,3	0,2	0,2
<i>Sum innenfor avtalen</i>	<i>321,8</i>	<i>577,4</i>	<i>758,6</i>
Bevilgning utenfor avtalen 1149	295,5	326,5	
Renteinntekter utenfor avtalen	11,6	12	
<i>Sum utenfor avtalen</i>	<i>307,1</i>	<i>338,5</i>	<i>0</i>
<i>Sum tilførsel</i>	<i>628,9</i>	<i>915,9</i>	<i>758,6</i>
Utbetalinger innenfor avtalen ²	560,1	590,9	939,3
Utbetaling rentestøtte	20,8	30,4	35,4
Andre kostnader innenfor avtalen	11	12,1	16,2
Utbetalinger utenfor avtalen	274,6	285,7	0
Andre kostnader utenfor avtalen	1,2	11,6	0
<i>Sum utbetalinger</i>	<i>867,7</i>	<i>930,6</i>	<i>990,9</i>
<i>Resultat</i>	<i>-238,8</i>	<i>-14,7</i>	<i>-232,3</i>
<i>Resultat innenfor avtalen</i>	<i>-270,1</i>	<i>-55,9</i>	<i>-232,3</i>
<i>Resultat utenfor avtalen</i>	<i>31,3</i>	<i>41,2</i>	<i>0</i>
<i>Egenkapital LUF pr. 31.12</i>	<i>2147</i>	<i>2132,6</i>	<i>1900,2</i>
Innestående i Norges Bank	733,3	805,6	673,7
Utestående investeringslån	1416,9	1327	1226,5
Kortsiktig gjeld	3,2		
Utestående investeringslån	1504	1416,9	1327
Avdrag på lån	-106,7	-109,9	-120,5
Utbetaling nye lån	19,5	20	20
UB investeringslån	1416,8	1327	1226,5
Tilførsel inkl. rentestøtte	628,9	915,9	758,6
Netto tilførsel av kapital ifbm. investeringslån	87,2	89,9	100,5
<i>Disponibel likviditet</i>	<i>716,1</i>	<i>1005,8</i>	<i>859,1</i>
Utbetalinger	867,7	930,6	990,9
<i>Endring i likviditet</i>	<i>-151,6</i>	<i>75,2</i>	<i>-131,8</i>

¹ Før endringer som følger av Revidert nasjonalbudsjett 2006.

² 2006:SLF-prognose + økt innvilgingsramme (10 mill.kr) 2007: Prognose fra SLF

kesvise strategiene revideres i etterkant av at den nasjonale strategien er etablert. Ny nasjonal strategi og fylkesvise strategier gjøres gjeldende fra 2007.

Statsrådets kontaktutvalg for næringsutvikling, og jordbruksorganisasjonenes representasjon i utvalget, vil bli videreført. Departementet vil komme nærmere tilbake til utvalgets øvrige sammensetning og mandatet for utvalgets arbeid. Det er opprettet faglige møtearenaer på områdene: mat, tre, bioenergi, reiseliv og «inn på tunet». Det er Innovasjon Norge som har ansvar for drift av de faglige møtearenaene.

En del av bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond ble fra budsjettåret 2004 flyttet ut av jordbruksavtalen. Partene er enige om å flytte denne delen tilbake, slik at hele bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond blir samlet på jordbruksavtalen kap. 1150. Hovedargumentene for

denne tilbakeflyttingen er ryddigere fondsforvaltning, og at tiltakene som i dag delvis finansieres utenfor og innenfor jordbruksavtalen i større grad bør ses i sammenheng og prioriteres under ett. Overflyttingen medfører at bevilgningene til Landbrukets utviklingsfond for 2006 over kap. 1149, post 50 videreføres som bevilgning under kap. 1150, post 50 fra og med 2007.

7.1.1 Landbrukets utviklingsfond, økonomisk oversikt

Landbrukets utviklingsfond (LUF) hadde pr. 31. desember 2005 en egenkapital på 2 147,3 mill. kroner. Ansvar knyttet til innvilgede, ikke utbetalte tilsagn var 1 499,5 mill. kroner. Ansvar fordelt seg på 1 270,4 mill. kroner innenfor avtalen og 229,1 mill. kroner utenfor avtalen. Av kapitalen var 733,3 mill. kroner inntilstående i Norges Bank og 1 416,9

Tabell 7.2 Forslag til innvilgningsramme for LUF. Mill. kroner

Ordninger	2006*	2007
Sammenslåing av KSL, Matmerk og KIL, ny organisasjon ¹	2	42
Kompetansetiltak (KIL)	6	
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20	
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler ²	241	371
Melk- og storfeprogram	85	
Informasjons- og utviklingstiltak, miljø	12	11
SMIL	130	140
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk ³	41,5	40
Utviklingsprogram for geiteholdet ⁴	12,5	12
Andre utviklingstiltak i landbruket ⁵	9	4
Sum innenfor jordbruksavtalen	559	
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2	2
Verdiskapingsprogram for matproduksjon ⁶	105	76
Sentrale bygdeutviklingsmidler ⁷	38	29
Grønt reiseliv ⁸		25
Bioenergi og skogbruk	169,2	190
Innlandet 2010	20	
Etablering av Jordskiftesenter	1	
Sum utenfor jordbruksavtalen	335,2	
Sum LUF, ekskl. rentestøtte	894,2	942

* Tall fra St.prp.nr.1 Tillegg nr 1 (2005-2006) + økt innvilgningsramme, jf. tabell 7.3.

¹ Består av KIL, KSL, VSP-mat- bevilgningen til Matmerk og en økning på 2 mill. kr. i 2007. I tillegg kommer en utbetaling i 2006 på 2 mill. kr. til interimperioden.

² De fylkesvise BU-midlene i melke- og storfeprogram og andre tiltak samles f.o.m. 2007.

³ Utbetaling i 2006 på 3,5 mill. kr. til økologisk sau/lam. Posten økes med 2 mill. kr. i 2007.

⁴ 1,5 mill. kr. til seminastasjon geit i 2006, 11 mill. kr. til «Friskere geiter» og 1 mill. kr. til omstilling.

⁵ 2006: 1 mill. kr. til Norsk kulturarv, 1 mill. kroner til avsetningstiltak honning, 1 mill. kroner til Norsk landbruksmuseum, 2007: 2 mill. kr. til setersatsing, 2 mill. kr. til beiteareal for gjess.

⁶ Støtte til Matmerk tas ut av VSP mat og overføres helhetlig kvalitetssystem.

⁷ Avsettes som ramme, fordeles i møte mellom avtalepartene, 2 mill. kr. øremerkes til "Inn på tunet".

⁸ Flyttes fra sentrale BU-midlene til egen satsing og økes med 2,6 mill. kr.

Tabell 7.3 Økt innvilgningsramme i 2006 fra LUF

	Mill. kroner
Helhetlig kvalitetssystem	2
Økologisk sau/lam	3,5
Seminstasjon geit	1,5
Norsk kulturarv	1
Avsetningstiltak honning	1
Norsk landbruksmuseum	1

mill. kroner var i form av utlån. Tabell 7.1 viser kapitalsituasjonen i LUF, herunder endring i egenkapital og likviditet ut fra departementets gjennomgang.

Tabellen viser en positiv endring i likviditeten med ca. 75 mill. kroner for 2006. For 2006 tilføres fondet 166 mill. kroner i engangsmidler innenfor Jordbruksavtalen. For 2007 foreslås å tilføre LUF 735,3 mill. kroner. Beløpet omfatter summen av bevilgningene på henholdsvis kap 1149, post 50 og kap 1150, post 50 for 2006, samt en foreslått økning på 10 mill. kroner.

Tabellen viser med dette utgangspunktet en negativ endring i likviditeten på vel 130 mill. kroner for 2007. Erfaringstall viser at den faktiske utviklingen kan avvike noe fra prognosene, som følge av frafall i ansvar. Kapitalsituasjonen og likviditetsutviklingen for LUF må fortsatt holdes under oppsyn. Aktivitetsnivået kan ikke opprettholdes på lengre sikt, dersom en viderefører et bevilgningsnivå som foreslått for 2007.

Tabell 7.2 viser innvilgningsramme for LUF i 2006-2007. Partene er enige om å redusere verdiskapingsprogrammet for mat med 15 mill. kroner, og øke de fylkesvise BU-midlene med 45 mill. kroner. På de andre postene er det en økning eller videreføring av nivået fra 2006.

7.2 Næringsutvikling

7.2.1 Sammenslåing av KSL, Matmerk og KIL

På bakgrunn av rapporten «Helhetlig kvalitetssystem i norsk matproduksjon» av 17. mars 2006 fra den partsammensatte arbeidsgruppen, er partene enige om at KSL-sekretariatet og stiftelsen Matmerk slås sammen til en organisasjon. Det etableres et helhetlig kvalitetssystem med basis i dagens kvalitetssystemer i landbruket (KSL) og erfaringene fra arbeidet med Godt Norsk-merket. Det utvikles en ny merkeprofil, og Godt Norsk-merket avvikles. Det nye merket skal synliggjøre norsk

kvalitet og kvalitetsarbeidet i norsk landbruk (inkludert miljøarbeid, dyrevelferd, lokal verdiskaping, kulturlandskap med mer).

Et helhetlig kvalitetssystem

Det helhetlige kvalitetssystemet skal ha som formål å bidra til kvalitet i alle ledd i verdikjeden, samt synliggjøre og dokumentere kvalitetsarbeidet overfor forbruker. Dette anses som avgjørende for å styrke norsk matproduksjon i en skjerpet internasjonal konkurranse, og vil kunne bidra til at forbrukerne velger norskprodusert mat. I tillegg er det et mål at det nye systemet skal kunne utnytte mulige synergieffekter knyttet til blant annet en bedre samordning med Mattilsynets oppgaver.

Partene legger til grunn at KSL-arbeidet videreføres og utvikles med næringsaktørene som pådrivere.

Mulige synergieffekter knyttet til bedre samordning med Mattilsynets oppgaver må utvikles videre med sikte på å finne nye og gode løsninger. Kompetansekrav til dyreholdere er et område der det er gode muligheter for å utnytte et helhetlig kvalitetssystem. Kompetansekrav til dyreholdere er behandlet spesielt i St.meld. 12 (2002-2003) «Om dyrehold og dyrevelferd». Landbruks- og matdepartementet legger til grunn at de vedtatte kompetansekravene innenfor næringsbasert dyrevelferd kan oppfylles gjennom at de aktuelle behov vurderes og innarbeides i det helhetlige kvalitetssystemet. Dette vil legge til rette for gode og kostnadseffektive løsninger.

Kompetansemidlene i landbruket (KIL-midlene) overføres til den nye organisasjonen. Videre vil departementet i samråd med den nye organisasjonen, og øvrige berørte parter, vurdere mulighetene for å se midlene i fondet for etter- og videreutdanning (EVL-fondet) i sammenheng med kvalitetssystemet og kompetanseutvikling.

Merkeordningene Beskyttede betegnelser og Spesialitet

Matmerk er i dag en viktig aktør for å implementere den nasjonale næringsstrategien på matområdet i forhold til å arbeide med merkeordninger, profilering og markedsadgang for norske matspesialiteter. Dette arbeidet skal videreføres i den nye organisasjonen. I tillegg vil arbeidet med markedsføring og økt markedsadgang for norske matspesialiteter være prioriterte oppgaver i den nye organisasjonen.

Etablering av ny organisasjon

Det nedsettes et interimsstyre fra 1. juli 2006 som skal ha ansvaret for å etablere den nye organisasjonen. Interimsstyrets arbeid skal basere seg på rapporten «Helhetlig kvalitetssystem i norsk matproduksjon». Den nye organisasjonen etableres formelt fra 1. januar 2007. Landbruks- og matdepartementet vil utarbeide mandat og oppnevne interimsstyret i samråd med jordbrukets organisasjoner. Det avsettes 42 mill. kroner til den nye organisasjonen i 2007, og 2 mill. kr på budsjettet i 2006 til etablering av den nye organisasjonen. Landbruks- og matdepartementet vil utarbeide tildelingsbrev til den nye organisasjonen.

7.2.2 Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midler)

Partene er enige om en videreføring av hovedprinsippene i forvaltningen av dagens BU-midler, men med visse endringer og presiseringer. Skillet mellom melke- og storfeprogrammet og øvrige tiltak fjernes ettersom denne avgrensningen ikke har hatt antatt effekt. De fleste fylkene har brukt vesentlig mer til støtte av melke- og storfeprosjekter enn det som var avsatt over melke- og storfeprogrammet. Landbruks- og matdepartementet vil gjennom tildelingsbrev klargjøre at det ikke skal være noen nedre grense for søknadsbehandling eller støttebeløp innenfor de fylkesvise BU-midlene. Partene er videre enige om at det innføres et tak for maksimalt støttebeløp. Dette taket settes til 600 000 kroner pr. søknad. Det innføres ikke tak for fylkene Nordland, Troms og Finnmark, samt Namdalen.

Det presiseres videre at lønnsomhetsvurdering av prosjektene skal ligge til grunn for tildeling av midler. Det understrekes at lønnsomhet ikke er ensbetydende med strukturrasjonalisering. Ulike eierformer skal likestilles ved prioritering av søknader. Nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet skal vektlegges, og det gjøres spesielt oppmerksom på at det innenfor økologisk produksjon er andre frister og krav enn for konvensjonell produksjon.

Med utgangspunkt i rapport fra Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) om kriterier og fordeling av fylkesvise BU-midler, og i samarbeid med Innovasjon Norge, nedsettes det en partsammensatt arbeidsgruppe. Mandatet for gruppen vil være å vurdere objektive kriterier for fylkesvis fordeling og eventuelle behov for revidering av gjeldende BU-forskrift. I det forestående arbeidet skal det tas særlig hensyn til den negative

økonomiske utviklingen som registreres for landbruket på Vestlandet. Arbeidet skal avsluttes innen utgangen av oktober. Ny fylkesfordeling skal gjelde fra bevilgningsåret 2007.

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) ser på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet, på mulighetene for en bedret resultatmåling av næringsutviklingsarbeidet. Dette arbeidet vil gi et bedre grunnlag for å målrette en videre satsing på næringsutvikling i landbruket.

Partene er enige om å øke rammen for de fylkesvise BU-midlene med 45 mill. kroner, til 371 mill. kroner.

Lån med rentestøtte

Utlånsrammen for lån med rentestøtte videreføres med 700 mill. kroner for 2007. Nivået på rentestøtten blir fastsatt årlig for alle lån som er inne i rentestøtteordningen. Rentestøtten settes til 50 prosent av Risikofri rente 3 år stat (ST4X) for foregående år. Rentestøtten kan ikke overstige 5 prosent.

7.2.3 Utviklingsprogram for geiteholdet

Utviklingsprogrammet videreføres med 1 mill. kroner i 2007. Som følge av prosjektet «Friskere geiter» er det behov for omlegging fra det tradisjonelle bukkeringsbaserte avlsarbeidet til semin. Videre stiller EØS-regelverket hygienekrav som innbærer behov for egen infrastruktur for produksjon og lagring av bukkeseid. Dette medfører investeringsbehov som Norsk Sau og Geit har beregnet til 2,3 mill. kroner for 2006. Det foreslås 1,5 mill. kroner til oppbygging av seminastasjon for geit. Disse kommer til utbetaling i 2006.

Det foreslås en økning på prosjekt «Friskere geiter» med 3 mill. kroner til 11 mill. kroner. Dette på bakgrunn av at en kan gjennomføre en raskere sanering og dermed kan utføre kontroll av sanerte besetninger i en lengre periode før prosjektet avsluttes. Det vises for øvrig til kap. 7.9.3 om samordning av kompensasjonsbidragene til hhv. smit-tesanering og bortfall av produksjonstilskudd for deltakere i tiltaket «Friskere geiter». Midlene knyttet til sistnevnte forhold vil bli overført fra post 74 til LUF for utbetaling i 2007.

7.2.4 Andre utviklingstiltak i landbruket

Setersatsingen

I jordbruksavtalen 2005 ble det vedtatt å sette i gang et seterprosjekt i Hedmark, Oppland og

Møre og Romsdal. Partene var enige om å øremerke 10 mill. kroner til prosjektet over en femårsperiode. Prosjektet er i gang, og det avsettes 2 mill. kroner til satsingen i 2007.

7.2.5 Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)

Overføringen til SUF holdes på samme nivå som i 2006. Det er tatt initiativ til et tettere samarbeid mellom SUF, Innovasjon Norge og fylkesmennene i Finnmark og Troms for å få best mulig effekt av midlene til næringsutvikling i disse fylkene.

7.2.6 Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon er en del av en samlet strategi for å legge til rette for produkt- og tjenesteproduksjon basert på landbruket sitt samlede ressursgrunnlag. Programmet bidrar til å styrke konkurranseevnen og bedre lønnsomheten for primærprodusentene og resten av den landbruksbaserte verdikjeden. For å få støtte fra programmet er det en forutsetning at midlene skal bidra til økt verdiskaping for primærprodusentene. Ved støtte til prosjekter skal det legges vekt på markedsforståelse og evne til langsiktig gjennomføring. Strategier og satsingsområder i Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon er koordinert med den nasjonale strategien for næringsutvikling. Det betyr blant annet at satsing på utvikling av matspesialiteter (inkludert lokale produkter), kompetanse, utvikling av små matbedrifter med vekstpotensial og økt markedsadgang for matspesialiteter er prioriterte områder.

Sommeren 2006 vil Innovasjon Norge (IN) legge fram en evaluering av programmet. Evalueringens anbefalinger vil, sammen med innspill fra faglig møtearena mat og politiske prioriteringer, ligge til grunn for utviklingen av programmet og eventuelle endringer i Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling.

Partene er enige om å avsette 76 mill. kroner til programmet i 2007, en reduksjon i forhold til 2006 på 15 mill. kroner.

7.2.7 Sentrale bygdeutviklingsmidler

Midler til grønt reiseliv flyttes ut av de sentrale BU-midlene fra 2007. Partene er enige om å øke bevilgningen til de gjenværende aktiviteter med 13,4 mill. kroner til 29 mill. kroner. Midlene går til prosjekter av landsomfattende og fylkesovergripende

karakter med innovasjon og næringsutvikling som siktemål. De sentrale BU-midlene kan også finansiere nødvendig utredningsarbeid og profileringsaktiviteter for å styrke arbeidet med landbrukspolitikken. Støtten til organisasjonene Norsk Bygdeturisme og Gardsmat, Norsk Innlandsfiskelag og Norsk seterkultur videreføres. Landbrukets andel av konfliktforebyggende tiltak mellom reindrift og jordbruk, aktuelle utviklingsprosjekt, og «Inn på tunet»-aktiviteter støttes.

Partene er enige om at fordelingen av disse midlene gjøres i et separat møte mellom avtalepartene høsten 2006. På denne måten blir det i jordbruksforhandlingene satt av en ramme til utviklingstiltak i landbruket som disponeres nærmere etter en helhetlig vurdering av aktuelle tiltak.

7.2.8 Grønt reiseliv

Partene er enige om å etablere et utviklingsprogram for grønt reiseliv i Norge med mål om å realisere det potensialet som ligger i utviklingen av Norge som ferieland og næringens ambisjoner om økt verdiskaping med basis i gårdens og bygdenes ressurser. Dette på bakgrunn av at reiseliv er en næring i vekst som gir betydelige muligheter for norsk landbruk. Støtte til tiltak innenfor reiselivet har tidligere ligget under de sentrale BU-midlene. Det foreslås å ta satsingen ut av de sentrale BU-midlene og gi området økt oppmerksomhet. Satsningen skal omfatte de aktiviteter som Innovasjon Norge i dag gjennomfører innenfor markedsføring og prosjektert arbeid. Faglig møtearena reiseliv får ansvar for å konkretisere innholdet i utviklingsprogrammet og å foreslå tiltak som skal gjennomføres og gi signaler om bruk av disponible midler. Innovasjon Norge gis disponerings- og koordineringsansvar for utviklingsprogrammet, mens arenaen skal gi råd om innretning og prioritering. Nærings- og handelsdepartementet inviteres med i arenaen. Det settes av 25 mill. kroner til arbeid med grønt reiseliv i 2007.

7.2.9 «Inn på tunet»

Om lag 1500 gårdsbruk produserer «Inn på tunet»-tjenester i dag. Dette viser at denne næringsveien utgjør en viktig del av inntektsgrunnlaget til mange gårdsbruk. Partene er enige om at «Inn på tunet»-tjenester bør utvikles slik at det blir en viktig og prioritert del av tjenestetilbud innen helse-, omsorgs- og utdanningssektoren. For å lykkes med dette må det blant annet legges vekt på å utvikle gode kvalitetssikringssystemer, øke kompetansen i næringen, bidra til økt forskning og utredning

på området, og synliggjøring av gode resultater. Følgende aktiviteter bør prioriteres i 2007:

- Det utarbeides en nasjonal handlingsplan og forslag til nasjonale tiltak for «inn på tunet». Arbeidet utføres av den faglige møtearenaen for «Inn på tunet» og godkjennes av avtalepartene og Landbruks- og matdepartementet. Forslag til handlingsplan og tiltakspakke legges frem innen 1. januar 2007.
- Representanter fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet trekkes inn i arbeidet i den faglige møtearenaen.
- Det avsettes 2 mill. kroner av de sentrale bygdeutviklingsmidlene til nasjonale tiltak på «Inn på tunet»-området.

7.2.10 Skogbruk og bioenergi

Regjeringen har i tilleggsproposisjonen til budsjettet for 2006 lagt opp til å omtale Stortingets anmodningsvedtak om nasjonale strategier for økt avvirkning i statsbudsjettet høsten 2006. Som ledd i dette arbeidet har Landbruks- og matdepartementet iverksatt både utredningstiltak og etablert nær kontakt med næringen og fylkene.

I forbindelse med at skogbrukstiltak flyttes til jordbruksavtalen, jf kap 7.1, er partene enige om at rammene til skogbrukstiltak og bioenergi økes med 20,8 mill. kroner. Landbruks- og matdepartementet vil konkretisere satsingen i løpet av høsten 2006 og legge opplegget fram for partene til drøfting i et eget møte.

I Soria Moria-erklæringen er det varslet en styrket satsing på ny fornybar energi – herunder bioenergi, både innenfor den generelle energipolitikken og som en del av landbrukspolitikken. Bioenergi representerer et betydelig potensial for systemsetting og økt verdiskaping innen jord- og skogbruket. Det viktigste virkemidlet innenfor departementets satsing på bioenergi er bioenergi-programmet. Bevilgningen til programmet for 2006 er på 25 mill. kroner. Det er en økende etterspørsel etter midler under programmet. Dette gjelder særlig de to nye satsingene for 2006; støtte til omlegging til biovarme i veksthus samt etablering av gårdsvarmeanlegg. Partene er enige om å videreføre disse ordningene i 2007 samtidig som støtte til anlegg for varmesalg skal prioriteres høyt.

Partene legger til grunn at forslagene ovenfor vil styrke rammevilkårene for skogbruket, innenfor en skogpolitisk, miljøpolitisk og energipolitisk helhetstenkning. Blant annet vil føringene fra St.meld. nr. 21 (2004-2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, om forholdet

mellom vegbygging i skog og tap av inngrepsfri natur, bli lagt til grunn.

7.3 Miljø

7.3.1 Nasjonalt miljøprogram

Nasjonalt miljøprogram ble opprettet i 2004 for å øke målrettingen av miljøarbeidet i jordbruket, og å synliggjøre jordbrukets miljøinnsats. Hovedmålene for nasjonalt miljøprogram er å sikre at et utvalg av særpregede landskapstyper, særlige verdifulle biotoper og kulturmiljøer ivaretas og skjøttes, og å bidra til at jordbruksproduksjonen fører til minst mulig forurensing og tap av næringsstoffer. Det nasjonale programmet inneholder en virkemiddelpakke bestående av Areal- og kulturlandskapstilskuddet (AK), miljøplankrav, tilskudd knyttet til økologisk produksjon, tilskudd til dyr på utmarksbeite og informasjons- og utviklingstiltaksmidler. Et nytt beitetilskudd vil nå bli en ny viktig del av det nasjonale miljøprogrammet (jf. kap. 7.3.2).

7.3.2 Et åpent landskap – flere dyr på beite

Deler av det norske kulturlandskapet er truet av gjengroing. Kulturlandskapsovervåkingsprogrammet 3Q har dokumentert at jordbrukets kulturlandskap er i stor endring. Direktoratet for naturforvaltning har også vist at viktige miljøverdier i randsonene til jordbrukslandskapet står i fare for å forfalle og gro igjen. En viktig årsak til dette er redusert beiting på grunn av redusert antall beitemende dyr og endrede beitemønster. En annen viktig årsak er mangel på skjøtsel tilpasset de ulike miljøverdiene.

Avtalepartene er derfor enige om å satse både på økt og på mer målrettet beiting, og på skjøttelsiltak tilpasset de ulike miljøverdiene. Det legges derfor opp til en satsing på alle forvaltningsnivåer gjennom en samlet beitepakke, som inneholder følgende tiltak:

1. Innføring av et nytt beitetilskudd for alle beitemende dyr. Tilskuddet legges til Nasjonalt miljøprogram.
2. Økt bevilgning til de regionale miljøprogrammene på 50 mill. kroner og hvor beiting gis ekstra prioritet.
3. Økt bevilgning til Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap med 10 mill. kroner til 140 mill. kroner. Satsing på gjerding, rydding av beiter og skjøtsel av spesielt verdifulle kulturlandskap vektlegges.

Dette er nærmere omtalt under beitetilskudd, Regionale miljøprogram og Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap.

Beitetilskudd

Avtalen innbærer innføring av et nytt beitetilskudd for alle beitende dyr. For å kvalifisere for beitetilskuddet må dyrene være på beite et minimum antall uker. Ukekravet er differensiert ut fra klimatiske forhold og følger sonegrensene i AK-tilskuddet. I AK-sone 1 til 4 skal dyrene være totalt 16 uker på beite, mens i AK-sone 5-7 skal dyrene være minimum 12 uker på beite. Beitekravet er definert slik at det faktiske fóroptaket må skje ved beiting. Det er mulig å få både utmarksbeitetilskudd og det nye beitetilskuddet dersom man oppfyller begge vilkårene. For detaljer om satser og krav vises det til kapittel 7.9.1.

Beitetilskuddet er plassert på ny underpost 74.16 i kapittel 1150 sammen med tilskuddet til utmarksbeite. Dette for å få et klarere skille mellom de miljøbaserte ordningene og de ordinære husdyrtilskuddene.

Ved jordbruksoppgjøret i 2004 ble det konstatert at det gjennom flere endringer og en systematisk tilpasning fra og med 2002 var etablert et grunnlag for å notifikere hele det nasjonale miljøprogrammet som grønn støtte i medhold av gjeldende WTO-avtale, jf Anneks 2 i WTOs landbruksavtale. Jordbruksavtalen som nå er inngått innbærer at den nye tilskuddsordningen til dyr på beite blir en viktig og integrert del av det nasjonale miljøprogrammet, og at den som programmet forøvrig blir notifisert som grønn støtte.

7.3.3 Regionale miljøprogram

I jordbruksoppgjøret 2003 (St.prp. nr. 70 (2002-2003)) ble det bestemt å opprette regionale miljøprogram fra søknadsåret 2005 og med en opptrapning til søknadsåret 2006 (utbetaling 2007) på 50 mill. kroner. I jordbruksoppgjøret i 2005 (St. prp. nr. 69 (2004-2005)) ble det enighet om å avsette 340 mill. kroner til regionale miljøprogram. Dette innebærer en planlagt bevilgning for søknadsåret 2006 på 390 mill. kroner.

SLF sin evaluering av de regionale miljøprogrammene (se omtale i kapittel 3.9) viser at tiltakene og ordningene i de regionale miljøprogrammene er målrettede, og at de har en effektiv forvaltning. Avtalepartene er derfor enige om å følge opp satsingen som planlagt. Det innebærer at bevilg-

Tabell 7.4 Fordeling av midler til Regionale miljøprogram. Mill. kroner

Fylke	Utbet.2006:	Utbet. 2007:
Østfold	29,7	33,1
Oslo/Akershus	40,0	43,8
Hedmark	38,2	40,9
Oppland	46,5	52,0
Buskerud	19,6	21,4
Vestfold	13,7	16,5
Telemark	9,8	11,3
Aust-Agder	2,7	3,6
Vest-Agder	4,4	5,8
Rogaland	19,4	23,4
Hordaland	16,3	19,0
Sogn og Fjordane	21,1	23,4
Møre og Romsdal	13,5	17,2
Sør-Trøndelag	19,8	23,4
Nord-Trøndelag	23,0	25,8
Nordland	12,9	17,3
Troms	7,1	9,1
Finnmark	2,1	3,0
Sum	340,0	390,0

ningen økes med 50 mill. til 390 mill. kroner. Økningen forutsettes brukt for å intensivere arbeidet med å hindre gjengroing og å øke opplevelseskvalitetene i kulturlandskapet hvor beitetiltak er hovedsatsingen.

Fordeling av midlene over avtalen til regionale miljøprogram for 2006 (utbetaling 2007) fremgår av tabell 7.4.

7.3.4 Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL)

Staten landbruksforvaltning har evaluert ordningen etter oppdrag fra avtalepartene (se omtale i kapittel 3.9). Arbeidet med kommunale strategier for bruken av midlene har vært med på å skape en økt interesse for miljøtiltak. Det er behov for økt informasjon til kommunene, slik at de lettere kan få til prosjekter i de spesielt verdifulle naturtypene og kulturlandskapene. I all hovedsak går midlene til enkeltforetak i jordbruket, men også andre eiere av landbrukseiendom og enkelte lokalt tilknyttede lag og foreninger mottar støtte. Evalueringen viser også at kommunaliseringen har vært ressurskrevende for kommunene i oppstartsfasen. Nå er imidlertid systemene og rutinene på plass, slik at ressursbehovet reduseres.

Den kommunale SMIL-ordningen kan brukes til mange typer miljø- og kulturmiljøtiltak som for eksempel inngjerding av miljømessig viktige beiter, rydding av beiter og til skjøtsel av viktig biotoper som gamle slåtteeenger og lyngheier. Dette er sentrale elementer for å få til økt beiting og skjøtsel i viktige kulturlandskapsområder. Det er av stor betydning at kommunene stimulerer til at søknader om skjøtsel av kulturlandskap med truede naturtyper blir utarbeidet, og at søknader til dette formålet prioriteres i søknadshåndteringen.

Avtalen innbærer en økning av bevilgningen til SMIL-ordningen med 10 mill. kroner til 140 mill. kroner.

7.3.5 Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Det er nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra avtalepartene som følger opp handlingsplanen. Midler til ulike tiltak i 2006 ble fordelt høsten 2005 på bakgrunn av arbeidsgruppens forslag. Av sentrale tiltak og prosjekter som det arbeides med, kan nevnes: styrking av datagrunnlaget i småkulturer, prosjektet skadeterskler, prognoser og varslig, ulike tiltak for å styrke veiledningstjenestens og brukernes kompetanse i forhold til riktig bruk av plantevernmidler, alternative metoder og integrert plantevern, samt ulike FoU-prosjekter. I henhold til føringene gitt i St.prp. nr. 69 (2004-2005) ble det for 2006 også avsatt midler til veiledning innen biologisk plantevern i veksthus.

Det er viktig med styrket innsats på flere områder for at målene i handlingsplanen skal kunne nås innen planperiodens utløp i 2008. Det er blant annet behov for økt kompetanse hos veiledningstjenesten og hos brukerne, herunder å legge til rette for at varslingsystemet for skadegjørere benyttes av flest mulig. Videre er det en rekke utviklingsoppgaver som er nødvendige å gjennomføre, herunder utprøving av plantevernmidler for spesielle kulturer. I tillegg er flere av tiltakene i handlingsplanen av langsiktig karakter og er avhengig av en videreføring dersom effekten skal opprettholdes.

Arbeidsgruppen anbefaler å øke rammen med 1 mill. kroner til en samlet ramme på 13,5 mill. kroner over underpost 77.15 til gjennomføring av tiltak under handlingsplanen for 2007. I tillegg anbefaler arbeidsgruppen at det avsettes 3 mill. kroner til forskning på dette området over underpost 77.13. Avtalepartene er enige om å følge arbeidsgruppens anbefalinger.

7.3.6 Forurensing - målretting av innsatsen

EUs vanddirektiv blir sannsynligvis implementert i Norge i løpet av 2006. Arbeidet i MORSA-vassdraget har gitt viktige erfaringer for oppfølging av direktivet.

Fylkesmannen er i forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket gitt hjemmel til å sette ekstra miljøkrav i spesielt miljøutsatte områder. Denne hjemmelen er brukt i MORSA-vassdraget for å unngå høstpløying på de mest erosjonsutsatte arealene. Imidlertid betyr fylkesmannens hjemmel til avkorting i produksjonstilskuddet relativt lite for foretak med intensiv grønnsakproduksjon i større skala og i fjørfekjøttproduksjon.

For å få løst denne utfordringen er det behov for å gi fylkesmannen hjemmel til å gi pålegg om bestemte dyrkingsrutiner i utsatte nedbørsfelt uavhengig av de økonomiske tilskuddene og som sikrer likebehandling i forhold til miljøkrav.

Landbruks- og matdepartementet vil utrede andre sanksjonsmuligheter i tillegg til det som er nevnt over. I denne prosessen vil departementet ha en nær dialog med næringsorganisasjonene.

7.3.7 Andre miljøvirkemidler

Biologisk mangfold skjøtsel som grunnlag for næringsutvikling - en satsing gjennom Norsk kulturarv

Overvåkingen som Direktoratet for naturforvaltning gjennomfører på naturtyper viser at jordbrukslandskapet inneholder mange av de truede naturtypene. Dette er gjerne arealer som faller utenfor moderne landbruksdrift. Miljøordningene i regionale miljøprogram og den kommunale ordningen SMIL legger til rette for skjøtsel av disse

Tabell 7.5 Fordeling av midler på øvrige miljøtiltak. Mill. kroner.

	2006	2007
Biologisk mangfold tiltak – Norsk kulturarv (post 50)	1	0
Informasjons og utviklingstiltak (post 50)	12,0	11,0
Bevaringsverdige storferaser (post 74.14)	4,0	2,5
Ordningen beiteareal for gress (post 50)	2	2
Sum	19	15,5

naturtypene. Det er behov for økt kunnskap om hvor og hvordan slike naturtyper skal forvaltes på en best mulig måte.

Avtalepartene er enige om å tildele 1 mill. kroner til Norsk kulturarv i 2006 for å videreutvikling av informasjonsarbeid relatert til kulturlandskap. I dette ligger bl.a. en videreutvikling av Norsk kulturarvs samarbeid med Slåttefestivalen i Hjartdal. Planene her er å utvikle festivalen som et konsept som settes i gang flere steder i landet, og hvor Hjartdal blir knutepunktet for aktivitetene. Kunnskapsoppbyggingen dette medfører vil kunne øke interessen for det biologiske skjøtselarbeidet rundt om i landet. Norsk kulturarv har lang tradisjon for å skape næringsutvikling på basis av miljøgoder, og det er også intensjonen i dette prosjektet.

Tiltaket følges opp med basis i søknad fra Norsk kulturarv, og vil bli kombinert med at Norsk kulturarv setter inn tilsvarende beløp fra andre finansieringskilder.

Informasjons- og utviklingstiltak

Miljøstatusrapporteringen relatert til truede naturtyper viser at det fortsatt er behov for å bedre målrettingen av miljømidlene. Gjennom regionale miljøprogram og den kommunale SMIL-ordningen er det lagt til rette for at et utvalg av de spesielle miljøkvalitetene relatert til det historiske jordbruket kan skjøttes gjennom beite eller slått. Imidlertid er det et stort informasjonsbehov overfor aktuelle næringsutøvere og overfor kommunene. Mulighetene i de nye miljøordningene må synliggjøres. I tillegg er det fortsatt behov for informasjon og veiledning for å forbedre miljøinnsatsen gjennom miljøplanarbeidet. Det er også behov for å stimulere grunneiere, lag og foreninger m.v. til å søke om tilpassede skjøtselstiltak i områder med store miljøverdier. Det er derfor et stort informasjonsbehov både i regi av fylkesmennene og Statens landbruksforvaltning.

Avtalepartene er derfor enige om å satse videre på informasjonsarbeidet, og avsetter 11 mill. kroner til informasjons- og utviklingstiltak.

Bevaringsverdige storferaser

Bevaring av genetiske ressurser av husdyr er en viktig del av landbrukets ansvar knyttet til biologisk mangfold. Tilskuddet til bevaringsverdige storferaser har bidratt til å få antallet dyr i de ulike norske storferasene opp på bærekraftige nivåer. Det er imidlertid viktig å satse videre på dette arbeidet for å sikre at dyretallet holder seg. Satsen for bevaringsverdige storferaser økes derfor med 100 kroner til 1 000 kroner.

7.4 Økologisk landbruk

Som vist i kapittel 3, har det i 2005 vært en betydelig vekst i markedet og økt etterspørsel etter økologiske produkter. Veksten ser ut til å fortsette i 2006. Samtidig har det vært en lav omleggingstakt og noe tilbakegang på produksjonssiden.

Utviklingen i markedet siste år, tyder på at vektleggingen av innsats rettet mot marked og et organisert samarbeid med aktørene i bransjen, nå gir resultater. Samtidig er det helt sentralt at det er tilstrekkelig norsk økologisk produksjon til å dekke den økende etterspørselen etter økologiske produkter. Dette understreker betydningen av en balansert innsats rettet mot alle ledd i verdikjeden fra primærproduksjon til butikk. Videre må en i en utviklingsfase akseptere at det i perioder kan oppstå overproduksjon.

Avtalen innebærer at bevilgningene til økologisk jordbruk økes med 24,5 mill. kroner i forhold til 2006. Samlet avsetning over jordbruksavtalen til økologisk jordbruk, blir etter dette 150,2 mill. kroner. I tillegg vil 10 pst. av kvoter for melk som staten kjøper, prioriteres for salg til økologiske bruk.

Tabell 7.6 Endring i bevilgninger til økologisk jordbruk. Mill. kroner.

Post	Budsjett 2006	Endring
50.11 Utviklingstiltak	38,0	2,0
50.11 Veiledningstiltak økologisk sau og lam ¹		3,5
73.19 Ekstra prisnedskrivning økologisk korn ¹		2,8
74.14 Tilskudd økologisk lammeslakt		1,2
74.20 Omleggings-, areal- og dyretilskudd	79,7	15,0
77.13 Forskning innen økologisk produksjon	8,0	0,0
Sum	125,7	24,5

¹ Veiledningstiltakene og prisnedskrivningstilskuddet vil komme til utbetaling i 2006

Regjeringens mål er at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2015, jf. Soria Moria-erklæringen. En interdepartemental arbeidsgruppe skal høsten 2006 utarbeide en strategi for hvordan dette målet skal nås. Arbeidsgruppen skal vurdere tiltak i hele verdikjeden fra jord til bord. Et sentralt element vil bli å vurdere hvordan staten kan bidra til økt forbruk av økologiske varer. Det legges til grunn, som en forutsetning for økningene for økologisk jordbruk, at det offentlige, direkte og indirekte, bidrar til å øke forbruket av økologiske matvarer. Jordbrukets organisasjoner vil bli trukket inn i arbeidet på de områder som omhandler tiltak rettet mot primærprodusentene. Partene er enige om endringer i bevilgningene som vist i tabell 7.6.

7.4.1 Økologisk husdyrproduksjon

Satsingsprogram for økologisk lam- og saueproduksjon

I ny forskrift om økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter og næringsmidler, unntas gulv i hus til sau fra kravet om tett dekke. Dette medfører at det nå er produksjonsmessig grunnlag for en vesentlig satsing på økologisk saueproduksjon i Norge. Signaler fra sentrale markedsaktører tyder på at det også kan være markedsmessig grunnlag for en slik satsing. Med utgangspunkt i dette, etableres det et satsingsprogram for økologisk lam- og saueproduksjon, med sikte på at en vesentlig andel av saue- og lamme-kjøttproduksjonen i Norge etter hvert bør bli økologisk.

Programmet omfatter en fordobling av husdyrtilskuddet til økologisk sau, et lammetilskudd på 9 kroner per lam, for å stimulere til kvalitetsproduksjon og etablering av et eget veiledningsopplegg for økologisk sauehold i regi av Landbrukets forsøksringer (LFR)

For at en omlegging i større skala skal komme i gang allerede fra høsten 2006, er det avgjørende at LFRs veiledningsprogram kan være operativt fra ettersommeren/høsten 2006. Midler til veiledningsprogrammet, 3,5 mill. kroner, avsettes derfor for 2. halvår 2006.

Husdyrtilskudd

Det legges til grunn at tilskuddsordningene til økologisk drift skal bidra til at produsenter som har økologisk drift sikres en økonomi minst på høyde med konvensjonell drift. Stagnasjon i økningen i antallet økologiske produsenter, færre økologiske husdyr og reduserte mengder produsert kjøtt,

tyder på at det er nødvendig med ytterligere tiltak både for å etterkomme økende etterspørsel i markedet, og for å nå produksjonsmålsettingene på området.

For å bidra til bedre lønnsomhet i økologisk husdyrproduksjon, og samtidig bidra til økt tilgang av produkter i markedet, økes de økologiske husdyrtilskuddene til melkeku og sau med til sammen 17,7 mill. kroner.

Prioritere økologiske kumelkprodusenter ved fordeling av kvoter

Økologisk kumelkproduksjon har en nøkkelrolle i norsk økologisk landbruk både gjennom forbruk av økologisk fôrkorn og som produsent av gjødsel. Med bakgrunn i de nye målsettingene på området, samt markedssituasjonen for økologisk melk slik som beskrevet i kapittel 3, prioriteres derfor økologisk melkeproduksjon ved fordeling av kvoter, for å gi ytterligere insitamenter til omlegging til- og fortsatt drift av økologiske melkebruk. Avtalen innebærer at 10 pst. av den statlige andelen av solgte kvoter i 2006 prioriteres for salg til økologiske bruk, med virkning for kvoteåret 2007. Det legges til grunn at kvotene selges til samme pris som ved øvrige kvotesalg fra staten. Kvotene kan tildeles melkebruk med avtale om levering til meieri som skal omsette kumelken som økologisk vare eller til bruk som driver egen økologisk kumelkforedling. Med utgangspunkt i de søknader som kommer inn, foretar SLF disponering av den mengde melk som er prioritert til økologisk drift. Ved eventuelt fremtidig salg skal kvoten selges tilbake til staten.

7.4.2 Prisnedskrivningstilskudd til økologisk korn

Som kapittel 3 viser, har signalet fra avtalepartene om at produksjon av økologisk korn framover må styres av markedet gjennom kontraktsdyrking og riktig prissetting, blitt fulgt opp av kornmottakene og merprisen er i betydelig grad redusert. Videre er det knyttet usikkerhet til utviklingen i den økologiske husdyrproduksjonen og følgelig til etterspørselen etter kraftfôr. Den ustabile markedssituasjonen har skapt uro blant både produsenter og kornkjøpere, og er trolig medvirkende til at en del produsenter har lagt tilbake til konvensjonell produksjon, og at færre har lagt om til økologisk produksjon.

For å bidra til en større grad av stabilitet og forutsigbarhet, både for økologiske kornprodusenter og kornmottak, økes prisnedskrivningstilskuddet

for økologisk korn til 60 øre pr. kg. Endringen gjennomføres med virkning fra 1. juli 2006.

7.4.3 Omleggings- og arealtilskudd

Tilskuddet til omlegging til økologisk drift er relativt høyt, og er ment å stimulere både til økt omlegging og til å dekke ekstra investeringsbehov i omleggingsperioden. I og med at tilskuddet er relativt høyt, er det knyttet en del særlige krav til mottak, blant annet at tilskuddsarealet skal drives økologisk i minimum fem år etter fullført omlegging. Dette medfører at forvaltningen av ordningen blir komplisert. Kombinasjonen av få søkere pr. kommune og særregler på området, medfører blant annet at det er en vesentlig utfordring for kommunene å gjennomføre tilfredsstillende kontroll med ordningen. Den høye satsen på omleggingstilskuddet kan videre være et incitament til tilskuddstilpasning.

Tilskuddsordninger bør utformes slik at uønsket tilpasning til regelverket unngås og at forvaltning og kontroll blir så enkel og effektiv som mulig. Jordbruksavtalepartene vil derfor vurdere om det kan være hensiktsmessig å slå sammen omleggingstilskuddet og det økologiske arealtilskuddet til ett felles tilskudd som gis som et årlig tilskudd pr. dekar, evt. med sikte på gjennomføring fra søknadsomgangen 20. august 2007.

Avtalen innebærer at det gis kulturlandskapstilskudd til grønngjødsling i økologisk drift samtidig som den egne satsen for grønngjødslingstilskudd reduseres tilsvarende.

7.4.4 Utviklingstiltak innen økologisk landbruk

Posten til utviklingstiltak økes med 2 mill. kroner for å gi rom for en videreført og forsterket satsing på markedsutviklingstiltak, herunder ordningen med helkjedeavtaler. Det legges til grunn at ordningen med helkjedeavtaler prioriteres. I tillegg kommer 3,5 mill. kroner som settes av for budsjettåret 2006, til veiledning i forbindelse med satsingsprogrammet for økologisk saueproduksjon, jf. omtale i Kap. 7.4.1.

7.4.5 Forskning

Det er behov for forskning på alle nivå i verdikjeden knyttet til økologisk produksjon. Det er et spesielt behov for forskning innenfor frukt- og grøntsektoren samt på sortvalg innen økologisk produksjon. Videre er det behov for forskning for å dokumentere produksjonen av samfunnsprodukter fra

økologisk produksjon. Posten videreføres med 8 mill. kroner.

7.5 Korn, kraftfôr og mel

7.5.1 Markedssituasjonen

De to siste kornsesongene har det vært et betydelig overskudd av matkorn. Fra kornåret 2003/04 ble overskuddet av mathvete på 83 600 tonn omdisponert til fôr. Fra kornåret 2004/05 ble det et totalt overskudd av matkorn på 98 000 tonn og av fôrkorn på 52 000 tonn. Overskuddet ble regulert bort gjennom omdisponering av matkorn til fôr og overlagering av ca. 70 000 tonn til kornåret 2005/06. Også for inneværende kornsesong, 2005/06, viser prognosene et overskudd av matkorn, ca. 105 000 tonn. Det forventes at hele kvantumet vil bli omdisponert til fôrhvete ved bruk av omsetningsavgiftsmidler. Andelen norsk korn i melet som produseres er stadig økende, 51 pst. i 1996, 68 pst. i 2001 og 75 pst. i 2004.

7.5.2 Opplegget for kornsesongen 2006/2007

Avtalen innebærer at målprisene for matkorn og fôrkorn holdes uendret. For oljevekster økes målprisen med 4 øre pr. kg.

Prisnedskrivningstilskuddet er fra 1. januar 2006 31,8 øre pr. kg for alt korn, også økologisk korn. Import av økologisk korn har skapt betydelige utfordringer og spesielt for matkorn. Importvernet for økologisk korn er det samme som for konvensjonelt dyrka korn. For å øke konkurransekraften for norskprodusert økologisk korn, økes prisnedskrivningstilskuddet til økologisk korn til 60 øre pr. kg, jf. kap. 7.4.2, med virkning fra 01.07.06. For oljevekster økes prisnedskrivningstilskuddet med 4 øre pr. kg med virkning fra 01.07.06. Økningen i prisnedskrivningstilskudd til oljevekster og økologisk korn for 2. halvår 2006 dekkes innenfor eksisterende budsjett for prisnedskrivningstilskudd korn (kap. 1150 post 73.19). Dette medfører en reduksjon i prisnedskrivningstilskuddet til korn med 0,3 øre pr. kg til 31,5 øre pr. kg for 2. halvår 2006. Bevilgningen til prisnedskrivningstilskudd korn for 2007 vil bli økt tilsvarende økningen av prisnedskrivningstilskudd til oljevekster og økologisk korn. Prisnedskrivningstilskuddet til korn vil derfor igjen bli 31,8 øre pr. kg fra 01.01.07.

Lavere priser på matkorn, gjennom økt matkorntilskudd, er viktig for å styrke konkurransekraften til den melbaserte næringsmiddelindustrien. For å bidra til å sikre at en reduksjon i mat-

kornpris får effekter videre utover i verdikjeden og øke forutsigbarheten for den melbaserte næringsmiddelindustrien, ble det i fjorårets jordbruksoppgjør vedtatt å la matkorntilskuddet bli et fast tilskudd over jordbruksavtalen fra og med 2006, frakoblet tollinntektene. Matkorntilskuddet økes med 2 øre pr. kg.

Soyamel

Landbruks- og matdepartementet vil sende på høring forslag til endring i § 5 om prisutjevningsbeløp i forskrift om prisnedskrivningstilskudd, matkorntilskudd og prisutjevningsbeløp på kraftfôr under markedsordningen for korn. Intensjonen med forslaget til forskriftsendringen, som innebærer at forbindelsen mellom prisutjevningsbeløp og GSP-tollsats oppheves, er å bidra til å sikre fortsatt GMO-fri soyamelproduksjon i Norge og bringe prisen på importert soyamel opp mot målpris.

7.6 Melk

7.6.1 Kvoteordningen for melk

Budsjettnemnda for jordbruket har prognosert meierileveransen i 2006 til 1 502 mill. liter kumelk og 20 mill. liter geitmelk. I tillegg er det prognosert en produksjon til lokal foredling på henholdsvis 0,5 mill. liter kumelk og 0,9 mill. liter geitmelk.

Kjøp og salg av melkekvoter

Fra 2004 ble det lagt til rette for økt privat omsetning av melkekvoter ved at andelen av kvote som kan omsettes privat ble økt til 60 pst. og at 40 pst. av kvoten selges til staten. Dette har som forutsatt ført til økt privat omsetning av kvoter. Dette har også ført til økte priser på disse kvotene. Avtalen innebærer at kvoteandelen som kan omsettes privat, reduseres til 50 pst. og at 50 pst. selges til staten. Denne fordelingen gjøres først gjeldende for kjøps-/salgsomgangen i 2007. Pris ved statlig omsetning av kvote beholdes på 3,50 kroner pr. liter.

Videre er partene enige om at det nedsettes en partssammensatt arbeidsgruppe som gis i oppdrag innen 1. januar 2007 å foreta en evaluering og gjennomgang av ordningen med kjøp og salg av melkekvoter, etter nærmere gjennomgang av mandat.

Tiltak rettet mot kumelkproduksjon i Finnmark

Som et tiltak for å styrke kumelkproduksjonen i Finnmark er partene enige om at det avsettes en

kvoteramme på 1 mill. liter øremerket til melkeproduksjonen i fylket. Kvoterammen oppfylles ved å omfordele statens oppkjøpte kumelkkvoter fra landets øvrige fylker/omsetningsregioner. Inndragningen av kvoter blir gjennomført ved prosentvis likt bidrag fra alle øvrige fylker/omsetningsregioner. Fordeling av kvote mellom kjøpere ved statlig salg foretas iht. forskrift om kvoteordningen for melk § 19.

Flytting av kvoteåret

Partene er enige om at kvoteåret for kumelk flyttes 2 måneder, til 1. mars og at tidspunktet for innmelding av kjøp/salg av kvote flyttes tilsvarende 2 måneder. Kvoteåret for geitmelk holdes uendret.

Som en følge av flyttingen av kvoteåret for kumelk vil foretak som selger sin kvote ikke være berettiget driftstilskudd melk med grunnlag i søknadsomgangen pr. 20. januar i det året kvotesalget gjennomføres. Foretakene kan imidlertid være berettiget driftstilskudd for spesialisert kjøttfeproduksjon (ammekyr).

Endringer i forskrift om kvoteordningen for melk

Partene er enige om at det foretas enkelte endringer i forskrift om kvoteordningen for melk. Kravene til leveranser i forbindelse med sammenslåing av kvoter ved erverv av landbrukseiendom, ved salg av kvote, ved etablering av samdrift eller etablering av felles melkeproduksjon for ektefeller/samboende harmoniseres. Videre avvikles ordningen med kvotetildeling til historisk drevne eiendommer og vilkåret om skriftlig avtale for medlemmer i samdrift fjernes da avtalen ikke lenger har noen funksjon for forvaltningen av kvoteordningen for melk. Videre er det enighet om at Statens landbruksforvaltning foretar en vurdering av kravet om at ektefeller/samboere unntas fra avstandskravet ved beregning av felles kvote, og at denne vurderingen legges frem for partene for nærmere vurdering.

Omstilling i geiteholdet

I 2005 ble det iverksatt en omstillingspakke for geitmelksprodusenter i nærmere definerte ikke-satsningsområder. Omstillingspakken var forutsatt avviklet fra og med 2007. Partene er enige om å videreføre omstillingspakken også i 2007 grunnet ønske om ytterligere omlegging i de definerte ikke-satsningsområdene. Det avsettes 1 mill. kroner til dette tiltaket i 2007.

Samdrifter

I jordbruksforhandlingene i 2004 ble det vedtatt at utmålingsbestemmelsene for driftstilskudd til samdrifter etablert før 1. juli 2004 over tid skal harmoniseres med andre typer foretak. Partene er enige om en videreføring av denne harmoniseringen for kommende avtaleperiode.

Prisutjevningsordningen for melk

Avtalen innebærer at målprisen på ku- og geitmelk økes med 2 øre pr. liter. Det forutsettes at effekten av denne økningen håndteres ifbm. fastsettelse av satsene i prisutjevningsordningen for melk for kommende avtaleperiode, ved at økningen tas ut ved økt avgift i produktgruppe 2 (ikke smakssatte produkter) og at øvrige produktgrupper skjermes for målprisøkningen.

7.7 Kjøtt og egg

7.7.1 Avvikling av markedsregulering for fjørfekjøtt

Ved jordbruksforhandlingene 2005 ble det vedtatt å avvikle markedsreguleringen for fjørfekjøtt når det gjelder avsetningstiltak. Priors rolle som markedsregulator for fjørfekjøtt avvikles fra 1. januar 2007. Fra dette tidspunkt etableres en referansepris for fjørfekjøtt fastsatt av avtalepartene, som grunnlag for administrering av tollvernet. Referanseprisen som skal gjelde fra 01.01.07 er fastsatt til 25,01 kr pr. kg av nåværende representantvare for målpris.

Referanseprisen knyttes til engrospris på det punktet i verdikjeden dagens målpris er fastsatt og gjeldende bestemmelser om øvre prisgrenser videreføres. SLF blir ansvarlig for gjennomføring av prisnoteringsarbeidet og overvåking mot referansepris. Fellesfinansierte faglige tiltak og opplysningsvirksomhet videreføres i regi av Omsetningsrådet. Partene vil følge med på eventuelle effekter mhp. økt prisvariasjon, og om nødvendig vurdere å iverksette tiltak.

Partene viser for øvrig til det fastsatte regelverket for tilbakebetaling av ikke nedskrevet investerstilskudd for reguleringsanlegg.

7.7.2 Frakttilskudd for slakt

Fra 1. januar 2007 avvikles mellomfraktordningene og engrosforhandlertilskuddet for kjøtt. De innsparte midlene fra avviklingen av disse ordningene tilføres innfrakttilskuddet.

7.8 Frukt, grønt og potet

Distrikts- og kvalitetstilskudd frukt, bær og veksthusgrønnsaker

Tilskuddsatsene er økt til 2003-nivå samt at maksimumskvantum for bær er økt fra 20.000 kg til 30.000 kg. Grensene for maksimalt tilskuddsbeløp per foretak er tilpasset de økte tilskuddsatsene.

Krav til leveranse via godkjent omsetningsledd

For å være berettiget distrikts- og kvalitetstilskudd til frukt, bær og veksthusgrønnsaker og distrikts- og kvalitetstilskudd til potet i Nord-Norge er det bl.a. et vilkår at produsentene må levere til godkjent omsetningsledd. Landbruks- og matdepartementet har fått foretatt en utredning med det formål å vurdere alternative metoder for å kontrollere tilskuddsberettiget kvantum med sikte på økt fleksibilitet og mangfold i markedet. Utredningen peker på flere forhold som vanskeliggjør en omlegging. Ut fra en samlet vurdering opprettholdes dagens system med krav til omsetning via godkjente omsetningsledd for å være tilskuddsberettiget.

Fagforum potet

Bioforsk og Landbrukets forsøksringer har i 2006 startet et treårig prosjekt for etablering og utvikling av et potetfaglig forum på Apelsvoll. Hovedmålet med prosjektet er å sikre en markedstilpasset, norsk kvalitetsproduksjon av poteter gjennom å etablere og utvikle et effektivt og samlende kontaktledd for all potetfaglig aktivitet i Norge.

Partene er enige om at det over underpost 77.15 Kvalitets- og salgsfremmende tiltak bevilges 250 000 kroner i 2007 til prosjektet Fagforum potet.

Tilskudd til framavl hagebruk

Landbruks- og matdepartementet har fått foretatt en utredning vedrørende tilskuddsordningen til framavl hagebruk. Hensikten med utredningen har vært å bidra til en ny vurdering av framtidig organisering og finansiering av framavlsarbeidet. Partene er enige om å vurdere nærmere en ytterligere spesifisering av forslaget til regelverk for ordningen. Det legges opp til at regelverket for den nye ordningen kan etableres i løpet av kommende avtaleår. Endringene gjennomføres innenfor en økt budsjetttramme på 1 mill. kroner. Det vises til at det er under drøfting en omorganisering av virksomheten ved Gartnerhallens eliteplantestasjon på Sauherad. Partene legger til grunn at en økonomisk støtte over jordbruksavtalen til denne omor-

ganiseringen er betinget av en langsiktig organisatorisk løsning.

7.9 Produksjonstilskudd

7.9.1 Ny tilskuddsordning til dyr på beite

I Regjeringens politiske plattform, Soria Moria erklæringen, heter det: «Virkemiddelbruken må stimulere til økt beiting med husdyr for å kunne opprettholde et åpent kulturlandskap.»

Beitedyr gir mange positive effekter for kulturlandskapet. De holder landskapet åpent og forebygger gjengroing, men bidrar også til større opplevelser av et vakkert og variert kulturlandskap.

For å stimulere til økt beiting av dyr som i dag normalt ikke beiter, samt å premiere de som faktisk lar dyrene sine gå på beite, foreslås det et nytt beitetilskudd til dyr som finner sitt eget fôr, jf. kap. 7.3.2. Ordningen blir et supplement til det utmarksbeitetilskudd vi har i dag. Det nye tilskuddet vil omfatte alle beitedyr som faktisk beiter et minimum antall uker pr. år. Tilskuddet gis for beiting både på utmarksbeiter, innmarksbeiter og på dyrka jord. Det kan gis som tilskudd til beitedyr i tillegg til tilskudd for dyr på utmarksbeiter.

For å utjevne ulik beitetid på grunn av klima, settes det et krav til minimum 16 ukers beiting i AK-sone 1-4 og 12 uker i sone 5-7. For dyr som går 8 uker eller mer på utmarksbeiter kan man få beitetilskuddet i tillegg dersom total beitetid inkludert utmarksbeitesesongen overstiger disse minimumskravene.

Satsene differensieres på samme måte som for utmarksbeitetilskuddet mellom «småfe med mer» og «storfe med mer». Foreløpige satser er vist i tabell 7.7. Det er for 2007 satt av 125 mill. kroner til ordningen. Da det er en viss usikkerhet omkring i hvor stor grad ordningen vil bli utnyttet, legges det opp til at satsene også kan justeres dersom omsøkt

antall dyr gir grunnlag for det innenfor bevilgningen.

Tilskudd til dyr på utmarksbeite ligger i dag under post 74.14 «Tilskudd til dyr». Det legges opp at tilskudd til dyr på utmarksbeiter med 240 mill. kroner, flyttes sammen med den nye beiteordningen til underpost 74.16 (Beitetilskudd) på budsjettet. Tilskudd til beiting i 2007 får da en samlet bevilgning på 365 mill. kroner. Departementet legger til grunn at dette kan notifiseres som grønn støtte i WTO.

Det nye beitetilskuddet innføres fra beitesesongen 2006 med søknad i forbindelse med søknad om produksjonstilskudd i august 2006, og med første utbetaling i februar 2007. Statens landbruksforvaltning gis i oppdrag å utrede nærmere detaljer omkring ordningen og forvaltningen av den. Forvaltningen av en slik ordning vil i hovedsak måtte baseres på søkernes egne opplysninger om antall beitende dyr og beitetider. Det vil ikke være mulig å kontrollere fullt ut i ettertid om disse opplysningene er korrekte. Forvaltningen må baseres på «indirekte kontroller» og sannsynliggjøring av opplysningene gjennom oppgaver over beitearealer, førregnskap etc.

Når det gjelder øvrige tiltak rettet mot beiting og kulturlandskap vises det til kap. 7.3, blant annet når det gjelder økte bevilgninger over de regionale miljøprogrammene, samt for de kommunale SMIL-midlene.

7.9.2 For sent innlevert søknad

Ved søknadsomgangen 20. august 2005 endret SLF reglene for hva som er konsekvensene av å levere søknaden om produksjonstilskudd etter søknadsfristen. Tidligere skulle slike søknader avvises med mindre foretaket fikk innvilget dispensasjon fra søknadsfristen etter særskilt søknad. Bestemmelsene på dette området er nå endret ved at det

Tabell 7.7 Foreløpige satser for tilskudd til beiting på utmark og innmark. Kr pr. dyr pr. år

<i>Småfe m.m.</i> ¹	Sone 1	Sone 2	Sone 3	Sone 4	Sone 5	Sone 6	Sone 7
Min 8 uker på utmarksbeite	84	84	84	84	84	84	84
Min 12 uker på beite					20	20	20
Min 16 uker på beite	20	20	20	20			
<i>Storfe m.m.</i> ²	Sone 1	Sone 2	Sone 3	Sone 4	Sone 5	Sone 6	Sone 7
Min 8 uker på utmarksbeite	250	250	250	250	250	250	250
Min 12 uker på beite					100	100	100
Min 16 uker på beite	100	100	100	100			

¹ Sau/lam, geit/kje, avlsgriser

² Melkekyr, ammekyr, okser/kastrater, kalver, hester, hjort

kun blir foretatt en reduksjon i tilskuddet med tre prosentenheter pr. dag etter fristens utløp, hvis det ikke er gitt dispensasjon fra søknadsfristen. Søknader som er levert senere enn 30 dager etter søknadsfristen skal avvises. SLF har informert om denne praksisen i rundskriv til forvaltning og veiledningshefte til søkerne.

Partene mener at et trekkbeløp på 1.000 kroner pr. virkedag etter fristens utløp, hvis det ikke er gitt dispensasjon fra søknadsfristen, bør være en tilstrekkelig reaksjon. Denne bestemmelsen skal gjelde for både produksjonstilskudd og tilskudd til avløsning ved ferie og fritid, fordi disse ordningene har felles søknad. Bestemmelsen om at søknader som leveres senere enn 1 måned etter søknadsfristen skal avvises, blir videreført. Reglene om slike reaksjoner hjemles med grunnlag i rettssikkerhetshensyn i jordbruksavtalen. Dette er tilsvarende som for øvrige utmålingsbestemmelser for produksjonstilskudd.

7.9.3 Tilskudd husdyr

Purkeringer

For å være berettiget tilskudd til husdyr er det et vilkår at foretaket som søker har disponert dyrene på registreringsdatoen. I purkeringene er det navet som eier purkene. Purkene blir leid ut til satellitter som er med i ringen. Dersom purker er i satellitten på registreringsdatoen for produksjonstilskudd, oppfyller ikke satellittene disponeringskravet. Produsenter i purkeringer oppnår stor driftsfordeler gjennom spesialisering av purkeholdet i navet og mulighet til spesialisering av slaktegrisproduksjon i satellittene.

De ovenfor nevnte forholdene gir grunnlag for en vurdering av om satellittene i purkeringer bør ha samme tilskuddsutmåling som andre svinebesetninger med tilsvarende produksjonsomfang. Men en endring i regelverket kan medføre store økonomiske konsekvenser for satellitt-besetningene. Partene er enige om at SLF utreder bestemmelsene om tilskudd til purkeringene før neste års jordbruksoppgjør. For kommende periode videreføres praksisen som er lagt til grunn for utbetaling av tilskuddet i 2006.

Kompensasjon til deltakere i prosjektet «Friskere geiter»

Foretak som er med i prosjektet «Friskere geiter» får kompensasjon utenom produksjonstilskudd i form av et rekrutteringsbidrag knyttet til kostnadene med å gjennomføre smittesanering i geitefjøsset. Det er viktig å se disse kompensasjonene i

sammenheng, og å gjøre en mest mulig helhetlig vurdering av effekten av erstatningene. Som følge av avtalen samordnes kompensasjon for hhv. smittesanering og produksjonstilskudd i ett kompensasjonsbidrag fra prosjektet «Friskere geiter». Dette gjennomføres fra og med søknadsomgangen 20. august 2006. I denne utbetalingen bør det ikke bare inngå kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd husdyr, men også kompensasjon for andre aktuelle produksjonstilskudd knyttet til geiteholdet.

Kompensasjonen kan kun gis i en avgrenset periode knyttet til oppbygging av produksjonsomfanget og er avgrenset til maksimalt tre år. Videre kan foretak med kombinert geite- og sauehold som deltar i tiltaket «Friskere geiter» også motta kompensasjon for sau dersom det kan dokumenteres at sauene er slaktet pga. smittehensyn. Når det gjelder utviklingsprogrammet for geiteholdet, vises det til kapittel 7.2.3.

7.9.4 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Digitale markslagskart (DMK)

I samsvar med tidligere avtale om DMK-tiltak avsettes 10 mill. kroner til dette formålet i 2007 over underpost 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd. For 2006 avsettes 15,4 mill. kroner over 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd til DMK, som omfatter 5,4 mill. kroner av udisponerte midler til tiltaket i 2005. Tidligere fastlagte forutsetninger for avsetningen av midler til DMK-tiltakene videreføres.

7.10 Velferdsordninger

7.10.1 Tilskudd til avløsning ved sykdom mv.

Det har de siste årene vært en stor nedgang i bruken av denne ordningen, både regnet i antall dager med avløsning og i utbetalingene over ordningen. Årsaken til nedgangen er bl.a. at antall jordbrukere med produksjon som er berettiget tilskuddet er redusert, og at flere produsenter også arbeider utenfor jordbruksforetaket og har inntekter ved dette som gjør det mindre aktuelt å benytte ordningen.

Maksimal dagsats for tilskudd til avløsning ved sykdom mv. er 850 kroner pr. dag. Etter gjeldende overenskomst mellom Landbrukets Arbeidsgiverforening og Fellesforbundet varierer lønnskostnadene (inkl. tillegg for arbeidsgiveravgift og feriepenger) for avløsere mellom 950 – 1 100 kroner pr. dag. Kostnaden ved å leie avløser dekkes dermed

ikke av den maksimale dagsatsen. Det er viktig å prioritere gode avløserordninger og på denne bakgrunn økes maksimal dagsats til 1 030 kroner for tilskuddsordningen.

SLF skal fram mot neste års oppgjør utrede om det skal tildeles avløsertilskudd ved sykdom til helårsprodusenter innen frukt- og grøntsektoren. Utredningen skal også omfatte om det bør gis avløsertilskudd ved sykdom når ektefelle/samboer er avløser, gitt at de ikke har næringsinntekt fra foretaket og at avløsningen er ordnet som et arbeidsgiver- og arbeidstakerforhold.

7.10.2 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Gode velferdsordninger har stor betydning både i forhold til trivselen i bondeyrket, rekruttering til næringa og mulighetene for ferie, fritid og avlastning for yrkesutøvere i jordbruket. Satser og maksimalbeløp for tilskudd til avløsning ved ferie og fritid økes derfor med 3 pst. Nytt maksimalbeløp blir etter dette 51.500 kroner.

Andre foretak enn enkeltpersonsforetak har ikke krav om dokumentasjon av medgåtte avløserutgifter. Disse foretakene har derfor ikke samme behov som enkeltpersonsforetak for å vite størrelsen på tilskuddet på forhånd, og bør derfor få tilskuddet beregnet på grunnlag av det mest oppdaterte dyretallet. Det vil si dyretallet pr. 1. januar i søknadsåret. For andre foretak enn enkeltpersonsforetak skal derfor dette dyretallet legges til grunn ved fastsetting av maksimal tilskuddsutbetaling.

Partene viser for øvrig til kap. 7.9 over om Produksjonstilskudd, og omtalen der av tilskudd til avløsning ferie og fritid under hhv. for sent innlevert søknad om tilskudd og tiltaket «Friskere geiter».

7.10.3 Tilskudd til landbruksvikarvirksomhet

Ved jordbruksforhandlingene 2005 ble det vedtatt å øke satsen for tilskuddet til landbruksvikarer fra 52 500 til om lag 78 750 kroner pr. landbruksvikar. Satsøkningen er iverksatt for 2006, men fordi tilskuddet utbetales etterskuddsvis gir ikke satsøkningen budsjettmessige utslag før i 2007. Avsetningen for ordningen er derfor økt med 5,5 mill. kroner for 2007 ut over prognosert behov for midler til landbruksvikarvirksomhet i 2006. Den ordningen som er etablert innebærer at brukernes service avhenger av om kommunene har etablert en landbruksvikarordning. Det legges til grunn at dette spørsmålet drøftes nærmere med Kommunenes sentralforbund.

7.11 Likestilling

Med bakgrunn i utviklingen de siste fem årene, hvor den jevne, men svake økningen av andelen kvinnelige bønder har stoppet opp, er det behov for å se nærmere på ulike likestillingsspørsmål i og i tilknytning til landbruket. Landbruks- og matdepartementet vil i løpet av 2006 arbeide sammen med næringa for å gå igjennom målsetningene for likestilling i landbruket, fremme forslag til nye strategier, og identifisere indikatorer for å måle utviklingen i likestillingen i næringslivet i og i tilknytning til landbruket. Arbeidsgruppens forslag vil bli spilt inn i neste års jordbruksoppgjør.

7.12 Andre politikkområder

7.12.1 Skadefondet for landbruksproduksjon

Bevilgningen til fondet holdes uendret. Statens landbruksforvaltning har vurdert og foreslått forenklinger i skadefondet. For å unngå at en statlig erstatningsordning hindrer at alminnelig tilgjengelige forsikringspoliser kommer til utbetaling, er partene enige om at delordningen «erstatning for annet tap i husdyrhold» avvikles. Videre begrenses delordningen «erstatning for tap av bifolk» til bare å dekke tap av klimatiske årsaker og flyttes inn under ordningen med klimabetingede skader. Erstatningssatsen justeres fra 1.100 kroner til 1.500 kroner pr. tapte bifolk.

Den gjenværende del av ordningen «Erstatning for katastrofetap i husdyrhold» gis nytt navn «Erstatning for tap av sau på beite». Øvrige justeringer av denne ordningen vil bli drøftet i forbindelse med revidering av forskriften.

7.12.2 Sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt og melk

En partssammensatt arbeidsgruppe har kartlagt grunnlaget for de eksisterende sonegrensene. Arbeidsgruppa så bl.a. på ulike modeller med å legge sonegrensene til kommunegrensene. Arbeidsgruppa peker på at det kan være aktuelt å gjøre en samlet gjennomgang av alle ordningene med geografisk differensiering av tilskuddsatsene med sikte på effektivisering og målretting, men dette var ikke innenfor mandatet.

Partene legger i avtalen til grunn at det ikke åpnes for å foreta noen endring av sonegrensene, men at det bør gjennomføres presiseringer i beskrivelsene av de eksisterende grensene for distriktstilskudd kjøtt og melk.

7.12.3 Tilskudd til forskning

Avtalen innebærer at bevilgningen til post 77.13 økes med 4 mill. kroner. Det øremerkes 2 mill. kroner av forskningsmidler på jordbruksavtalen til prosjekter innen planteforedlingsforskning. Tiltaket har som formål å bidra til en generelt styrket finansiering av norsk planteforedling. Midlene til-

deles Statens landbruksforvaltning som etter nærmere søknad, tildeler midler til prosjekter innen planteforedlingsforskning.

Partene er videre enige om bl.a. å prioritere forsknings- og utredningsprosjekter på kostnads- effektive bygningsløsninger og forskning om verdikjeden for mat, videre dokumentasjon og analyser av utviklingstrekk og maktforhold.

8 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150

8.1 Budsjettmessige forhold kapittel 1150

8.1.1 Innledning

I årets jordbruksoppgjør er det forhandlet om budsjettmessige endringer for budsjettåret 2007. Videre kan partene for å tilpasse bevilgningene til det faktiske behov, foreta endringer og omdisponeringer innenfor gjeldende budsjett for 2006. Da kan det også tas hensyn til tidligere bevilgede, men ikke disponerte beløp (overførte beløp), som såkalte engangsbevilgninger i inneværende budsjettår.

8.1.2 Overførte beløp fra 2005 og omdisponering av bevilgninger i 2006

Tabell 8.1 viser regnskapet for 2005 på de overførbare postene sammenlignet med budsjett.

På post 73 som er en overslagsbevilgning var det et overforbruk tilsvarende 34,0 mill. kroner i 2005. Dette vil det bli orientert om i forklaringene til statsregnskapet, men beløpet overføres ikke. Det betyr at det er 67,546 mill. kroner på kap 1150 som er godkjent overført fra 2005 til 2006.

På alle overførbare poster der avtalepartene fastsetter satser pr. enhet som grunnlag for bevilgningsvedtakene, er disse å betrakte som fore-

løpige. Det vil si at tilskuddsforvalter etter samråd med avtalepartene kan og må justere satsene slik at forbruket ikke overstiger Stortingets bevilgning på posten. På jordbruksavtalen (kapittel 1150) gjelder dette postene 70, 74, 77, og 78.

I forbindelse med fastsettelsen av satser for utbetaling av produksjonstilskudd i februar 2006 ble det i samråd med jordbruket ikke foretatt justering av noen satser i forhold til de satser som var avtalt i jordbruksoppgjøret 2005. Det ble lagt til grunn at bevilgningen på post 74 var stor nok til også å dekke det negative beløpet på 35,0 mill. kroner på post 74.21.

For 2006 har tilskuddsforvalterne utarbeidet reviderte forbruksprognoser på samtlige ordninger under forutsetning av uendret regelverk. I det alt vesentlige utarbeides disse av Statens Landbruksforvaltning. De viser at utbetalinger med gjeldende satser i 2006 kan gi et underforbruk på kapittel 1150 i størrelsesorden 99 mill. kroner. Partene i årets jordbruksoppgjør har blitt enige om å foreta omdisponeringer på budsjettet for 2006 innenfor denne rammen ved at bevilgningen på post 50.11 Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond styrkes med 166,130 mill. kroner i 2006 og bevilgningene på de øvrige poster justeres i samsvar med det prognoserte forbruk i 2006. Dette er vist i tabell 8.3.

Tabell 8.1 Overførte beløp 2005-2006. Mill. kroner

Post	Ordning	Budsjett minus forbruk
70	Markedsregulering,	11,280
74	Direkte tilskudd	29,280
77	Utviklingstiltak	1,838
78	Velferdsordninger	25,148
Sum overførbare poster		67,546

Tabell 8.2 Omdisponeringer og endringer i 2006. Mill. kroner

<i>Kapittel 1150</i>		<i>Budsjett</i>	<i>Omdispo</i>	<i>Justert bud-</i>	<i>Disp. over-</i>
<i>Post</i>	<i>Benevning</i>	<i>2006</i>	<i>nering</i>	<i>sjett</i>	<i>førte midler</i>
			<i>2006</i>	<i>2006</i>	<i>2006</i>
50.11	Tilskudd til LUF	398,840	166,130	564,970	
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbr.	12,750		12,750	
50	<i>Fondsavsetninger</i>	<i>411,590</i>	<i>166,130</i>	<i>577,720</i>	<i>0,000</i>
70.11	Avsetningstiltak	18,900		18,900	
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevningsordningen m.v.	189,100	-24,659	164,441	11,280
70.13	Eksportrestitusjon	7,500		7,500	
70	<i>Markedsregulering, kan overføres</i>	<i>215,500</i>	<i>-24,659</i>	<i>190,841</i>	<i>11,280</i>
73.11	Tilskudd til norsk ull	158,100		158,100	
73.13	Pristilskudd melk	468,700		468,700	
73.15	Pristilskudd kjøtt	633,200		633,200	
73.16	Distriktstilskudd egg	5,600		5,600	
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	50,000		50,000	
73.18	Frakttilskudd	211,300		211,300	
73.19	Prisnedskriving korn	409,600		409,600	
73.20	Tilskudd til matkorn	67,300		67,300	
73.21	Tilskudd til potetsprit	19,000		19,000	
73	<i>Pristilskudd (overslagsbevilgning)</i>	<i>2 022,800</i>	<i>0,000</i>	<i>2022,800</i>	<i>0,000</i>
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon og spes.kjøtt-prod.	1 026,100	-47,377	978,723	29,280
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	2 145,066	-34,566	2 110,500	
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3 025,819	-38,540	2 987,279	
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	340,000	-8,000	332,000	
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	79,700	-11,700	68,000	
74.21	Ufordelt beløp	-35,00	35,000	0,000	
74	<i>Direkte tilskudd, kan overføres</i>	<i>6 581,685</i>	<i>-105,183</i>	<i>6476,502</i>	<i>29,280</i>
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	81,110	1,190	82,300	
77.12	Tilskudd til planteavl m.m.	7,020	-2,470	4,550	
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	69,400	-0,091	69,309	
77.14	Tilskudd til pelsdyrforlag	23,200		23,200	
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	34,240	0,285	34,525	1,838
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000		8,000	
77	<i>Utviklingstiltak, kan overføres</i>	<i>222,970</i>	<i>-1,086</i>	<i>221,884</i>	<i>1,838</i>
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	1 071,819	-6,819	1 065,000	
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v.	147,800	-23,948	123,852	25,148
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800		130,800	
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	88,000		88,000	
78.15	Andre velferdstiltak	28,000	-1,500	26,500	
78.16	Tidligpensjonsordning for jordbrukere	124,935	-2,935	122,000	
78	<i>Velferdsordninger, kan overføres</i>	<i>1 591,354</i>	<i>-35,202</i>	<i>1556,152</i>	<i>25,148</i>
<i>Sum kap. 1150</i>		<i>11 045,899</i>	<i>0,000</i>	<i>11045,899</i>	<i>67,546</i>
<i>Kapittel 4150:</i>					
70	<i>Tilbakebetalt tilskudd reguleringsanlegg</i>			0,000	
80	<i>Markedsordningen for korn</i>	145,000		145,000	
<i>Sum kap. 4150</i>		<i>145,000</i>	<i>0,000</i>	<i>145,000</i>	
<i>Sum kap. 1150 og kap. 4150</i>		<i>10 900,899</i>	<i>0,000</i>	<i>10900,899</i>	<i>67,546</i>

8.1.3 Budsjett 2007

Jordbruksavtalen forutsetter at bevilgningene over kap. 1150 økes med 220,0 mill. kroner i 2007. Dette gjelder før konsekvensjusteringer, flyttinger og kvantumsjustering av overslagbevilgningene (kap.

1150 post 73 og kap. 4150 post 80). Det endelige framlegg til budsjettet for 2007 legges fram for Stortinget i forbindelse med den ordinære budsjettbehandlingen av St.prp. nr. 1 (2006-2007).

Tabell 8.3 Utslag av avtalen og justert budsjett 2007

<i>Kapittel 1150</i>				
<i>Post</i>	<i>Benevnning</i>	<i>Budsjett 2006¹</i>	<i>Endring 2007</i>	<i>Budsjett 2007²</i>
50.11	Tilskudd til LUF ³	398,840	10,000	408,840
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbruksproduksjon	12,750		12,750
50	<i>Fondsavsetninger</i>	<i>411,590</i>	<i>10,000</i>	<i>421,590</i>
70.11	Avsetningstiltak	18,900		18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	189,100	-14,000	175,100
70.13	Eksportrestitusjon	7,500	-0,500	7,000
70	<i>Markedsregulering, kan overføres</i>	<i>215,500</i>	<i>-14,500</i>	<i>201,000</i>
73. 11	Tilskudd til norsk ull	158,100		158,100
73.13	Pristilskudd melk	468,700	22,700	491,400
73.15	Pristilskudd kjøtt	633,200		633,200
73.16	Distriktstilskudd egg	5,600	0,600	6,200
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	50,000	2,800	52,800
73.18	Frakttilskudd	211,300		211,300
73.19	Prisnedskrivning korn	409,600	3,296	412,896
73.20	Prisnedskrivning matkorn	67,300	7,520	74,820
73.21	Prisnedskrivning potetsprit	19,000		19,000
73	<i>Pristilskudd (overslagsbevilgning)</i>	<i>2022,800</i>	<i>36,916</i>	<i>2059,716</i>
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	1026,100	-45,300	980,800
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	2145,066	11,134	2156,200
74.16	Beitetilskudd		125,000	125,000
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3025,819	-25,550	3000,269
74.19	Regionale miljøprogram	340,000	50,000	390,000
74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	79,700	15,000	94,700
74.21	Ufordelt beløp	-35,000	35,000	0,000
74	<i>Direkte tilskudd, kan overføres</i>	<i>6 581,685</i>	<i>165,284</i>	<i>6 746,969</i>
77.11	Tilskudd til dyreavl med mer	81,110		81,110
77.12	Tilskudd til frøavl med mer	7,020	-1,500	5,520
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	69,400	4,000	73,400
77.14	Tilskudd til pelsdyr	23,200		23,200
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	34,240	2,000	36,240
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000		8,000
77	<i>Utviklingstiltak, kan overføres</i>	<i>222,970</i>	<i>4,500</i>	<i>227,470</i>
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	1 071,819	-2,300	1 069,519
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v.	147,800	19,000	166,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800		130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	88,000		88,000
78.15	Øvrige velferdstiltak	28,000	4,000	32,000
78.16	Tidligpensjonsordning	124,935	-2,900	122,035
78	<i>Velferdsordninger, kan overføres</i>	<i>1 591,354</i>	<i>17,800</i>	<i>1 609,154</i>
<i>Sum kap. 1150</i>		<i>11 045,899</i>	<i>220,000</i>	<i>11 265,899</i>

¹ Budsjett 2006 før de fremlagte endringer/omdisponeringer i denne proposisjon, jf. tabell 8.2

² Budsjett før kvantums- og konsekvensjusteringer i 2007 som vil bli lagt fram i St.prp. nr. 1

³ I St.prp. nr. 1 (2006-2007) vil tilskudd til LUF over kap. 1150, post 50 også omfatte den nåværende bevilgningen for 2006 over kap 1149, post 50.

8.2 Nærmere om de enkelte poster på kap. 1150 og 4150

8.2.1 Post 50 Fondsavsetninger (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
50.11	Tilskudd til LUF ¹	398,840	10,000	408,840
50.12	Skadefondet for landbruksproduksjon	12,750		0,000
	Sum	411,590	10,000	421,590

¹ I tillegg styrkes LUF med 166 mill. kroner av omdisponerte midler i 2006

8.2.2 Post 70 Markedsregulering (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
	<i>Avsetningstiltak hagebruk</i>	<i>3,900</i>		
	<i>Kollektiv dekn. Oms. avg. hagebruk</i>	<i>10,000</i>		
	<i>Tilskudd til kadaverhandtering</i>	<i>5,000</i>		
70.11	Avsetningstiltak	18,900	0,000	18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevning	189,100	-14,000	175,100
70.13	Eksportrestitusjon	7,500	-0,500	7,000
	Sum	215,500	-14,500	201,000

8.2.3 Post 73 Pristilskudd (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
	<i>Grunntilskudd melk</i>	<i>47,000</i>	<i>2,300</i>	
73.11	Tilskudd til norsk ull	158,100		158,100
	<i>Distriktstilskudd melk</i>	<i>421,700</i>	<i>20,400</i>	
73.13	Pristilskudd melk	468,700	22,700	491,400
	<i>Grunntilskudd kjøtt</i>	<i>93,200</i>		
	<i>Distriktstilskudd kjøtt</i>	<i>538,000</i>		
	<i>Distriktstilskudd fjørfekjøtt</i>	<i>2,000</i>		
73.15	Pristilskudd kjøtt	633,200	0,000	633,200
73.16	Distriktstilskudd egg	5,600	0,600	6,200
	<i>Distriktstilskudd potet Nord Norge</i>	<i>2,000</i>		
	<i>DK-tilskudd frukt, bær og grønt</i>	<i>48,000</i>	<i>2,800</i>	
73.17	Distr.- og kval.tilskudd frukt, bær og gr.sak	50,000	2,800	52,800
	<i>Fraktilskudd slakt</i>	<i>54,500</i>		
	<i>Fraktilskudd egg</i>	<i>7,000</i>		
	<i>Stedfrakt kraftfôr</i>	<i>56,000</i>		
	<i>Mellomfraktilskudd korn</i>	<i>93,800</i>		
73.18	Fraktilskudd	211,300	0,000	211,300
73.19	Prisnedskriving korn	409,600	3,296	412,896
73.20	Tilskudd til matkorn	67,300	7,520	74,820
73.21	Tilskudd til nedskrivning av potetsprit	19,000		19,000
	Sum	2022,800	36,916	2059,716

8.2.4 Post 74 Direkte tilskudd (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
	<i>Driftstilskudd melk</i>	985,100	-63,000	
	<i>Driftstilskudd kjøttfeproduksjon</i>	41,000	17,700	
74.11	Driftstilskudd	1026,100	-45,300	980,800
	<i>Tilskudd til husdyr</i>	1905,066	8,634	
	<i>Tilskudd til dyr på utmarksbeite</i>	236,000	4,000	
	<i>Tilskudd bevaringsverdige storferaser</i>	4,000	-1,500	
74.14	Tilskudd til husdyr	2145,066	11,134	2156,200
	<i>Tilskudd til dyr på utmarksbeite</i>			flyttes fra 74.14
	<i>Tilskudd til beitende dyr</i>		125,000	
74.16	Beitetilskudd		125,000	125,000
	Digitale markslagskart	10,000		
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3025,819	-25,550	3000,269
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	340,000	50,000	390,000
	<i>Omleggingstilskudd økologisk landbruk</i>	42,500		
	<i>Areal og husdyrtilskudd økologisk landbr.</i>	37,200	15,000	
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	79,700	15,000	94,700
74.21	Ufordelt beløp	-35,000	35,000	0,000
	Sum	6581,685	165,284	6746,969

8.2.5 Post 77 Utviklingstiltak (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
	<i>Tilskudd til semin</i>	30,000		
	<i>Tilskudd til veterinærreiser</i>	38,300		
	<i>Tilskudd til organisasjoner</i>	12,810		
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	81,110	0,000	81,110
77.12	Tilskudd til frøavl m.m.	7,020	-1,500	5,520
	<i>Forsøksringene</i>	33,400		
	<i>Forskning</i>	36,000	4,000	
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	69,400	4,000	73,400
	<i>Tilskudd til pelsdyrførlag</i>	17,800		
	<i>Tilskudd til pelsdyrfør (refusjon)</i>	5,400		
77.14	Tilskudd til pelsdyrfør	23,200	0,000	23,200
	<i>Produsentrettet rådgivning potet</i>	2,000		
	<i>Tilskudd til produsentsammenslutninger</i>	0,500		
	<i>Opplysningsvirksomhet frukt, grønt og potet</i>	5,500		
	<i>Utvikling av plantemateriale</i>	8,200	1,000	
	<i>Kvalitetstiltak settepotetavl</i>	5,540		
	<i>Handlingsplan plantevernmidler</i>	12,500	1,000	
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	34,240	2,000	36,240
77.17	Tilskudd til fruktlager	8,000	0,000	8,000
	Sum	222,970	4,500	227,470

8.2.6 Post 78 Velferdsordninger (mill. kroner)

Under post	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
78.11	Tilskudd til avløsning ferie og fritid	1071,819	-2,300	1069,519
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom	147,800	19,000	166,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	130,800		130,800
78.14	Tilskudd sykepengeordning jordbruket	88,000		88,000
	<i>Tilskudd til landbruksvikarvirksomhet</i>	<i>13,000</i>	<i>4,000</i>	
	<i>Tilskudd landbrukets HMS-tjeneste</i>	<i>15,000</i>		
78.15	Andre velferdstiltak	28,000	4,000	32,000
78.16	Tidligpensjonsordningen	124,935	-2,900	122,035
	Sum	1591,354	17,800	1609,154

8.2.7 Kapittel 4150 Markedsordningen for korn (mill. kroner)

Underpost	Ordning	Budsjett 2006	Endring	Budsjett 2007
70	Tilbakebetalt tilskudd reguleringsanlegg			
80	Markedsordningen for korn	145,000	0,000	
	Sum	145,000	0,000	145,000

Landbruks- og matdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om jordbruksoppgjøret 2006 – endringer i statsbudsjettet for 2006.

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om jordbruksoppgjøret 2006 – endringer i statsbudsjettet for 2006, i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til vedtak om jordbruksoppgjøret 2006 – endringer i statsbudsjettet for 2006

I

I statsbudsjettet for 2006 gjøres følgende endringer:

Utgifter:

Kap.	Post	Formål	Kroner
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 411 590 000 til kr 577 720 000	166 130 000
	70	Markedsregulering, kan overføres, reduseres med fra kr 215 500 000 til kr 190 841 000	24 659 000
	74	Direkte tilskudd, kan overføres, reduseres med fra kr 6 581 685 000 til kr 6 476 502	105 183 000
	77	Utviklingstiltak, kan overføres, reduseres med fra kr 222 970 000 til kr 221 884 000	1 086 00
	78	Velferdsordninger, kan overføres, reduseres med fra kr 1 591 354 000 til kr 1 556 152 000	35 202 000

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til den inngåtte jordbruksavtalen, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2007.

III

For å følge opp jordbruksavtalen og den vedtatte innvilgningsrammen over LUF, overføres bevilgningen til LUF på kapittel 1149 post 50 til kapittel 1150 post 50 fra 2007.

Vedlegg 1

Jordbruksforhandlingene 2006 Sluttprotokoll fra forhandlingsmøte 16. mai

1 Innledning

Partene viser til Soria Moria-erklæringen, Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999-2000) *Om norsk landbruk og matproduksjon* og Stortingets behandling av de seneste jordbruksoppgjørene. Avtalen er basert på premissene i dette grunnlaget. For saker som ikke er omtalt i denne protokollen, vises det til statens tilbud av 06.05.06.

Vedlagt sluttprotokollen følger fordelings-skjema (vedlegg 1) og beregnet utslag av avtalen på referansebrukene (vedlegg 2).

2 Økonomisk ramme og fordeling

Partene viser til brev fra finansministeren til landbruks- og matministeren av 12.05.06 om utforming av utvidelsen av jordbruksfradraget. Partene har på dette grunnlag lagt til grunn at den endelige tilpassingen av fradraget i budsjettet for 2007, skal skje innenfor en provenyramme på 283 mill. kroner, tilsvarende en inntektsverdi før skatt for jordbruket på 425 mill. kroner. I den foreløpige utformingen økes det generelle fradraget fra 36.000 kroner til 45.000 kroner. Deretter økes det prosentvise fradraget fra 19 pst. til 32 pst. opp til et maksimalt fradrag på 141.000 kroner. Partene har tatt hensyn til dette i fordeling av målpriser og tilskudd på avtalen (jf. vedlagte fordelings-skjema). Det er en tilsiktet effekt at jordbruket får nytte av fradraget med

grunnlag i at foretaket genererer positiv næringsinntekt. Partene viser til at Skattedirektoratet etter vanlige rutiner vil ta hensyn til det utvidete fradraget ved utskriving av forskuddsskatt for 2007.

Partene er enige om rammens størrelse, med grunnlag i prognoser for utviklingen i viktige indikatorer som vist i tabell 1.1.

Utslaget av rammen utgjør om lag 14.100 kroner pr. årsverk på årsbasis. Inkludert kostnadsøkning og prognosert produktivitetsutvikling fra 2006 til 2007, legger det grunnlag for en inntektsvekst på vel 6,5 pst.

Inkludert omfordeling innenfor budsjettrammen og økt utnyttelse av jordbruksfradraget, viser vedlagte referansebruksberegninger årsutslag mellom 12.400 og vel 40.000 kroner pr årsverk. Et gjennomsnittsutslag på brukene som er representert i referansebrukssystemet kan anslås til om lag 17.000 kroner pr årsverk.

Fordeling av rammen på målpriser og tilskudd går fram av tabell 1.2.

Detaljert fordeling på endringer i avtalepriser og tilskuddsordninger, og beregnet utslag på referansebrukene går fram av vedlegg til sluttprotokollen. Partene er videre enige om at ledige midler på avtalen (kap. 1150) tilføres Landbrukets utviklingsfond til styrking av fondskapitalen, samtidig som utbetalingene fra fondet økes med om lag 48 mill. kroner, jf. protokollens pkt 7.

Partene viser til Hovedavtalen §2-4 *Omgjøringer og tillegg*: «Partene kan kreve forhandlinger om

Tabell 1.1 Oppbygging av økonomisk ramme for avtalen. Mill. kroner.

	Grunnlag	Volum	Pris, %	Sum endr.
	2006	%	el. % p.a.	Mill. kr.
1. Driftskostnader	13 350	-0,5 %	1,9 %	186
2. Kapitalkostnader				438
3. Arbeid	9 825	-4,3 %	4,0 %	-46
A. Sum framskriving, 4 pst. inntektsvekst, mill. kr				580
B. Nivåheving og andel av produktivetsgevinst, mill. kr.				270
SUM RAMME (A+B), mill. kr.				850

Tabell 1.2 Finansiering av rammen.

	Mill. kr.
Økt jordbruksfradrag, inntektsverdi før skatt	425
Målpriser fra 01.07.06	40
Ledige midler på avtalen 2006	165
Budsjett, kap 1150 i 2007	220
Sum målpriser og budsjett	850

endringene i en løpende jordbruksavtale når viktige forutsetninger for denne er blitt forandret vesentlig.»

3 Næringsmiddelindustrien

Partene legger til grunn at næringsmiddelindustriens konkurransekraft ikke svekkes som følge av avtalen. Bevilgningen til RÅK-ordningen (post 70.12) reduseres som følge av innsparinger ved gjeldende satser, men er dimensjonert for evt. svingninger i valutakurser og råvarepriser på verdensmarkedet. Målprisøkningen på melk tas ikke ut i industrimarkedet. Tilskudd til matkorn (post 73.20) økes med 2 øre pr. kg, med virkning fra 01.01.07.

4 Melk

Kvoteomsetning

Partene er enige om at kvoteandelen som kan omsettes privat reduseres til 50 pst. og at 50 pst. selges til staten. Denne fordelingen gjøres først gjeldende for kjøps-/salgsomgangen høsten 2007. Pris ved statlig omsetning av kvote beholdes på 3,50 kroner pr. liter.

Partene er enige om at det nedsettes en parts-sammensatt arbeidsgruppe som gis i oppdrag innen 1. januar 2007 å foreta en evaluering og gjennomgang av ordningen med kjøp og salg av melkekvoter, etter nærmere gjennomgang av mandat.

Melkeproduksjon i Finnmark

Som et tiltak for å styrke kumelkproduksjonen i Finnmark er partene enige om at det avsettes en kvoteramme på 1 mill. liter øremerket til melkeproduksjonen i fylket. Kvoterammen oppfylles ved å omfordele statens oppkjøpte kumelkkvoter fra landets øvrige fylker/omsetningsregioner. Inndragningen av kvoter blir gjennomført ved prosentvis likt bidrag fra alle øvrige fylker/omsetningsregioner.

ner. Fordeling av kvote mellom kjøpere ved statlig salg foretas iht. forskrift om kvoteordningen for melk § 19.

Kvoteåret og sammenslåing av kvoter

Partene er enige om at kvoteåret for kumelk flyttes 2 måneder, til 1. mars og at tidspunktet for innmelding av kjøp/salg av kvote flyttes tilsvarende 2 måneder. Kvoteåret for geitmelk holdes uendret.

Partene er enige om at det foretas enkelte endringer i forskrift om kvoteordningen for melk. Kravene til leveranser i forbindelse med sammenslåing av kvoter ved erverv av landbruks-eiendom, ved salg av kvote, ved etablering av samdrift eller etablering av felles melkeproduksjon for ektefeller/samboende harmoniseres. Videre avvikles ordningen med kvotetildeling til historisk drevne eiendommer (forskriftens § 22) og vilkåret om skriftlig avtale for medlemmer i samdrift (forskriften § 9) fjernes da avtalen ikke lenger har noen funksjon for forvaltningen av kvoteordningen for melk. Videre er det enighet om at SLF foretar en vurdering av jordbrukets krav om at ektefeller/samboere unntas fra avstandskravet ved beregning av felles kvote, og at denne vurderingen legges frem for partene for nærmere vurdering.

Omstilling i geiteholdet

I 2005 ble det iverksatt en omstillingspakke for geitmelksprodusenter i nærmere definerte ikke-satsningsområder. Omstillingspakken var forutsatt avviklet fra og med 2007. Partene er enige om å videreføre omstillingspakken også i 2007 grunnet ønske om ytterligere omlegging i de definerte ikke-satsningsområdene. Det avsettes 1 mill. kroner til dette tiltaket i 2007.

Samdrifter

I jordbruksforhandlingene i 2004 ble det vedtatt at utmålingsbestemmelsene for driftstilskudd til samdrifter etablert før 1. juli 2004 over tid skal harmoniseres med andre typer foretak. Partene er enige om en videreføring av denne harmoniseringen for kommende avtaleperiode.

Prisuttak

Partene er enige om å øke målprisen på ku- og geitmelk med 2 øre/liter. Det forutsettes at effekten av denne økningen håndteres ifbm. fastsettelse av satsene i prisutjevningsordningen for melk for kommende avtaleperiode, ved at økningen tas ut ved

økt avgift i produktgruppe 2 (ikke smakssatte produkter) og at øvrige produktgrupper skjermes for målprisøkningen.

Det er iverksatt en prosess for å få nærmere vurderinger knyttet til størrelsen på relevant kapitalvolum i Tines foredlingsvirksomhet. Det tas sikte på at disse vurderingene er ferdigstilt i løpet av høsten 2006.

5 Kjøtt og egg

Avvikling av markedsreguleringen for fjørfekjøtt

Markedsreguleringen for fjørfekjøtt avvikles fra 01.01.07. Partene er enige om at det fra dette tidspunkt etableres en referansepris for fjørfekjøtt fastsatt av avtalepartene, som grunnlag for administrering av tollvernet. Referanseprisen knyttes til engrospris på det punktet i verdikjeden dagens målpris er fastsatt og gjeldende bestemmelser om øvre prisgrenser videreføres. SLF er ansvarlig for gjennomføring av prisnoteringsarbeidet og overvåking mot referansepris. Fellesfinansierte faglige tiltak og opplysningsvirksomhet videreføres i regi av Omsetningsrådet. Partene vil følge med på evt. effekter mhp. økt prisvariasjon, og om nødvendig vurdere å iverksette tiltak.

Partene viser for øvrig til det fastsatte regelverket for tilbakebetaling av ikke nedskrevet investeringsstilskudd for reguleringsanlegg.

Frakttilskudd for slakt

Fra 1. januar 2007 avvikles mellomfraktordningene og engrosforhandlertilskuddet. Partene er enige om at de innsparte midlene tilføres innfrakttilskuddet for slakt.

Sonegrensene for distriktstilskudd kjøtt og melk

Partene legger til grunn at det ikke åpnes for å foreta noen endring av sonegrensene, men at det bør gjennomføres presiseringer i beskrivelsene av de eksisterende grensene for distriktstilskudd kjøtt og melk.

Gjennomgang av regelverket for pristilskuddene

Partene legger til grunn at de ulike forskriftene for pristilskuddene harmoniseres og samles i langt færre forskrifter enn i dag. Nødvendige endringer i avtaleteksten fastsettes av partene høsten 2006, jf. pkt. 7.12.4 i Statens tilbud. Tilsvarende gjelder regelverket for tilskudd til avløsning.

6 Korn, kraftfôr og mel

Partene er enige om at målpriser for korn og prisnedskrivningstilskuddet holdes uendret. Tilskudd til matkorn (post 73.20) økes med 2 øre pr. kg.

Partene har merket seg at Landbruks- og matdepartementet vil sende på høring forslag til endring i § 5 om prisutjevningsbeløp i forskrift om prisnedskrivningstilskudd, matkorntilskudd og prisutjevningsbeløp på kraftfôr under markedsordningen for korn. Intensjonen med forslaget til forskriftsendringen, som innebærer at forbindelsen mellom prisutjevningsbeløp og GSP-tollsats oppheves, er å bidra til å sikre fortsatt GMO-fri soyamelproduksjon i Norge og bringe prisen på importert soyamel opp mot målpris.

7 Landbrukets utviklingsfond

Tabell 1.3 viser innvilgingsramme for LUF for årene 2006 og 2007. LUF legges i sin helhet til jordbruksavtalen fra og med 2007. For å bedre kapital situasjonen i fondet, tilføres det 166 mill. kroner i ledige midler i 2006. Bevilgningen til fondet økes til 735,3 mill. kroner for 2007. Innvilgingsrammen øker til 942 mill. kroner i 2007. Verdiskapingsprogrammet for mat reduseres med 15 mill. kroner, mens de fylkesvise BU-midlene økes med 45 mill. kroner. På de andre postene er det en økning eller videreføring av nivået fra 2006.

Revidering nasjonal strategi

Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling skal revideres i løpet av 2006. Det settes i den forbindelse ned en bredt sammensatt arbeidsgruppe, inkludert jordbrukets næringsorganisasjoner, som deltar i hele prosessen. Den nye strategien skal gjelde fra 2007, og danne grunnlag for revidering av de fylkesvise strategiene.

Fylkesvise BU-midler

Partene er enige om å innføre tak på tildeling av de fylkesvise BU-midlene. Taket settes til 600 000 kroner i tilskudd per søknad. Det innføres ikke tak for områdene Finnmark, Troms, Nordland og Namdalen. Det er videre enighet om at skillet på tildeling mellom melk- og storfeprogrammet og andre tiltak fjernes.

Partene er enige om at lønnsomhetsvurdering av prosjektene skal ligge til grunn for tildeling av midler og at lønnsomhet ikke er ensbetydende med strukturrasjonalisering. Ulike eierformer skal likestilles. Nye krav til dyrevelferd og fornyelse av

Tabell 1.3 Innvilgingsramme for LUF 2006 og 2007. Mill. kroner.

Ordninger	2006	2007
Helhetlig kvalitetssystem ¹	2	42
Kompetansetiltak (KIL)	6	
Kvalitetssystemer i landbruket (KSL)	20	
Fylkesvise bygdeutviklingsmidler ²	241	371
Melk- og storfeprogram	85	
Informasjons- og utviklingstiltak, miljø	12	11
SMIL	130	140
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk ³	41,5	40
Utviklingsprogram for geiteholdet ⁴	12,5	12
Andre utviklingstiltak i landbruket ⁵	9	4
<i>Sum innenfor jordbruksavtalen</i>	559	
Overføring til Samisk utviklingsfond (SUF)	2	2
Verdiskapingsprogram for matproduksjon ⁶	105	76
Sentrale bygdeutviklingsmidler ⁷	38	29
Grønt reiseliv ⁸		25
Bioenergi og skogbruk	169,2	190
Innlandet 2010	20	
Etablering av Jordskiftesenter	1	
<i>Sum utenfor jordbruksavtalen</i>	335,2	
<i>Sum LUF, ekskl. rentestøtte</i>	894,2	942

¹ Består av KIL, KSL, VSP-mat- bevilgningen til Matmerk og en økning på 2 mill. kr. i 2007. I tillegg kommer en engangsutbetaling i 2006 på 2 mill. kr. til interimperioden.

² De fylkesvise BU-midlene i melke- og storfeprogram og andre tiltak samles f.o.m. 2007.

³ Engangsutbetaling i 2006 på 3,5 mill. kr. til økologisk sau/lam. Posten økes med 2 mill. kr. i 2007.

⁴ 2006: 1,5 mill. kr. til seminastasjon geit. 2007: 11 mill. kr. til «Friskere geiter» og 1 mill. kr. til omstilling, jf. pkt 10.

⁵ 2006: 1 mill. kr. til Norsk kulturarv, 1 mill. kroner til avsetningstiltak honning, 1 mill. kroner til Norsk landbruksmuseum. 2007: 2 mill. kr. til setersatsing, 2 mill. kr. til beiteareal for gjess.

⁶ Støtte til Matmerk tas ut av VSP mat og overføres helhetlig kvalitetssystem.

⁷ Avsettes som ramme, fordeles i møte mellom avtalepartene, 2 mill. kr. øremerkes til «Inn på tunet».

⁸ Flyttes fra sentrale BU-midlene til egen satsing, og økes med 2,6 mill. kr.

driftsapparatet skal vektlegges. Det må gjøres særskilte vurderinger i forhold til økologisk produksjon.

Partene er enige om en videreføring av rammen for rentestøtteordningen for 2007 på 700 mill. kroner og å videreføre ordningen med risikolån innenfor BU-midlene.

Det er enighet om at det skal nedsettes en partssammensatt arbeidsgruppe som sammen med Innovasjon Norge, skal vurdere objektive kriterier for fylkesvis fordeling av midlene. Gruppen skal også vurdere behov for endring av gjeldende BU-forskrift. Arbeidet skal avsluttes innen utgangen av oktober 2006.

Sentrale BU-midler

Partene er enige om å drøfte den endelige fordelingen av midlene i et eget møte høsten 2006. Innovasjon Norge forbereder saksframstilling til møtet. Det settes av 29 mill. kroner til sentrale BU-midler.

Grønt reiseliv

Partene er enige om å etablere et utviklingsprogram for grønt reiseliv i Norge. Rammen for 2007 er 25 mill. kroner. Markedsføringsaktivitetene som har vært styrt av Innovasjon Norge, legges inn i utviklingsprogrammet. Faglig møtearena reiseliv utvides med en representant for Nærings- og handelsdepartementet. Arenaen skal konkretisere innholdet i utviklingsprogrammet, foreslå tiltak som skal gjennomføres og gi signaler om bruk av disponible midler. Innovasjon Norge gis disponerings- og koordineringsansvar for utviklingsprogrammet. Arenaen gir råd om innretning og prioritering.

Inn på tunet

Faglig møtearena «Inn på tunet» utarbeider en nasjonal handlingsplan og forslag til nasjonale tiltak for «Inn på tunet». Arbeidet skal legges fram

innen 01.01.07, og godkjennes av avtalepartene. Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet inviteres med i arenaen.

Det øremerkes 2 mill. kroner av de sentrale BU-midlene til «Inn på tunet».

Skogbruk og bioenergi

Det settes av 190 mill. kroner til skogbruk og bioenergi. Landbruks- og matdepartementet vil konkretisere satsingen i løpet av høsten 2006 og legge opplegget fram for partene til drøfting i et eget møte.

8 Miljøvirkemidler

Et åpent landskap – flere dyr på beite

Jordbrukslandskapet er i mange områder preget av gjengroing og at miljø- og kulturverdier forfaller. Partene mener derfor det er nødvendig å satse på både økt og mer målrettet beiting, samt på skjøtselstiltak tilpasset de ulike miljøverdiene. Det legges derfor opp til en helhetlig satsing som inneholder følgende tiltak:

1. Innføring av et nytt beitetilskudd for alle beiten-de dyr. Tilskuddet legges til Nasjonalt miljøprogram.
2. Økt bevilgning til de regionale miljøprogrammene på 50 mill. kroner hvor beiting gis ekstra prioritet.
3. En økt bevilgning på 10 mill. kroner til spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap. Satsing på gjerding, rydding av beiter og skjøtsel av spesielt verdifulle kulturlandskap vektlegges.

Nytt nasjonalt beitetilskudd

Partene er enige om et nytt tilskudd som har som målsetting å få flere dyr på beite, og som skal bidra

til at dyra er lengre på beite. Det nye tilskuddet foreslås å omfatte alle beitedyr, dvs. melkekyr, ammekyr, okser/kastrater, kalver, hester, hjort, sau og geiter, som faktisk beiter et minimum antall uker pr. år som er høyere enn det gjeldende kravet på 8 uker for tilskudd til dyr på utmarksbeite. Beitingen kan skje både på utmarksbeiter, innmarksbeiter, overflatedyrka areal eller på fulldyrka areal. Tilskuddet kan oppnås som et tillegg til tilskudd til dyr på utmark. For å utjevne noe mellom variasjon i klima og beitesesong, settes det et krav til minimum 16 ukers beiting i AK-sone 1-4 og 12 uker i sone 5-7 (inkludert evt. utmarksbeite i min. 8 uker).

Med beiteperiodens lengde menes det antall uker hvor hoveddelen av det daglige grovfôrinntaket til dyret skjer ved beiting av utmark eller innmark med tilfredsstillende beitemuligheter. Bare en mindre andel av daglig grovfôrinntak kan være grovfôr som er tilført utenfra eller slått på stedet.

Satsene differensieres som for utmarksbeitetilskuddet mellom «småfe med mer» og «storfe med mer». Fordi formålet bl.a. er det visuelle landskapsbildet, omfatter ordningen alle dyr som kan beite, inkludert hjort. Det avsettes totalt 125 mill. kroner til ordningen.

Ordningen innføres fra beitesesongen 2006 med søknad i forbindelse med søknad om produksjonstilskudd i august 2006 og første utbetaling i februar 2007. Tilskuddet vurderes å være grønt i WTO-sammenheng, og legges til det nasjonale miljøprogrammet. Sammen med eksisterende nasjonale beiteordninger på 240 mill. kroner kommer tilskuddet opp i 365 mill. kroner. Avtalepartene gir SLF i oppdrag å utforme de øvrige detaljer i kravene til ordningen for at denne skal være kontrollerbar for forvaltningen. De endelige satsene forutsettes justert på grunnlag av søknadene høsten 2006.

Tabell 1.4 Foreløpige satser for tilskudd til beiting på utmark og innmark. Kr pr. dyr pr. år

Småfe m.m. ¹	Sone 1	Sone 2	Sone 3	Sone 4	Sone 5	Sone 6	Sone 7
Min 8 uker på utmarksbeite	84	84	84	84	84	84	84
Min 12 uker på beite					20	20	20
Min 16 uker på beite	20	20	20	20			
Storfe m.m. ²	Sone 1	Sone 2	Sone 3	Sone 4	Sone 5	Sone 6	Sone 7
Min 8 uker på utmarksbeite	250	250	250	250	250	250	250
Min 12 uker på beite					100	100	100
Min 16 uker på beite	100	100	100	100			

¹ Sau/lam og geit/kje

² Melkekyr, ammekyr, okser/kastrater, kalver, hester og hjort

Tabell 1.5 Fordeling av midler på øvrige miljøtiltak. Mill. kroner.

	2006	2007
Biologisk mangfold tiltak – Norsk kulturarv (post 50)	1 ¹	0
Informasjons og utviklingstiltak (post 50)	12,0	11,0
Ordningen beiteareal for gjess (post 50)	2	2
Sum	15	13

¹ Bevilgning Norsk kulturarv finansieres av engangsmidler

Regionale miljøprogram

Partene er enige om å følge opp satsingen på regionale miljøprogram som planlagt. Det innebærer at bevilgningen økes med 50 mill. kroner til 390 mill. kroner. Økningen skal bidra til å intensivere arbeidet med å hindre gjengroing og å øke opplevelseskvalitetene i kulturlandskapet hvor beitetiltak er hovedsatsingen.

SLF gis i oppdrag å utarbeide forslag til skisse av og prosess for resultatmåling og evaluering av de første regionale miljøprogram. Det legges til grunn at opplegget skal innebære en vurdering av forvaltningseffektivitet og målretting av virkemiddelbruken i regionale miljøprogram, samt en vurdering av forholdet til den nasjonale landbrukspolitikken. Rapporten legges fram til jordbruksoppgjøret 2007. I tillegg gis SLF i oppdrag å gi en mer detaljert aktivitets- og resultatrapportering av andre søknadsåret på regionale miljøprogram til jordbruksoppgjøret 2007.

Spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap – SMIL-ordningen

Partene er enige om å øke bevilgningen til SMIL-ordningen med 10 mill. kroner til 140 mill. kroner, og legger til grunn at midlene i hovedsak bør gå til aktive bønder.

Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Partene er enige om å følge arbeidsgruppas forslag og avsetter 13,5 mill. kroner over underpost 77.15 til gjennomføring av tiltak under handlingsplanen for 2007. Partene vil presisere at det er en rekke utviklingsoppgaver som er nødvendig å gjennomføre, herunder utprøving av plantevernmidler for spesielle kulturer. I tillegg til bevilgningen til underpost 77.15 avsettes 3 mill. kroner til forskning på dette området over underpost 77.13.

Andre miljøvirkemidler

Partene er enige om å gi 1 mill. kroner til Norsk kulturarv i 2006. Midlene skal brukes til en styr-

king av Norsk kulturarv sitt kulturlandskapsarbeid som blant annet omfatter videreutvikling av konseptet rundt slåttefestivalen i Hjartdal. Det legges til grunn at Norsk Kulturarv i tillegg finansierer 1 mill. kroner til tiltaket.

Partene er videre enige om å videreføre posten Informasjons- og utviklingstiltak på 11 mill. kroner. I tillegg videreføres ordningen for beiteareal for gjess på 2 mill. kroner.

Bevaringsverdige storferaser

Partene er enige om å øke satsen for tilskudd til bevaringsverdige storferaser med 100 kroner til 1000 kroner.

9 Økologisk landbruk

Partene er enige om at bevilgningene for 2007 økes med 24,5 mill. kroner i forhold til 2006. Samlet avsetning til økologisk jordbruk blir etter dette på 150,2 mill. kroner.

Partene er enige om betydningen av en fortsatt balansert innsats rettet mot alle ledd i verdikjeden fra primærproduksjon til butikk. Det anses som helt sentralt at det er tilstrekkelig norsk økologisk produksjon til å dekke den økende etterspørselen etter økologiske produkter, samtidig som det i en utviklingsfase må aksepteres at det i perioder kan oppstå overproduksjon.

Jordbruksavtalepartene vil bli trukket med i det interdepartementale arbeidet med å utforme Regjeringens strategi for utvikling av økologisk matproduksjon og matforbruk.

Partene er enige om å etablere et satsingsprogram for økologisk lam- og saueproduksjon, med sikte på at en vesentlig andel av saue- og lamme-kjøttproduksjonen etter hvert bør bli økologisk. Programmet omfatter en fordobling av husdyrtilskuddet til økologisk sau, et ekstra lammetilskudd på 9 kroner pr. lam for å stimulere til kvalitetsproduksjon, og et veiledningsopplegg for økologisk sauehold i regi av Landbrukets forsøksringer (LFR). Midler til veiledningsprogrammet, 3,5 mill. kroner, avsettes for 2. halvår 2006.

For å bidra til bedre lønnsomhet i økologisk husdyrproduksjon, og samtidig bidra til økt tilgang av produkter i markedet, er partene enig om å øke husdyrtilskuddene til økologiske grovforproduksjoner med 17,7 mill. kroner.

Partene mener økologisk kumelkproduksjon har en nøkkelrolle i norsk økologisk landbruk. For å gi ytterligere insitamenter til omlegging til- og fortsatt drift av økologiske melkebruk, prioriteres 10 pst. av den statlige andelen av solgte kvoter i 2007 for salg til økologiske bruk. Kvotene skal kjøpes til samme pris som ved øvrige kvotekjøp fra staten. Kvotene kan tildeles melkebruk med avtale om levering til meieri som skal omsette kumelken som økologisk vare eller til bruk som driver egen økologisk kumelkforedling. Med utgangspunkt i de søknader som kommer inn, foretar SLF disponering av den mengde melk som er prioritert til økologisk drift. Ved eventuelt fremtidig salg skal kvoten selges tilbake til staten.

For å bidra til en større grad av stabilitet og forutsigbarhet for økologiske kornprodusenter og kornmottak, er partene enig om å øke prisnedskrivningstilskuddet for økologisk korn til 60 øre pr. kg. Endringen gjennomføres med virkning fra 1. juli 2006.

Partene vil vurdere om det er hensiktsmessig å slå sammen omleggingstilskuddet og det økologiske arealtilskuddet til ett felles tilskudd som gis som et årlig tilskudd pr. dekar, evt. med sikte på gjennomføring fra søknadsomgangen 20. august 2007.

Det er enighet om å gi vanlig kulturlandskaps-tilskudd til grønngjødsling i økologisk drift, og at den egne satsen for grønngjødslingstilskudd reduseres tilsvarende

Partene er enige om å øke posten til utviklings-tiltak med 2 mill. kroner til 40 mill. kroner, for å gi rom for en videreført og forsterket satsing på markedsutviklingstiltak. Ordningen med helkjedeavtaler prioriteres.

Partene er enig om å videreføre den øremerkede potten på 8 mill. kroner til forskning innenfor økologisk produksjon. Forskning innenfor frukt- og grøntsektoren, på sortvalg innen økologisk produksjon, samt samfunnseffekter av økologisk produksjon prioriteres.

10 Produksjonstilskudd

Ny tilskuddsordning til dyr på beite

Det vises til omtalen av ordningen under pkt. 8 om miljøvirkemidler.

For sent innlevert søknad

Partene er enige om at det trekkes 1.000 kroner pr. virkedag når søknad om produksjonstilskudd / tilskudd til avløsning ved ferie og fritid leveres etter søknadsfristen. Søknader som leveres senere enn 1 måned etter søknadsfristen skal avvises. Eksisterende dispensasjonsbestemmelser videreføres. Bestemmelsene om reaksjoner ved for sent innlevert søknad tas inn i Jordbruksavtalen.

Tilskudd til husdyr

Purkeringer

Partene er enige om å be Statens landbruksforvaltning utrede bestemmelsene om tildeling av tilskudd til purkeringene før neste års jordbruksbruksoppgjør. For kommende periode videreføres praksisen som gjennomføres for 2006.

Kompensasjon til deltakere i tiltaket «Friskere geiter»

Kompensasjonen til deltakerne i tiltaket «Friskere geiter» for gjennomføring av smittesanering i besetningen samordnes med kompensasjonen for bortfall av produksjonstilskudd pga. at deltakerne ikke har tilskuddsberettigede dyr i tiltaksperioden. Sistnevnte del av samlet kompensasjon kan gis i en avgrenset periode til oppbygging av produksjonsomfanget, maksimalt for tre år. Denne utbetalingen er ikke avgrenset til å gjelde tilskudd for husdyr, men også andre aktuelle produksjonstilskudd. Det kan ikke gis kompensasjon for bortfall av tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. Deltakere i tiltaket «Friskere geiter» med kombinert geit- og sauehold kan også motta kompensasjon for sau, dersom det kan dokumenteres at sauene er slaktet pga. smittehensyn.

Partene legger til grunn at samordningen av kompensasjonsordningene gjennomføres, med vekt på gode praktiske løsninger, fra og med søknadsomgangen 20.08.06 eller så snart det er praktisk mulig. Med grunnlag i beregninger fra SLF overføres midler fra post 74 Direkte tilskudd til underpost 50.11 Tilskudd til LUF, for å dekke finansieringen av kompensasjonsutbetalingene for bortfall av produksjonstilskudd.

Areal- og kulturlandskapstilskudd

Digitale markslagskart (DMK)

I samsvar med tidligere avtale om DMK-tiltak avsettes 10 mill. kroner til disse tiltakene i 2007 over underpost 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd. Partene er enige om at det for 2006 avsettes 15,4 mill. kroner over 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd til DMK, som omfatter 5,4 mill. kro-

ner av udisponerte midler til tiltaket i 2005. Partene viser for øvrig til de tidligere fastlagte krav til gjennomføringen av DMK-tiltakene.

11 Velferdsordningene

Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Partene er enige om at satser og maksimalbeløp for ordningen økes med 3 prosent. Nytt maksimalbeløp blir etter dette 51.500 kroner. Partene er videre enige om at for andre foretak enn enkeltpersonforetak, skal dyretallet pr. 1. januar i søknadsåret for tilskuddet legges til grunn ved fastsetting av maksimal tilskuddsutbetaling.

Partene viser for øvrig til pkt. 10 over om Produksjonstilskuddene, og omtalen der av tilskudd til avløsning ferie og fritid under hhv. for sent innlevert søknad om tilskudd og tiltaket «Friskere geiter».

Tilskudd til avløsning ved sykdom m.m.

Partene er enige om at dagsatsen for tilskuddsordningen økes fra 850 til 1.030 kroner i 2007. Statens landbruksforvaltning skal fram mot neste års oppgjør utrede om det skal tildeles avløsertilskudd ved sykdom til helårsprodusenter innen frukt- og grøntsektoren, samt om ektefeller/samboere som ikke henter næringsinntekt fra foretaket skal gi rett til refusjon.

Tilskudd til landbruksvikarvirksomhet

I samsvar med tidligere enighet mellom partene økes avsetningen til tilskuddsordningen med 5,5 mill. kroner for 2007 ut over prognosert behov for midler til landbruksvikarvirksomhet i 2006. Den ordningen som er etablert innebærer at brukernes service avhenger av om kommunene har etablert en landbruksvikarordning. Partene legger til grunn at dette spørsmålet drøftes nærmere med Kommunenes sentralforbund.

12 Et helhetlig kvalitetssystem

Partene er enige om at KSL- sekretariatet og stiftelsen Matmerk slås sammen til en organisasjon. Det etableres et helhetlig kvalitetssystem med basis i dagens KSL og erfaringene fra arbeidet med Godt Norsk-merket. Det utvikles en ny merkeprofil, og Godt Norsk-merket avvikles. Utvikling av et nytt merke må skje i tett samarbeid med merkebrukerne og øvrige aktører. KIL-midlene overføres til den nye organisasjonen. Det vises for øvrig til rap-

porten «Helhetlig kvalitetssystem i Norsk matproduksjon» av 17.03.06.

Det nedsettes et interimsstyre fra 1. juli 2006 som skal ha ansvaret for å etablere den nye organisasjonen. Den nye organisasjonen etableres formelt fra 1. januar 2007. Landbruks- og matdepartementet vil utarbeide mandat og oppnevne interimsstyret i samråd med avtalepartene. Det avsettes 42 mill. kroner til den nye organisasjonen i 2007, samt en engangsbevilgning på 2 mill. kroner i 2006 til å dekke kostnader i interimperioden.

13 Tilskudd til framavl hagebruk

Partene er enige om å vurdere nærmere en ytterligere spesifisering av SLFs forslag til regelverk for ordningen. Det legges opp til at regelverket for den nye ordningen kan etableres i løpet av kommende avtaleår. Endringene gjennomføres innenfor en økt budsjettramme på 1 mill. kroner. Det vises til at det er under drøfting en omorganisering av virksomheten ved Gartnerhallens eliteplantestasjon på Sauherad. Partene legger til grunn at en økonomisk støtte over jordbruksavtalen til denne omorganiseringen er betinget av en langsiktig organisatorisk løsning.

14 Skadefondet for landbruks produksjon

For å unngå at en statlig erstatningsordning hindrer at alminnelig tilgjengelige forsikringspoliser kommer til utbetaling er partene enige om at delordningen «erstatning for annet tap i husdyrhold» avvikles. Videre begrenses delordningen «erstatning for tap av bifolk» til bare å dekke tap av klimatiske årsaker og flyttes inn under ordningen med klimabetingede skader. Erstatningssatsen justeres fra 1.100 kroner til 1.500 kroner pr. tapte bifolk.

Den gjenværende del av ordningen «Erstatning for katastrofetap i husdyrhold» gis nytt navn «Erstatning for tap av sau på beite». Øvrige justeringer av denne ordningen vil bli drøftet i forbindelse med revidering av forskriften.

15 Tilskudd til forskning

Partene er enige om å øke bevilgningen til forskning (post 77.13) med 4 mill. kroner i 2007. Det øremerkes 2 mill. kroner av forskningsmidler på jordbruksavtalen til prosjekter innen planteforedlingsforskning. Tiltaket har som formål å bidra til

en generelt styrket finansiering av norsk planteforedling. Midlene tildeles Statens landbruksforvaltning som etter nærmere søknad tildeler midler til prosjekter innen planteforedlingsforskning.

Partene viser videre til referat fra møte mellom partene om prioritering av forskningsmidler 09.11.06, hvor det bl.a. er enighet om å prioritere forsknings- og utredningsprosjekter på kostnads-effektive bygningsløsninger og forskning om verdikjeden for mat, videre dokumentasjon og analyser av utviklingstrekk og maktforhold.

i norsk landbruk i de senere ti-årene. Landbruks- og matdepartementet vil utforme et opplegg for dette arbeidet, og som vil bli endelig fastsatt i samarbeid med avtalepartene. Det skal gjøres en vurdering av hvilke virkninger strukturutviklingen har hatt når det gjelder mulighetene for å nå politiske mål knyttet til mattrygghet og –mangfold, distriktpolitikk, et åpent kulturlandskap, næringsutvikling mv.

Oslo 16.05.2006

Per Harald
Grue

Bjarne
Undheim

16 Gjennomgang av strukturutvikling

Partene er enige om at det skal foretas en egen gjennomgang og vurdering av strukturutviklingen

Undervedlegg 1

Jordbruksavtalen, fordeling på priser og tilskudd

Tabell 1.6 Avtalens ramme

Rammeberegning:	Mill. kr
Kap. 1150, Jordbruksavtalen, utgifter	220,0
- Kap. 4150, Jordbruksavtalen, inntekter	0,0
= Nettoeffekt av tilskudd	220,0
+ Avtalepriser	40,0
= Sum avtalepriser og tilskudd	260,0
+ Engangsmidler 2006	165,0
= Ramme	425,0
Inkl. skatt tilsv. 425 mill. kroner	850,0

Tabell 1.7 Avtalepriser

Produkt	Kvantum Mill. l/kg	Verdi Mill. kr.	Målpris Kr / kg	Endring Kr. Pr. l/kg	Total endring mill. kr.
Melk , ku og geit	1526,4		3,82	0,02	30,5
Storfe	85,8		40,13	0,00	0,0
Gris	116,1		27,22	-1,00	-116,1
Sau/lam	25,7		44,00	2,00	51,3
Egg	51,2		13,60	0,23	11,8
Fjorfe kjøtt1	62,1		25,01	0,00	0,0
Poteter	208,8		2,25	0,13	27,1
Grønnsaker		1061,7		3,0 %	31,9
Frukt		116,9		3,0 %	3,5
Norsk matmel	236,0			0,00	0,0
Sum avtalepriser					40,0

¹ Målpris frem til 31.12.2006

Tabell 1.8 Prisendringer norsk korn

Prisendringer norsk korn	Kvantum 1.000 tonn	Målpris Kr / kg	Endring Kr / kg	Mill. kr
Hvete, matkorn	256,6	2,12	0,00	0,0
Rug, matkorn	29,7	1,96	0,00	0,0
Fôrkorn	891,3	1,73	0,00	0,0
Fôrhvete, fôrrug og rughvete	94,7		0,00	0,0
Erter til modning	3,5		0,00	0,0
Såkorn	66,0		0,00	0,0
Sum norsk korn	1341,9		0,00	0,0
Oljevekster	11,9	4,29	0,04	0,5
Sum korn og oljevekster	1353,8		0,00	0,5

Tabell 1.9 Endringer i kap. 1150 og 4150

Post	Endring mill. kr	Budsjett 2006 mill. kr
Fondsavsetninger	10,000	411,590
Markedsregulering	-14,500	215,500
Pristilskudd	36,916	2 022,800
Direkte tilskudd	165,284	6 581,685
Utviklingstiltak	4,500	222,970
Velferdsordninger	17,800	1 591,354
Sum kap. 1150	220,000	11 045,899
Kap. 4150 Post 80	0,000	145,000

Tabell 1.10 Fordeling på underposter kap. 1150. I mill. kroner

Kapittel 1150 Jordbruksavtalen:		Endring mill. kr	Budsjett 2006 mill. kr
Post	Benevning		
50.11	Tilskudd til LUF ¹	10,000	398,840
50.12	Tilskudd til skadefondet for landbruksproduksjon	0,000	12,750
50	Fondsavsetninger	10,000	411,590
70.11	Avsetningstiltak	0,000	18,900
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	-14,000	189,100
70.13	Eksportrestitusjon	-0,500	7,500
70	Markedsregulering, kan overføres	-14,500	215,500
73. 11	Tilskudd til norsk ull	0,000	158,100
73.13	Pristilskudd melk	22,700	468,700
73.15	Pristilskudd kjøtt	0,000	633,200
73.16	Distriktstilskudd egg	0,600	5,600
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	2,800	50,000
73.18	Frakttilskudd	0,000	211,300
73.19	Prisnedskrivning korn	3,296	409,600
73.20	Tilskudd til matkorn	7,520	67,300
73.21	Tilskudd til potetsprit	0,000	19,000

Tabell 1.10 Fordeling på underposter kap. 1150. I mill. kroner

Kapittel 1150 Jordbruksavtalen:		Endring	Budsjett 2006
Post	Benevning	mill. kr	mill. kr
73	Pristilskudd (overslagsbevilgning)	36,916	2 022,800
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	-45,300	1 026,100
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	11,134	2 145,066
74.16	Beitetilskudd ²	125,000	0,000
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	-25,550	3 025,819
74.19	Regionale miljøprogram	50,000	340,000
74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	15,000	79,700
74.21	Ufordelt beløp	35,000	-35,000
74	Direkte tilskudd, kan overføres	165,284	6 581,685
77.11	Tilskudd til dyreavl med mer	0,000	81,110
77.12	Tilskudd til frøavl med mer	-1,500	7,020
77.13	Tilskudd til forsøksringer og forskning	4,000	69,400
77.14	Tilskudd til pelsdyr	0,000	23,200
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	2,000	34,240
77.17	Tilskudd til fruktlager	0,000	8,000
77	Utviklingstiltak, kan overføres	4,500	222,970
78.11	Refusjon av avløserutgifter for ferie/fritid	-2,300	1 071,819
78.12	Refusjon av avløserutgifter for sykdom m.v. ³	19,000	147,800
78.13	Medlemsavgift til folketrygden	0,000	130,800
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	0,000	88,000
78.15	Øvrige velferdstiltak	4,000	28,000
78.16	Tidligpensjonsordning	-2,900	124,935
78	Velferdsordninger, kan overføres	17,800	1 591,354
Sum kap.		220,00	11 045,899

¹ I tillegg overføres LUF 166 mill. kroner udisponerte midler² I tillegg flyttes 240 mill. kroner i utmarksbeitetilskudd fra post 74.14 i 2007³ Dagsats ved avløsning justeres opp fra 850 til 1030 kroner

Tabell 1.11 Endringer i markedsordningen for korn

Kap. 4150 Markedsordningen for korn				
Post 80	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Sildemel	20,7	0,00	0,00	0,0
Soyamel	140	0,80	0,00	0,0
Urea	4,6	2,60	0,00	0,0
Fôrhvete	0,0	0,00	0,00	0,0
Andre fôrstoffer	0,0	0,00	0,00	0,0
Mel av hvitfiskavfall (refusjon)	0,0	0,00	0,00	0,0
Sum kap 4150 post 80				0,0
Anslag endring i kraftfôrpris, inkl korn og protein, kr/kg				0,00

Tabell 1.12 Tilskudd til ull

Post 73.11 Tilskudd til norsk ull	Kvantum Mill. kg	Sats Kr / kg	Sats endring Kr / kg	Total endring mill. kr
Ull	4,937	31,00	0,00	0,0

Tabell 1.13 Pristilskudd i melk

Post 73.13 Pristilskudd, melk	Kvantum Mill. l.	Gjeld. sats Kr / l	Satsendring Kr / l	Total endring mill. kr
Grunntilskudd geitmelk	19,4	2,35	0,12	2,3
Distriktstilskudd				
Sone A og 0	180,3	0,00	0,00	0,0
Sone B	319,5	0,08	0,00	0,0
Sone C	238,6	0,23	0,02	4,8
Sone D	521,8	0,32	0,02	10,4
Sone E	117,1	0,42	0,02	2,3
Sone F	52,5	0,55	0,02	1,1
Sone G	59,3	0,80	0,02	1,2
Sone H	4,2	1,01	0,02	0,1
Sone I	13,3	1,59	0,02	0,3
Sone J	11,7	1,68	0,02	0,2
Hjemmeproduisert ost/smør				0,0
Sum distriktstilskudd, melk	1 518,3		0,01	20,4
Sum post 73.13 Pristilskudd, melk				22,7

Tabell 1.14 Pristilskudd, kjøtt

Post 73.15 Pristilskudd, kjøtt	Kvantum Mill. kg	Gjeld. sats Kr / kg	Satsendring Kr / kg	Total endring mill. kr
Grunntilskudd, kjøtt				
Sau	22,7	3,81	0,00	0,0
Geit	0,3	5,15	0,00	0,0
Sum grunntilskudd, kjøtt	23,0			0,0
Distriktstilskudd, kjøtt				
Sone 1	21,9	0,00	0,00	0,0
Sone 2	58,3	4,05	0,00	0,0
Sone 3	20,0	6,55	0,00	0,0
Sone 4	7,5	10,50	0,00	0,0
Sone 5	0,9	11,10	0,00	0,0
Sau, sone 4	3,1	12,50	0,00	0,0
Sau, sone 5	0,7	13,00	0,00	0,0
Gris Vestlandet	6,0	0,54	0,00	0,0
Gris, sone 4 og 5	5,8	5,40	0,00	0,0
Kylling og kalkun, Vestl./Trl.	15,0	0,20	0,00	0,0
Sum distriktstilskudd, kjøtt	139,2			0,0
Sum pristilskudd kjøtt				0,0

Tabell 1.15 Pristilskudd, egg

Post 73.16 Distriktstilskudd egg	Kvantum Mill. kg	Gjeld. sats Kr / kg	Satsendring Kr / kg	Total endring mill. kr
Vestl., Trl.	10,6	0,40	0,05	0,5
Nord Norge	1,4	1,00	0,05	0,1
Sum distriktstilskudd egg				0,6

Tabell 1.16 Frakttilskudd

Post 73.18 Frakttilskudd	Endring Mill. kr
Innfrakt korn	0,0
Mellomfrakt korn	0,0
Stedsfrakt korn	0,0
Frakttilskudd slakt	0,0
Frakttilskudd egg	0,0
Sum	0,0

Tabell 1.17 Prisnedskrivning norsk korn

Post 73.19 Prisnedskrivning norsk korn	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Prisnedskriving norsk korn	1262,4	0,318	0,00	0,0
Prisnedskriving norsk oljefrø	11,9	1,55	0,04	0,5
Prisnedskriving norske fôrerter	3,5	0,70	0,00	0,0
Økologisk korn	10,0	0,318	0,282	2,8
Sum				3,3

Tabell 1.18 Tilskudd til matkorn

Post 73.20 Tilskudd til matkorn	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Tilskudd matkorn	376,0	0,000	0,020	7,5

Tabell 1.19 Driftstilskudd, melk og ammeku

Post 74.11 Driftstilskudd, melk og ammeku		Antall	Sats kr/bruk/dyr	Sats- endring	Nye satser kr/bruk/dyr	Endring mill. kr.
Kumelk Oslofjorden	Antall bruk:	528	57 700	1 000	58 700	0,5
	Antall dyr:	6	11 540	200	11 740	0,0
Kumelk rest Sør-N.	Antall bruk:	11 619	52 800	1 000	53 800	11,6
	Antall dyr:	408	10 560	200	10 760	0,1
Kumelk Nord-Norge	Antall bruk:	1 569	58 600	1 000	59 600	1,6
	Antall dyr:	63	11 720	200	11 920	0,0
Geitemelk	Antall bruk:	508	58 600	1 000	59 600	0,5
	Antall dyr:	237	2 170	37	2 207	0,0
<i>Samdrifter kumelk etablert før 1.7.2004</i>						
Oslofjorden	Antall medlemmer: 2	23	137 300	-12 500	127 300	-0,3
	Flere enn 2 medl.	8	182 700	-19 000	163 700	-0,2
Sør-Norge	Antall medlemmer: 2	892	127 300	-12 500	114 800	-11,2
	Flere enn 2 medl.	235	167 700	-19 000	148 700	-4,5
Nord-Norge	Antall medlemmer: 2	60	138 300	-13 200	125 100	-0,8
	Flere enn 2 medl.	9	183 600	-20 800	162 800	-0,2
<i>Samdrifter geitemelk etablert før 1.7.2004</i>						
	Antall medlemmer: 2	2	138 300	-13 200	125 100	0,0
	Antall medlemmer: 3	1	183 600	-20 800	162 800	0,0

Tabell 1.19 Driftstilskudd, melk og ammeku

Post 74.11 Driftstilskudd, melk og ammeku	Antall	Sats kr/bruk/dyr	Sats- endring	Nye satser kr/bruk/dyr	Endring mill. kr.
<i>Ammekyr</i>					
6-49 kyr	Antall bruk	4 120			
6-49 kyr	Antall dyr	41 463	1 100	200	8,3
50 og flere kyr	Antall bruk	37	55 000	10 000	0,4
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser					-51,1
Sum driftstilskudd, melk og ammeku	20 325				45,3

Tabell 1.20 Tilskudd til husdyr

Post 74.14 Produksjonstil skudd, husdyr

	Intervall		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring mill. kr
	Fra	Til					
Mjølkeku og ammeku (bruk med melkeprod)	1	16	215 099	2 960	160	3 120	34,4
	17	25	37 040	1 584	0	1 584	0,0
	26	50	17 327	396	0	396	0,0
Sum			269 465				34,4
Storfe	1	250	602 746	787	0	787	0,0
Mjølkegeit	1	125	42 995	900	0	900	0,0
	126	250	1 092	412	0	412	0,0
Sum			44 087				0,0
Ammekyr, spesialisert (utenf. Melkebruk)	1	16	37 448	2 960	160	3 120	6,0
	17	25	5 376	1 584	0	1 584	0,0
	26	50	3 846	396	0	396	0,0
Sum			46 670				6,0
Sau over 1 år pr 1.jan og ammegeiter	1	75	662 133	598	26	624	17,2
	76	200	95 605	113	0	113	0,0
Utgangersau (alle)	1	300	14 809	100	0	100	0,0
Sum			776 268				17,2
Lammeslakt	kval. O		899 737	137	0	137	0,0
	kval. O-		117 527	63	0	63	0,0
	Kval P og		43 953	0	0	0	0,0
	Kjeslakt		7 924	63	0	63	0,0
Tillegg:	Økolo-		130 000		9	9	1,2
Sum			1 199 141				1,2
Avlsgris Sør-Norge	1	35	41 137	594	156	750	6,4
Avlsgris Nord-Norge	1	35	2 749	881	156	1 037	0,4
Avlsgris landet	36	70	19 889	594	0	594	0,0
Avlsgris landet	71	-	5 495	0	0	0	0,0
Sum			69 270				6,8

Post 74.14 Produksjonstil-

			Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring mill. kr
	Fra	Til					
Slaktegris	1	1400	1 343 866	28	0	28	0,0
	1401	2100	66 352	0		0	0,0
	2100	-	12 666	0		0	0,0
Sum			1 422 884				0,0

Tabell 1.20 Tilskudd til husdyr

Post 74.14 Produksjonstilskudd, husdyr	Intervall		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring mill. kr
	Fra	Til					
Vernehøner Sør-Norge	1	1 000	790 399	12	0	12	0,0
Vernehøner Nord-Norge	1	1 000	36 170	26	0	26	0,0
Vernehøner, landet	1001	5 000	1 825 737	12	0	12	0,0
Vernehøner, landet	5001	7 500	415 526	0	0	0	0,0
	7500	-	306 747	0	0	0	0,0
Sum			3 067 831				0,0
Unghester < 3 år			6 134	990	10	1 000	0,1
Hest	1	40		0	0	0	0,0
Beløpsavgrensing, utenom utmarksbeitet				200 000	0		0,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser							-54,6
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v.			50 433	5 000	0	5 000	0,0
Sum produksjonstilskudd, husdyr			5 443 934				11,1

Tabell 1.21 Beitetilskudd

Post. 74.16 Beitetilskudd			Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring mill. kr
Utmarksbeite:		Kyr, storfe,	245 894	250	0	250	0,0
		Sau, lam,	2 125 157	84	0	84	0,0
Beitetilskudd							
	Sone	Småfe m.m.	460 000	0	20	20	9,2
	Sone	Småfe m.m.	2 000 000	0	20	20	40,0
	Sone	Storfe m.m.	300 000	0	100	100	30,0
	Sone	Storfe m.m.	458 000	0	100	100	45,8
Sum beitetilskudd							125,0

Tabell 1.22 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Post. 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd	Ant.	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Kulturlandskapstilskudd alt areal	9 454 414	187	0	187	0,0
Bunnfradrag, pensjonisttrekk m.v.	50 433	5 000	0	5 000	0,0
Arealtilskudd, grovfôr	5 876 718				0,0
Arealtilskudd, korn	3 338 008				16,2
Arealtilskudd, potet	136 430				0,0
Arealtilskudd, grønnsaker	54 818				2,0
AK-tilskudd, frukt, bær og planteskoleareal	48 440				2,1
Innmarksbeite omregning					0,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser inkl 15 mill. kroner til DMK i 2006					-45,8
Sum, AK-tilskudd	9 454 414				-25,5

Tabell 1.23 Arealtilskudd, grovfôr

Arealtilskudd, grovfôr			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
	0-200	dekar	253 960	50	0	50	0,0
	over 200	dekar	60 160	50	0	50	0,0
	Sum		314 120				0,0
Sone 2	0 - 200	dekar	239 645	0	0	0	0,0
	over 200	dekar	74 746	0	0	0	0,0
	Sum		314 391				0,0
Sone 3	0 - 200	dekar	410 504	99	0	99	0,0
	over 200	dekar	89 357	50	0	50	0,0
	Sum		499 861				0,0
Sone 4	0 - 200	dekar	391 978	99	0	99	0,0
	over 200	dekar	100 220	50	0	50	0,0
	Sum		492 197				0,0
Sone 5	0 - 200	dekar	2 941 215	191	0	191	0,0
	over 200	dekar	463 876	50	0	50	0,0
	Sum		3 405 092				0,0
Sone 6	0 - 200	dekar	557 717	226	0	226	0,0
	over 200	dekar	173 430	50	0	50	0,0
	Sum		731 147				0,0
Sone 7	0 - 200	dekar	88 068	256	0	256	0,0
	over 200	dekar	31 843	50	0	50	0,0
	Sum		119 911				0,0
Sum grovfôr alle soner			5 876 718				0,0

Tabell 1.24 Arealtilskudd, korn

Arealtilskudd, korn			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0-800	dekar	1 349 840	96	5	101	6,7
	801-	dekar	60 933	96	0	96	0,0
Sone 2	0-800	dekar	39 528	146	5	151	0,2
	801-	dekar	0	146	0	146	0,0
Sone 3	0-800	dekar	1 194 357	146	5	151	6,0
	801-	dekar	40 590	146	0	146	0,0
Sone 4	0-800	dekar	433 668	232	5	237	2,2
	801-	dekar	943	232	0	232	0,0
Sone 5	0-800	dekar	210 200	232	5	237	1,1
	801-	dekar	2 230	232	0	232	0,0
Sone 6	0-800	dekar	5 215	232	5	237	0,0
	801-	dekar	0	232	0	232	0,0
Sone 7	alle	dekar	504	232	5	237	0,0
Sum korn, alle soner			3 338 008		5		16,2

Tabell 1.25 Arealtilskudd, potet

Arealtilskudd, potet	Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	34 871	50	0	50	0,0
Sone 2	8 986	50	0	50	0,0
Sone 3	55 529	50	0	50	0,0
Sone 4	14 451	50	0	50	0,0
Sone 5	15 127	50	0	50	0,0
Sone 6	7 042	900	0	900	0,0
Sone 7	424	900	0	900	0,0
Sum poteter, alle soner	136 430				0,0

Tabell 1.26 Arealtilskudd, grønnsaker

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr.
Sone 1	0 - 30	dekar	10 066	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	5 637	0	200	200	1,1
	over 60	dekar	13 267	0		0	0,0
	Sum		28 970				1,1
Sone 2	0 - 30	dekar	2 524	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	1 031	0	200	200	0,2
	over 60	dekar	3 227	0		0	0,0
	Sum		6 782				0,2
Sone 3	0 - 30	dekar	3 549	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	1 255	0	200	200	0,3
	over 60	dekar	4 330	0		0	0,0
	Sum		9 134				0,3
Sone 4	0 - 30	dekar	3 114	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	942	0	200	200	0,2
	over 60	dekar	953	0		0	0,0
	Sum		5 009				0,2
Sone 5	0 - 30	dekar	2 899	400	0	400	0,0
	31 - 60	dekar	881	0	200	200	0,2
	over 60	dekar	595	0		0	0,0
	Sum		4 375				0,2
Sone 6	0 - 30	dekar	509	1 500	0	1500	0,0
	31 - 60	dekar	23	0	200	200	0,0
	over 60	dekar	0	0		0	0,0
	Sum		532				0,0
Sone 7	0 - 30	dekar	16	1 500	0	1500	0,0
	31 - 60	dekar	0	0	200	200	0,0
	over 60	dekar	0	0		0	0,0
	Sum		16				0,0
Sum grønnsaker, alle soner			54 818				2,0

Tabell 1.27 Arealtilskudd, frukt og bær

Arealtilskudd, frukt og bær			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0 - 30	dekar	7 677	500	0	500	0,0
	31 - 40	dekar	1 332	0	500	500	0,7
	over 40	dekar	6 092	0		0	0,0
	Sum		15 101				0,7
Sone 2	0 - 30	dekar	622	500	0	500	0,0
	31 - 40	dekar	91	0	500	500	0,0
	over 40	dekar	193	0		0	0,0
	Sum		906				0,0
Sone 3	0 - 30	dekar	4 650	500	0	500	0,0
	31 - 40	dekar	760	0	500	500	0,4
	over 40	dekar	3 028	0		0	0,0
	Sum		8 438				0,4
Sone 4	0 - 30	dekar	1 001	500	0	500	0,0
	31 - 40	dekar	146	0	500	500	0,1
	over 40	dekar	477	0		0	0,0
	Sum		1 624				0,1
Sone 5	0 - 30	dekar	18 050	500	0	500	0,0
	31 - 40	dekar	1 784	0	500	500	0,9
	over 40	dekar	2 030	0		0	0,0
	Sum		21 864				0,9
Sone 6	0 - 30	dekar	483	1 100	0	1100	0,0
	31 - 40	dekar	2	0	500	500	0,0
	over 40	dekar	0	0		0	0,0
	Sum		485				0,0
Sone 7	0 - 30	dekar	22	1 100	0	1100	0,0
	31 - 40	dekar	0	0	500	500	0,0
	over 40	dekar	0	0		0	0,0
	Sum		22				0,0
Sum frukt og bær, alle soner			48 440				2,1

Undervedlegg 2**Utslag på referansebrukene**

Tabell 1.28 Beregnet isolert utslag på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer, Samt utslag inklusive effekt av utvidet jordbruksfradrag. tall i kroner pr. årsverk.

	Før oppgjør 2006 ekskl. skatt	Før oppgjør 2006 Inkl. skatt ¹	Årsutslag ² Ekskl. utv. jordb.fradrag	Årsutslag ³ Inkl. utv. jordb.fradrag
1 Melk	159 900	176 400	9 300	17 600
2 Korn	173 700	208 900	5 200	16 300
3 Sau	101 000	117 300	10 900	16 700
4 Melkegeit	165 000	183 000	8 200	16 400
5 Svin/korn	152 600	171 300	-23 800	-19 100
6 Egg/korn	237 200	257 600	20 800	37 700
7 Poteter og korn	264 300	288 400	24 800	43 000
8 Ammeku	94 600	113 100	13 100	19 800
9 Frukt/bær og sau/geit	151 300	167 000	12 400	19 900
10 Melk og storfe, <15 årskyr (12 årskyr)	134 100	149 800	8 500	15 400
11 Melk og storfe, >15 årskyr (20 årskyr)	177 400	192 700	8 400	19 100
12 40 største melkebruk (29 årskyr)	184 500	197 800	9 000	20 900
13 Melk og storfe, 21 årskyr Østl. flat	167 500	182 700	9 500	17 100
14 Melk og storfe, 15 årskyr Østl andre	150 200	166 100	9 000	16 700
15 Melk og storfe, 26 årskyr Jæren	159 600	174 000	9 400	19 300
16 Melk og storfe, 15 årskyr Agder/Roga.	137 900	153 800	8 400	15 600
17 Melk og storfe, 15 årskyr Vestlandet	157 800	175 200	9 300	17 600
18 Melk og storfe, 16 årskyr Trøndelag	162 600	178 700	9 100	17 700
19 Melk og storfe, 15 årskyr Nord-Norge	171 900	187 700	8 900	19 300
20 Korn. < 400 dekar korn (226 daa) Østl.	103 300	138 200	4 700	12 800
21 Korn. > 400 dekar korn (541 daa) Østl.	270 200	303 700	5 900	21 200
22 Korn og korn/svin, 274 daa + 20 avlssvin	184 000	209 000	-12 500	-4 600
23 Sau. 96 vinterfôra sauer	64 800	79 700	8 700	12 400
24 Sau. 136 vinterfôra sauer	147 500	166 200	13 600	21 500
25 25 største sauebruk. 183 vinterfôra sauer	135 200	152 100	12 600	20 100

¹ Inkl. inntektsverdien før skatt av eksisterende jordbruksfradrag, beregnet av Budsjettnemnda for jordbruket.² Bare bruttoutslag av foreslåtte pris- og tilskuddsendringer, ikke prognose på utviklingen fra året før.

Økningen på regionale miljøprogram er lagt inn med gjennomsnitteffekt.

Økningen i tilskudd til investeringer er lagt inn med gjennomsnittutsalg på 1.000 kr/årsverk på husdyrbrukene.

³ Bruttoutsalg inkl. prisendringer, tilskuddsendringer og verdien av utvidet jordbruksfradrag.

Vedlegg 2**Referat fra forhandlingsmøte 16. mai 2006 kl. 16.00 -16.30***Tilstede:*

Fra jordbruket: Undheim, Milli, Wettre, Reistad, Huus, Agerup, Osland, Godli, Sjøvold, Nesjan, Jønholt.

Fra Staten: Grue, Leirpoll, Nersten, Skjeflo, Glosli, Forsell, Helgen, Grotli, Knudsen, Gulliksen, Gjølberg.

Plenumsmøte 16:00-16.30

Med bakgrunn i sonderingsskissen av 15. mai og senere avklaring mellom partene, meddelte Undheim at Norges Bondelag ønsket å gå videre i forhandlingene.

Osland meddelte at den framlagte skissen, og avklaringer i sonderingene, ikke ga grunnlag for forhandlingsløsning med Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Hun leste opp et dokument med følgende innhold:

«Forhandlingsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag viser til statens tilbud av 6. mai 2006 og de sonderinger og avklaringer som har foregått mellom partene.

1. Forhandlingsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag konstaterer at det var meget stor avstand mellom krav og tilbud både i det økonomiske opplegget og innretting av virkemiddelbruken. Til tross for den store avstanden gikk Forhandlingsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag inn i forhandlingene med et oppriktig ønske og vilje om å komme fram til en avtale. Gjennom de forhandlinger som er ført har det imidlertid ikke vært mulig for Forhandlingsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag å slutte seg til opplegget for sluttløsning som statens forhandlingsleder presenterte kl 14.00. Norsk Bonde- og Småbrukarlag anser resultatet for ikke å være i samsvar med innholdet i Soria Moria-erklæringen og de løfter som er avgitt i denne mht. framtida for norsk jordbruk. Forhandlingsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil spesielt vise til følgende punkter fra Soria Moria erklæringen:

- Sikre utøvere i landbruket inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper
- Sikre et landbruk med variert bruksstruktur over hele landet

2. I en situasjon med svært begrenset mulighet til å ta ut økte priser i markedet må inntektsveksten komme gjennom økte bevilgninger over jordbruksavtalen eller gjennom bruk av andre virkemidler, for eksempel skatt. Ved bruk av disse virkemidlene er det desto viktigere at innrettingen av disse utformes på en måte som sikrer en styrking av små og mellomstore bruk over hele landet.

3. Forhandlingsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag konstaterer at den varslede kursendringen i Soria Moria i liten grad er reflektert i statens tilbud. Den nødvendige reverseringen av en del sentrale tiltak som for eksempel maksimal kvote for samdrifter, iverksatt av den forrige regjeringen, er ikke gjennomført. Tvert i mot konstaterer staten i sitt tilbudsdokument på side 42 at Regjeringen mener at det er riktig å videreføre hovedtrekkene i tidligere tiltak.

Forhandlingsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag beklager at det ikke var mulig å komme fram til en forhandlingsløsning med denne regjeringen. Størrelsen på den økonomiske rammen og de manglende strukturelle endringene i virkemiddelbruken i statens forslag er i sum av en slik karakter at Forhandlingsutvalget i Norsk Bonde- og Småbrukarlag ikke kan ta ansvar for den landbrukspolitikken som denne regjeringen ønsker å føre.»

Grue konstaterte at de to organisasjonene hadde gitt ulik tilbakemelding og at Norsk Bonde- og Småbrukarlag hadde brutt forhandlingene. Han sa at staten ville gå videre i forhandlingene med Norges Bondelag. Han spurte om prosessen var gjennomført i tråd med Hovedavtalens bestemmelser. Osland bekreftet dette. Han sa videre at Hovedavtalen har klare bestemmelser for hvordan en avtale skal følges opp når den inngås med bare en organisasjon. Han sa at dette ville bli fulgt opp fra statens side.

Grue takket Norsk Bonde- og Småbrukarlag for ryddig opptreden under vanskelige forhandlinger. Osland ga uttrykk for at både statens og jordbrukets forhandlingsleder hadde opptrådt ryddig i forhandlingsprosessen. Deretter forlot Norsk

Bonde- og Småbrukarlag møtet og forhandlingene med Norges Bondelag fortsatte.

I plenumsmøte 19:30-21:30 inngikk Statens forhandlingsutvalg og Norges Bondelag ny jordbruksavtale og avsluttet arbeid med sluttprotokoll fra forhandlingene.
